

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2020

Lucie Boučková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Člověk na vozíku uvnitř metalové subkultury
Bakalářská práce

Autor: Lucie Boučková

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba

Oponent práce: doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lucie Boučková
Studium:	P17P0691
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	Člověk na vozíku uvnitř metalové subkultury
Název bakalářské práce AJ:	Person who uses a wheelchair inside a metal subculture

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce popisuje, jak je člověk na vozíku vnímán a přijímán metalovou subkulturou. Věnuje se jedinci na vozíku v prostředí metalové subkultury a s tím souvisejícím tématem socializace jedince právě do metalové subkultury. Teoretická část vymezuje pojem subkultura, zaměřuje se konkrétně na specifika subkultury metalové. Přibližuje problematiku tělesného postižení a specifických potřeb osob pohybujících se pomocí vozíku. Zdůrazňuje důležitost přijetí člověka na vozíku do této subkultury. Praktickou částí je případová studie. Cílem práce je popsat, jakým způsobem metalová subkultura přijímá osoby na vozíku.

JANKOVSKÝ, Jiří. Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska. Praha: Triton, 2001, 158 s. ISBN 80-7254-192-7.
SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017, 277 s. ISBN 978-80-7509-498-8. VÁGNEROVÁ, Marie, Zuzana HADJ - MOUSSOVÁ a Stanislav ŠTĚCH. Psychologie handicapu. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 230 s. ISBN 80-7184-929-4. VÍTKOVÁ, Marie. Somatopedické aspekty. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, 302 s. ISBN 80-7315-134-0.

Garantující pracoviště:	Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Kaliba
Oponent:	doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	5.1.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

Podpis:.....

Poděkování

Moje poděkování patří Mgr. Martinu Kalibovi za odborné vedení mé bakalářské práce, vstřícnost, cenné rady a připomínky. Současně děkuji všem respondentům, kteří se podíleli na výzkumu, za jejich spolupráci a ochotu, a dále mojí rodině a přátelům za podporu.

Anotace

BOUČKOVÁ, Lucie. *Člověk na vozíku uvnitř metalové subkultury*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 87 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je člověk na vozíku v prostředí metalové subkultury. Teoretická část práce se zabývá lidmi s tělesným postižením, uvádí klasifikaci tělesných postižení se zaměřením na ta, která mohou vést k upoutání jedince na vozík, popisuje mechanický a elektrický vozík jako kompenzační pomůcku a přibližuje problematiku specifických potřeb osob využívajících k pohybu vozík. Druhá část teoretické práce se věnuje kultuře, subkultuře a podrobněji popisuje specifika metalové subkultury. Ve třetí části je zpracováno téma socializace jedinců s postižením, je zmíněna oblast potřeb, volného času a hudby. Praktická část práce se zabývá kvalitativním výzkumným šetřením, které bylo provedeno formou polostrukturovaných rozhovorů se sedmnácti respondenty. Cílem práce je zhodnotit, jakým způsobem metalová subkultura přijímá osoby na vozíku, jaký význam nese tato subkultura pro lidi na vozíku a do jaké míry jsou pro ně metalové akce přístupné.

Klíčová slova: Člověk na vozíku, metalová subkultura, socializace, bezbariérovost

Annotation

BOUČKOVÁ, Lucie. *Person who uses a wheelchair inside a metal subculture*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 87 pp. Bachelor Degree Thesis.

This work deals with people using a wheelchair inside a metal subculture. Theoretical part focuses on physically handicapped people and provides classification of physical disabilities especially those which can lead to bounding a person to a wheelchair. This part continues with a description of mechanical and electric wheelchair as an assistive technology and an issue of wheelchair users' specific needs. The second part of theoretical research is dedicated to the culture, subculture, and describes specifics of metal subculture in greater detail. The third part describes socialisation of handicapped individuals. Matter of needs, free time, and music is mentioned there. Practical part concentrates on quantitative research which had been accomplished via semi-structured interviews with seventeen respondents. The aim of this work is evaluating the way the metal subculture accepts persons in a wheelchair, what kind of significance does this subculture has for persons in a wheelchair, and to what extend are metal events approachable to them.

Key words: Person in a wheelchair, metal subculture, socialization, barrier-free access

Obsah

Úvod.....	10
1 Člověk s postižením.....	11
1.1 Člověk s tělesným postižením.....	11
1.2 Klasifikace tělesných postižení.....	12
1.3 Kompenzační pomůcky.....	18
1.4 Specifické potřeby lidí s tělesným postižením.....	21
2 Kultura a subkultura.....	22
2.1 Kultura.....	22
2.2 Subkultura.....	23
2.2.1 Význam subkultur.....	25
2.2.2 Styl a scéna.....	25
3 Metalová subkultura.....	26
3.1 Hudební základ.....	27
3.2 Image.....	27
3.3 Symbolika.....	29
3.4 Metalový tanec.....	30
4 Člověk na vozíku uvnitř metalové subkultury.....	31
4.1 Vliv postižení na osobnost.....	31
4.2 Socializace jedince s postižením.....	32
4.3 Potřeby a volný čas.....	34
4.4 Lidé a hudba.....	34
5 Praktická část.....	37
5.1 Výzkumné šetření.....	37
5.2 Vymezení cílů výzkumu.....	37
5.3 Metodologie výzkumného šetření.....	37
5.3.1 Případová studie.....	37

5.3.2	Metoda sběru dat.....	38
5.4	Výzkumný soubor.....	38
5.4.1	Charakteristika jednotlivých respondentů	39
5.5	Analýza získaných dat	46
5.6	Interpretace dat	46
5.7	Shrnutí výzkumného šetření.....	76
	Závěr	78
	Seznam použité literatury	80
	Přílohy	86

Úvod

Subkultury obecně budí ve společnosti velké pozdvižení, ať už kvůli alternativní image svých členů, specifickým aktivitám, spojitosti s omamnými látkami či z jiných důvodů. Příslušníci metalové subkultury na tom nejsou jinak, veřejnost je často ovlivněna předsudky kolujícími o metalistech. Jejich drsná image svádí k tomu, že jsou spojováni s násilím, agresivitou, nebo rovnou se závažnými trestnými činy. Mezi příznivce metalu patří poměrně často lidé na vozíku. Jaké ale zauímají postavení v této subkultuře? Členové metalové subkultury se mimo jiné vyznačují velmi netradičním, a někdy až nebezpečným stylem tance na koncertech. Má ale člověk na vozíku vůbec možnost zapojit se do takového tance? To byly jedny z mnoha otázek, které mě napadly při výběru tématu bakalářské práce. Fungování subkultur se navíc velmi obtížně prozkoumává, není-li badatel členem dané subkultury. Současných poznatků o metalové subkultuře není v odborné literatuře mnoho, a také proto jsem se jako dlouholetá členka metalové subkultury, rozhodla k této problematice přispět. Cílem práce tedy je prozkoumat, jakým způsobem jsou lidé na vozíku přijímáni a jaký význam a smysl vlastně má pro člověka na vozíku členství v metalové subkultuře. V neposlední řadě je cílem práce zmapovat přístupnost metalových akcí pro osoby na vozíku.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretickou část tvoří tři hlavní kapitoly. První z nich se zabývá lidmi s tělesným postižením, přináší informace o klasifikaci tělesných postižení, o kompenzačních pomůckách a o specifických potřebách osob na vozíku. Druhá kapitola se věnuje kultuře, subkultuře a jejímu významu pro člověka. Dále se zaměřuje konkrétně na metalovou subkulturu a její hudební základ, image a tanec typický pro její příslušníky. Třetí kapitola propojuje předcházející kapitoly, jelikož se zabývá člověkem na vozíku uvnitř metalové subkultury. Vysvětluje význam socializace jedince s postižením do skupiny, zabývá se ve stručnosti potřebami, volným časem a hudbou.

Praktická část obsahuje popis realizovaného kvalitativního výzkumu formou případové studie. Data pro šetření byla získána metodou polostrukturovaného rozhovoru. Empirická část dále stručně charakterizuje jednotlivé respondenty a akce, na kterých byli osloveni. Stěžejní kapitolou celé práce je vlastní interpretace dat a jejich shrnutí.

1 Člověk s postižením

Lidé s postižením jsou přirozenou součástí naší společnosti. Především se ale jedná na prvním místě o lidské bytosti, čemuž odpovídá i současná terminologie (Jankovský, 2001). I ve 21. století panuje však ve speciální pedagogice terminologická nejednotnost. V České republice se nyní využívá termín člověk s postižením, který označuje na prvním místě jedince jako plnohodnotnou osobu a teprve na druhém místě se zmiňuje jeho postižení (Michalová, 2012). Jesenský (2003) považuje v duchu definice zdraví WHO za člověka se zdravotním postižením takového jedince, u kterého se vyskytuje poškození anatomických struktur a poruchy funkcí organismu, poškození psychických struktur, či poškození sociokulturních a ergonomických vztahů a struktur v rozsahu překračujícím meze životní pohody. Následující kapitola se věnuje konkrétně lidem s tělesným postižením.

1.1 Člověk s tělesným postižením

Výchovou a vzděláváním osob s tělesným postižením, osob nemocných a zdravotně oslabených se zabývá somatopedie, vědní obor speciální pedagogiky. Název oboru je utvořen ze slov řeckého původu *soma* (tělo) a *paidea* (výchova) (Kábele, 1982).

Lidé s tělesným postižením tvoří velmi heterogenní skupinu. Tělesné postižení ovlivňuje celou osobnost jedince, neboť hybnost, vnímání, kognice a emoce jsou vzájemně propojené a úzce spolu souvisí. Společným znakem lidí s tělesným postižením je omezení pohybu (Vítková, 2006a). Porucha hybnosti vzniká primárně jako následek přímého poškození pohybového aparátu (k poškození dochází v důsledku vadného vývoje, úrazu nebo nemoci). Pokud je pohyb jedince znemožněn nebo omezen v důsledku nemoci či poruchy, která ale pohybové ústrojí přímo nezasáhla, jedná se o sekundární poruchu hybnosti (Renotierová, 2005).

Vymezení tělesného postižení

Jankovský (2001) definuje tělesné postižení z hlediska speciální pedagogiky jako takové postižení, které se projevuje dočasnými či trvalými problémy v motorických dispozicích jedince. Uvádí, že se jedná o poruchy nervového systému, jejichž následkem je porucha hybnosti. Také ale může jít o poruchy pohybového a nosného (muskuloskeletálního) aparátu. Dále konstatuje, že tyto skutečnosti se mohou u dítěte negativně projevit na vývoji osobnosti, jelikož bývá narušen jeho psychomotorický vývoj, a mohou tak nastat problémy i v psychické či sociální oblasti.

Novosad (2011) vymezuje tělesné postižení jako dlouhodobý či trvalý stav charakteristický anatomickou, orgánovou nebo funkční poruchou, jež nelze léčebnou péčí zcela odstranit nebo významně zmírnit. Zmiňuje, že toto postižení výrazně redukuje reálné možnosti a životní šance člověka, omezuje jeho práceschopnost a negativně ovlivňuje mnoho oblastí kvality života.

1.2 Klasifikace tělesných postižení

Somatické postižení se nejčastěji dělí na vrozené a získané, případně dále na získané po úraze a po nemoci (Kábele a Kočí, 1982; Monatová, 1990; Renotiérová, 2002; 2005). Vítková (2006b) rozlišuje pohybové vady dle postižené části těla na centrální a periferní obrny, deformace, malformace a amputace. Jankovský (2001) uvádí dětskou mozkovou obrnu a přidružené poruchy jako samostatnou skupinu, dále zmiňuje skupinu neuromuskulárních a svalových onemocnění, další somatická postižení včetně postižení nervové soustavy (sem řadí například deformity různých částí těla či degenerativní onemocnění nervové soustavy) a ortopedická a jiná postižení.

V této práci budou zmíněna častější a závažnější postižení, která mohou vést k upoutání člověka na mechanický či elektrický vozík. Je uvedena klasifikace Renotiérové (2002) rozšířená o cévní mozkovou příhodu a roztroušenou sklerózu mozkomíšní, jelikož je třeba považovat následky těchto nemocí za vážné a pro účely této práce důležité.

Na pomezí vrozených a získaných postižení stojí obrny. Hlavně z důvodu objasnění terminologie budou vymezeny ještě před samotnou klasifikací.

Obrny

Značnou složkou skupiny tělesných postižení jsou obrny. Obrna je definována jako ztráta schopnosti realizovat volní pohyb. Pokud je postižena centrální nervová soustava (mozek a mícha), jde o centrální obrnu, v případě postižení obvodových nervů se jedná o periferní obrnu (Jankovský, 2001). Obrny se také člení na *parézy* neboli parciální ochrnutí s narušením nervosvalového přenosu a snížením nebo omezením hybnosti a motorické koordinace a na *plegie* čili úplná ochrnutí s porušením inervace a kompletní ztrátou hybnosti (Novosad, 2011). Dále lze obrnu klasifikovat dle postižené části těla. Z tohoto hlediska rozlišujeme *monoparézu* (*monoplegii*), kdy je postižena jedna končetina, *paraparézu* (*paraplegii*) spočívající v postižení zejména dolních končetin následkem poškození míchy, *hemiparézu* (*hemiplegii*) označující postižení pravé nebo levé poloviny těla včetně obličeje, *kvadraparézu* (*kvadruplegii*), jež postihuje všechny čtyři končetiny. *Diparéza* (*diplegie*) se

obvykle projevuje spasticitou dolních končetin a týká se jedinců s dětskou mozkovou obrnou (Jankovský, 2001). Vítková (1998) zmiňuje *triparézu (triplegii)*, kterou definuje jako hemiplegii s dodatečným postižením jedné končetiny.

Vrozená tělesná postižení

Nejčastější příčinou vrozeného tělesného postižení je dědičnost. Mezi další faktory patří infekční či parazitární (toxoplazmóza) onemocnění matky v průběhu těhotenství, nedostatek vitamínů, minerálů či stopových prvků v jídle, psychická traumata, úrazy, rentgenové ozáření, poruchy vnitřní sekrece, toxický vliv užívaných medikamentů, nepříznivé vlivy okolí, komplikované porody aj. (Renotiérová, 2002; 2005).

Dětská mozková obrna (DMO)

Současným trendem je užívat termín *mozková obrna*, protože toto postižení je celoživotní, tj. není záležitostí pouze dětského věku.

Podle Zikla (2011) je dětská mozková obrna nejčastější příčinou tělesného postižení u dětí předškolního a mladšího školního věku (ve vyšším věku logicky stoupá podíl získaných onemocnění). Jedná se o jedno z nejčtenějších neurovývojových onemocnění, které je neprogresivní, ale ve svých projevech měnící se postižení vyvíjejícího se mozku (Kraus, 2005). Dětskou mozkovou obrnu řadíme mezi závažná centrální postižení (Vítková, 2006a).

DMO se nejčastěji definuje jako „porucha hybnosti a vývoje hybnosti na základě raného poškození mozku před porodem, při porodu nebo v nejranějším dětství (nejčastěji je vznik limitován věkem 1 roku)“ (Renotiérová, 2005, s. 214). Kromě primární poruchy hybnosti často z DMO vyplývají další vady jako mentální postižení (30 – 50 % případů), epilepsie, zrakové a sluchové postižení, vada řeči – typicky dysartrie (Zikl, 2011).

Etiologie postižení bývá různá, přesto příčiny onemocnění lze rozdělit do 3 základních skupin. V *prenatálním* období může být příčinou DMO infekční onemocnění matky, toxické vlivy chemických látek, úrazy matky, těžká psychická traumata, dědičnost (Renotiérová, 2002). Vítková (2006a) dodává oběhové poruchy matky, jejichž následkem je nedostatečně okysličován plod, hlavně jeho mozek (fetální hypoxie). Jankovský (2005) přidává metabolické poruchy u matky. Mezi *perinatální* příčiny řadíme těžké komplikované protražované (dlouhotrvající) porody, nedonošenost nebo naopak přenošenost dítěte (Vítková, 2006a), porodní asfyxii (patologický stav podmíněný selháním dodávky kyslíku), těžkou novorozeneckou žloutenku, překotný porod pánevním koncem apod. K *postnatálním* příčinám patří těžká infekční onemocnění, zánětlivá onemocnění centrální nervové soustavy, těžká

průjmová onemocnění s toxickými následky, hnisavé záněty středního ucha aj. (Renotiárová, 2002).

Renotiárová (2002) dělí DMO na formy spastické a nespastické. Mezi spastické formy patří forma diparetická, diparetická paukospastická, hemiparetická, oboustranně hemiparetická a kvadruparetická. K nespastickým formám řadí formu dyskynetickou (extrapyramidovou) a formu hypotonickou. Komárek a Zumrová (2008) uvádí, že spastická forma tvoří cca 60 % všech DMO. Klasifikace DMO se různí u jednotlivých autorů. Někteří uvádí formu spastickou, dyskineticko-dystonickou, cerebellární (mozečkovou) a formy smíšené (Jankovský, 2001; Kotagal, 1996; Vítková, 2006b; Zikl, 2011).

Diparetická forma neboli Littleova nemoc postihuje symetricky obě dolní končetiny, které jsou zejména v bérkách slabší. Velmi nápadný je nepoměr mezi vzrůstem trupu a dolních končetin (ty jsou disproporcionálně kratší). Spastická hypertrofie (zvýšené napětí) se projevuje na většině svalových skupin. Přitahovače stehen jsou zkráceny, proto jsou dolní končetiny v bérkách či stehnech překříženy. Chůze bývá nůžkovitá a je možná s oporou druhé osoby nebo s pomocí berlí. Mentální schopnosti nebývají poškozené, poněvadž mozková kůra zpravidla zasažená není (Renotiárová, 2002; 2005).

Diparetická forma paukospastická je vzácnější než forma diparetická. Jedná se o lehčí formu s malou spasticitou. Přitahovače stehen nejsou zkráceny, proto nevzniká překřížení dolních končetin. Obvyklé jsou ale drobné mozečkové příznaky jako nedostatečná motorická koordinace, poruchy a nepřesnost cílených pohybů aj. (Renotiárová, 2002; 2005). Lidé s touto formou DMO při chůzi více zatěžují přední část chodidla, obtíže jim činí poskoky a chůze po jedné noze (Lesný a Špitz, 1989).

Hemiparetická forma postihuje horní a dolní končetiny jedné poloviny těla (Vítková, 2006a). Patrná je převaha postižení horních končetin, typické je flekční držení ruky (ohnutí v lokti) připomínající složené ptačí křídlo (Jankovský, 2001). Dolní končetiny jsou napjaty tak, že jedinec s touto formou DMO našlapuje na špičku (Vítková, 2006a). Nejvýznamnější komplikací je epilepsie, která se vyskytuje u 27 – 44 % pacientů (Kraus, 2005). Děti s hemiparetickou formou mívají dobrou inteligenci, rozhodující je rozsah postižení, přidružené obtíže apod. (Komárek a Zumrová, 2008). Renotiárová (2002; 2005) zmiňuje navíc *oboustrannou hemiparetickou formu*, jež je důsledkem poškození mozku v obou hemisférách, tj. jsou postiženy všechny končetiny, avšak ve své intenzitě nerovnoměrně. Hybnost je tedy těžce omezena a tyto děti jsou odkázány na vozík a pomoc další osoby. Kognitivní schopnosti jsou výrazně sníženy, často se přidávají epileptické záchvaty (Renotiárová, 2002).

Kvadruparetická forma je nejtěžším typem DMO a tvoří asi 5 % případů (Kraus, 2005). Typické je postižení všech čtyř končetin (Jankovský, 2001). Při zdvojení diparetické formy jsou převážně postiženy dolní končetiny, převaha postižení horních končetin vzniká zdvojením formy hemiparetické (Vítková, 2006a). Prognóza u tohoto typu DMO je nejméně příznivá (Komárek a Zumrová, 2008).

Dyskinetická (dříve extrapyramidová) forma se projevuje nepotlačitelnými mimovolnými pohyby (Vítková, 2006a), které se objevují spontánně nebo v reakci na různé podněty (úlek, rozčilení aj.). Pohyby mohou být atetotické (pomalé, vlnité), choreatické (prudké, nečekané), balistické (prudké s velkým pohybovým rozsahem), myoklonické (drobné pohyby jednotlivých svalů či jejich skupin), nebo se mohou projevovat jako lordotická dystonie (kroucení trupu při chůzi). Někdy tyto nechtěné pohyby postihují i obličejové, žvýkácké a polykácké svaly, a dochází tak k záškubům v obličejí vytvářejícím různé grimasy, které však neodpovídají psychickému stavu jedince. Také se objevuje nepravidelné dýchání a těžko srozumitelná řeč s vyřazením slabik. Inteligence bývá normální, protože není poškozena mozková kůra. Příčinou je poškození gangliových buněk v podkorových shlucích mimokorové šedé hmoty mozku nejčastěji těžkou novorozeneckou žloutenkou (Renotiérová, 2002; 2005).

Hypotonická forma se vyznačuje snížením svalového tonu trupu i končetin centrálního původu (Šlapal, 1996), v jehož důsledku mají děti zvýšený rozsah pohybů v kloubech (Renotiérová, 2002; 2005). Časté jsou poruchy intelektu a epileptické záchvaty (Šlapal, 1996).

Vrozené vady páteře a končetin

Závažným vrozeným postižením je rozštěp páteře, který vzniká nesprávným uzavřením páteřního kanálu nejčastěji v bederní oblasti. Rozeznáváme rozštěp páteře bez postižení míchy či jejích plen, meningokélu neboli rozštěp páteře a míšních plen, nejzávažnější je potom meningomyelokéla čili rozštěp páteře, plen a míchy (Kapounek, 1989). Důsledkem vady je částečná až úplná obrna dolních končetin a inkontinence. Intelekt bývá v pořádku (Vítková, 1998).

Mezi vrozené vady končetin, resp. malformace patří kupříkladu amélie (úplné nevyvinutí končetin), dysmélie (tvarová vývojová odchylka končetin) či fokomélie (ruce, příp. chodidla navazují přímo na trup) (Renotiérová, 2002; 2005; Vítková, 2006b). Jankovský (2005) zmiňuje ještě mikromelii, kdy jsou končetiny proti tělu neúměrně krátké.

Získaná tělesná postižení po úraze

Úrazová poškození mozku

Při úrazu, který má za následek otevřené nebo uzavřené poranění hlavy, dochází k traumatickým obrnám. Při úrazech hlavy je důležité si pamatovat, že potíže se mohou objevit až po několika hodinách (nevolnost, zvracení, točení hlavy). Následky poranění mozku jsou závislé na poškozené části, rozsáhlosti poškození, věku daného jedince apod. Nejlehčí a nejběžnějším následkem je otřes mozku neboli komoce (Vítková, 2006b). Dle délky bezvědomí rozlišujeme lehký, středně těžký a těžký otřes mozku. Typickým znakem po návratu vědomí je retrográdní amnézie (ztráta paměti na dobu před úrazem). Komoce může být zcela bez následků, ale mohou se objevit náhlé a těžké bolesti hlavy, závratě, nejistota a vrávorání při chůzi, zpomalené myšlení a reakce, poruchy pozornosti, poruchy spánky aj. (Renotierová, 2002).

Závažnějším poraněním je stlačení mozku (komprese), které může být vyvoláno mnoha různými příčinami, mezi ty nejzávažnější patří intrakraniální hematomy (Kapounek a Kapounek, 1989).

Nejtěžším stupněm poranění je zhmoždění mozku (kontuze), jež může provázet nitrolební krvácení (Jankovský, 2001). Ke kontuzi dochází působením většího zevního násilí (např. dopravní nehoda, střelné poranění). Při přežití úrazu zůstávají jedinci trvalé následky v podobě hybných poruch (spastická hemiparéza či paraparéza), oko-hybných poruch (diplopie), duševních poruch (při poškození předních částí čelního laloku), fatických a symbolických poruch (poškození spánkového a temenního laloku dominantní hemisféry) a zrakových poruch (poškození týlního laloku). Může se objevit i poúrazová epilepsie (Renotierová, 2002). Zhmoždění mozku téměř vždy doprovází současně komoce (Lesný a Špitz, 1989).

Úrazová poškození míchy

V důsledku úrazu může dojít k poranění páteře a míchy (Jankovský, 2001). Nejčastěji se jedná o pády z výšky, sportovní úrazy, úrazy při dopravních nehodách, lehkomyšlné skoky do mělké vody a další adrenalinové aktivity mající za následek zlomení nebo vymknutí obratlů (Renotierová, 2002). Tyto úrazy jsou typické pro mladé lidi, z 80 % se jedná o muže (Votava a kol., 2003). Čím výše je mícha zasažena, tím je stav postižení závažnější (Vítková, 2006b). Páteř je rozčleněna na část krční (obratle C1 – C7), hrudní (obratle Th1 – Th12), bederní (obratle L1 – L5), křížovou (obratle S1 – S5) a kostrční (Co1 – Co5). Prerušeni míchy na úrovni obratlů C1 – C3 není zpravidla slučitelné se životem. Při poranění krční páteře

(od obratle C4) vzniká kvadruplegie. Jedinec je zcela imobilní a pohybuje se převážně na elektrickém vozíku ovládaném dle poškozených obratlů bradou nebo rukou. Dojde-li k poranění na obratli Th2 a níže, nastává paraplegie. Pokud je mícha přerušena v oblasti Th2 – Th5, je daný člověk zcela imobilní a pohybuje se za pomoci mechanického vozíku. Následkem zranění obratlů Th6 – L3 je převážná imobilita jedince, který ale je schopen částečné schůze s oporou. Při přerušení míchy od obratle L4 se jedinec může pohybovat pomocí francouzských holí, vozík není nutný (Pfeiffer, 2007). Mezi další důsledky přerušení míchy patří například porucha vyměšování či sexuálních funkcí (Jankovský, 2001). Osoby s poškozením míchy nemívají postižené rozumové schopnosti, a proto mají dobré předpoklady pro využití všech složek ucelené rehabilitace. V bezbariérovém prostředí jsou soběstační, schopni samostatného bydlení, schopni řídit upravený automobil (na ruční řízení), studovat, pracovat, sportovat i zakládat rodiny (Votava a kol., 2003).

Amputace

Amputace představují umělé odnětí části nebo celé končetiny od trupu (Jankovský, 2001). Nejtěžší úrazy s důsledkem amputace nastávají při dopravních nehodách, zasažení elektrickým proudem, při výbuchu atd. Čím mladší je dítě, jemuž se stal úraz, tím snadněji se s následky vyrovná. Pozdější úrazy s následnou amputací mají hlavně v období dospívání za důsledek vznik komplexů (Kábele a Kočí, 1982). Kromě úrazů mohou být příčinou také cévní onemocnění, zhoubné nádory na končetinách nebo sepse. Amputace je indikována v případě, že poúrazové či chorobné změny na končetinách ohrožují život daného člověka, zhoršují mu život nebo výrazně snižují jeho průceschopnost (Renotírová, 2002). Hlavně mladší lidé s amputovanou končetinou (končetinami) využívají k chůzi protézy, se kterými vedou aktivní život, včetně sportování a pracovního uplatnění. Alternativou ovšem jsou vozíky (Votava a kol., 2003).

Získaná tělesná postižení po nemoci

Progresivní svalová dystrofie

Progresivní svalová dystrofie patří mezi nejčastější svalové nemoci, při které dochází k rozpadu svalové hmoty a přeměně ve vazivovou a tukovou tkáň (Novosad, 2011). Jedná se o primární dědičné onemocnění vzniklé na základě dědičné metabolické poruchy. Vyskytuje se ve dvou formách, ve formě postihující ramenní pletenec (včetně svalových změn v obličeji) a ve formě postihující pánevní pletenec a později i svalstvo dolních končetin (Kapounek a Kapounek, 1989).

Specifickým a nejčastějším typem progresivní svalové dystrofie je Duchennova muskulární dystrofie, která se vyskytuje pouze u chlapců. Tato choroba je charakteristická rychlým progresem se zhoršováním chůze a soběstačnosti. Již ve věku kolem 10 let bývají tito chlapci upoutáni na vozík, kolem 20 let už jsou převážně nepohybliví (Votava a kol., 2003). Příčinou je absence funkčního proteinu dystrofinu. Téměř třetina chlapců postižených touto nemocí má mentální deficit (Komárek a Zumrová, 2008).

Roztroušená skleróza mozkomíšní

Roztroušená skleróza je chronické zánětlivé onemocnění centrální nervové soustavy vznikající v důsledku autoimunitní reakce organismu proti bílé hmotě mozku a míchy (Komárek a Zumrová, 2008). Porucha myelinových pochev neuronů vede k poruchám hybnosti, zraku a dalších částí CNS (Votava a kol., 2003). Onemocnění může začít buď v oblasti zrakového nervu, kde vznikne zánět, nebo v míše. Tato forma začíná dysurickými obtížemi, později se objeví spastická paraparéza s poruchou cití postupně přecházející v paraplegii (Lesný a Špitz, 1989). V pokročilejším stádiu roztroušené sklerózy se objevuje demence (Vítková, 2006a). Nemoc postihuje zejména mladé lidi mezi 20. a 40. rokem života (Votava a kol., 2003).

Cévní mozková příhoda

Cévní mozková příhoda je nejběžnější příčinou centrální parézy (Votava a kol., 2003). Vzniká krvácením do mozku, po němž dochází k ochrnutí jedné poloviny těla (hemiparéza až hemiplegie). Krvácení do mozku vzniká v důsledku ruptury cévní stěny mozkové artérie (Komárek a Zumrová, 2008). Obdobný klinický obraz může mít mozková embolie spočívající v nedokrvování určité části mozku (Novosad, 2011). K ucpání mozkové cévy může dojít na podkladě arteriosklerózy. Jde o ukládání cholesterolu do stěn cév (Lesný a Špitz, 1989). Onemocnění postihuje spíše osoby staršího věku (Vítková, 2006a), ale může se týkat i jedinců v produktivním věku a výjimečně mladých lidí (Lesný a Špitz, 1989). Následkem je různě závažná porucha hybnosti, poruchy řeči, polykání, paměti, myšlení, inkontinence, poruchy zraku, sluchu, psychologické a emocionální problémy apod. (WHO, 2004).

1.3 Kompenzační pomůcky

Lidé s tělesným postižením mohou být v běžných životních podmínkách znevýhodněni v pohybu, mohou mít problémy provést samostatně běžné denní činnosti,

a proto v mnoha případech využívají technické pomůcky. Od úrovně materiálně technické vybavenosti prostředí se také částečně odvíjí úspěšnost socializace či resocializace člověka s poruchou mobility (Jonášková, 2005).

Kompenzačních pomůcek existuje velké množství, některé pomůcky se objevují v mnohých variantách lišících se způsobem používání, materiálem nebo cenou. Pomůcky lze rozčlenit například do kategorií vozíky, pomůcky pro dopravu, pomůcky pro překonávání bariér, lokomoční pomůcky, pomůcky pro manipulaci, polohovací pomůcky, pomůcky pro běžné denní aktivity, pomůcky pro sport a volný čas, pomůcky pro práci na počítači, pomůcky pro komunikaci a další ortopedické pomůcky (Zikl, 2011). Pro účely této práce bude popsána kategorie vozíky.

Vozík je základní pomůckou pro osoby plně nebo částečně imobilní (Zikl, 2011). Dle Votavy (2003) je vozík symbolem člověka s postižením a zároveň označením přístupnosti prostředí pro lidi na vozíku. Dále zmiňuje anglický ekvivalent *wheelchair*, jenž v doslovném překladu znamená *kolečková židle*, a dodává, že toto označení lépe vystihuje význam pomůcky, jelikož se na vozíku více času sedí, než jezdí. Přesto je podle něj vhodné používat zavedené označení vozík, případně vozík pro osoby se zdravotním postižením, nikoli však invalidní vozík.

Vozíky lze klasifikovat dle různých kritérií, např. dle způsobu pohonu, podle velikosti a tvaru, podle možnosti skladování, podle konstrukce (Opatřilová, 2005).

Mechanické vozíky

Pro užívání mechanického vozíku je nezbytné zachování hybnosti horních končetin, kterými se vozík pohání. Základní typ mechanického vozíku má čtyři kola. Velká kola jsou umístěna vzadu a opatřena hnacími obručemi, s jejichž pomocí se vozík pohání. Menší kola vpředu umožňují zahýbání vozíku. Postranní opěrky (područky) a opěrky chodidel bývají odnímatelné, což je důležité při přesunu z vozíku na postel, na toaletu, do auta apod. Sedadlo je umístěno nad těžištěm, takže vozičkář je schopen při záklonu a zabrání oběma hnacími kruhy postavit se pouze na zadní kola a udržet rovnováhu. To je nezbytné např. při nájezdu na okraj chodníku. K hornímu okraji opěrky zad jsou připevněna držadla, pomocí kterých může vozík ovládat doprovázející osoba. Nezbytnou součástí vozíku jsou samozřejmě brzdy. Parametry základního typu vozíku se individuálně přizpůsobují rozměrům uživatele. Vozík lze uchopením za střed sedadla složit, a takto složený se obvykle nakládá a převáží (Votava a kol., 2003).

Mechanické vozíky lze dále rozdělit na několik druhů. Základním a zpravidla nejlevnějším typem je vozík *standardní*, který je určen pro osoby schopné sedu a nevyžadující žádné speciální úpravy. Dalším druhem je *transportní* vozík používaný především ve zdravotnických zařízeních. Tento vozík neumožňuje samostatné ovládání člověkem na vozíku. *Aktivní* vozík je lépe ovladatelný, lehčí než standardní vozík, ale přitom je také určen pro celodenní používání. Zpravidla má větší množství volitelných doplňků. *Sportovní* vozík je určen pouze na sport, je vyráběn přímo na míru pro uživatele (pro různé druhy sportů existuje mnoho variant vozíků). Tyto vozíky nejsou hrazeny zdravotní pojišťovnou. *Speciální* vozíky jsou adresované lidem s těžším tělesným postižením a obsluhuje je další osoba. Mají pevnou konstrukci a mnoho volitelných doplňků (opěrky hlavy, bederní opěrky, polohovatelné opěrky nohou, abdukční klín, bezpečnostní pásy, elektrické nebo mechanické polohování zad či celého vozíku apod.). *Toaletní* či *sprchový* vozík slouží k hygieně. Vozíky *se zvýšenou nosností* mají výrazně širší sed a nosnost až 320 kg (Zikl, 2011).

Samostatnou kategorií jsou *dětské vozíky* vyráběné v mnoha variantách dle váhy a výšky dětí (Zikl, 2011). Děti potřebují příležitost samostatného pohybu co nejdříve, jak je to v jejich životě možné. U dětských vozíků je důležitá potřebná výbava, např. příslušenství proti převrácení, možnost snížení sedačky pro hru na podlaze, stojan pro možnost hry a práce ve stoje. Dále mívá náležitý barevný design (Jonášková, 2005).

Elektrické vozíky

Elektrický vozík je indikován v případě, že daný jedinec nedokáže pohánět vozík vlastní silou (Votava a kol., 2003), vyžaduje ale zvláštní doporučení k žádosti od psychologa, oftalmologa a lékaře (Kantor, Urbanovská a Pfeiffer, 2014). Ovládání elektrického vozíku je uzpůsobeno k využití zbytkové svalové síly, tj. pomocí joystiků nebo světelných displejů. Ovládací zařízení je umístěno na opěrce pro předloktí, pokud má uživatel oslabené obě paže, může být ovládání na opěrkách na obou stranách, nebo uprostřed stolku. Vozík lze pohánět i pomocí dolních končetin (ovládací zařízení je na stupačkách), pohybem hlavy či brady (Jonášková, 2005).

U elektrických vozíků lze najít řadu rozdílů a je možné rozdělit je do několika skupin. První skupinou jsou *běžné exteriérové* vozíky umožňující pohyb v interiéru i exteriéru. Tyto vozíky zvládají běžné stoupání nebo náklon a na jedno nabití mají dojezd desítek kilometrů. Vozíky určené pro pohyb v náročnějším terénu, s vyšší rychlostí a s větším dojezdem se řadí do skupiny *speciálních exteriérových* vozíků. Nejsou ale plně hrazeny zdravotní pojišťovnou. *Interiérové* vozíky slouží pro pohyb v budovách, mají dobré manévrovací schopnosti (např. se

otočí kolem vlastní osy), jsou lehčí, ale pomalejší, s menším dojezdem a pro pohyb potřebují zpevněný povrch. Vozíky *speciální elektrické* umožňují kromě běžného pohybu vykonávání mnoha aktivit. Jde o vozíky s možností vertikalizace či vertikálního pohybu sedáku vzhůru (Zikl, 2011).

Předpoklady pro užívání vozíku

K řízení zejména exteriérového vozíku jsou nutné určité předpoklady uživatele, např. dobrý zrak, schopnost chápat a držet směr při orientaci v prostoru apod. Statická poloha jedince na vozíku by neměla být dlouhodobou záležitostí, neboť setrvávání ve stejné poloze vede ke vzniku tělesných potíží jako ztuhlost či otlaky. S těmito obtížemi se lze setkat především u jedinců s těžkou poruchou mobility, poněvadž nejsou schopni vyjádřit své pohodlí a necítí bolest v důsledku poruchy citlivosti (Jonášková, 2005). S vozíkem je potřeba naučit se zacházet, jedná se zejména o schopnost překonat nerovnosti a architektonické bariéry (Kubíčková a Kubíče, 2001).

1.4 Specifické potřeby lidí s tělesným postižením

Specifické potřeby jsou sekundárním důsledkem zdravotního postižení a vznikají tam, kde má zdravotní postižení za následek vytvoření překážek a znevýhodnění, jež intaktní populace nezaznamenává. Týkají se především přístupnosti prostředí, komunikace, informací, příležitostí i postojů, předsudků, tj. škály okolností a podmínek, které mohou být pro daného jedince znevýhodňující. Každý člověk s postižením má jiné zachované schopnosti, míru adaptability, vůli, motivaci, rodinné zázemí, a proto i rozdílné potřeby (Novosad, 2011).

Typickou specifickou potřebou lidí s tělesným postižením je zmíněná přístupnost prostředí, tedy bezbariérovost. Bariéry lze chápat jako technické překážky znemožňující nebo komplikující pohyb osob s postižením, ale tento pojem může vyjadřovat i bariéry společenské či psychické. Existuje celá řada dalších bariér, například bariéry v oblasti rovnosti šancí, v informačních technologiích atd. (Opatřilová a Zámečnicková, 2008).

Mezi nejvýznamnější podmínky pro možnost samostatného pohybu patří jasná orientace a přehlednost prostoru, rovná plocha, dostatečná šířka průchodů a dveří, dostatečný manipulační prostor a umístění obslužných prvků v dosažitelné vzdálenosti (Šestáková a Lupač, 2010).

Architektonické bariéry lze členit na vnitřní a vnější. U vnitřních prostor je třeba myslet na možnost průjezdu vozíku všemi místnostmi, dostatečně široké dveřní průchody,

upevnění madel, dosažitelnost vypínačů, klik, zásuvek a dalších prvků (Kantor, Urbanovská a Pfeiffer, 2014). Vnějších bariér je nepřehledné množství. Lidem na vozíku komplikují pohyb obrubníky, terénní nerovnosti (hrozí převrácení vozíku), nepřístupnost městské hromadné dopravy i jediný schod před objektem (Filipiová, 1998). Mrázová (2003) zmiňuje chodníky, které začínají bezbariérově, ale končí schodem, nedostupnost obchodů, restaurací, kaváren, úřadů a dopravních prostředků obecně.

Soběstačnost v pohybu částečně usnadňují pomůcky pro překonávání bariér, kupříkladu nájezdové rampy, schodišťové plošiny a sedačky, vertikální zdvižné plošiny, výtah, schodolez (Zikl, 2011).

Problematika bezbariérovosti je legislativně ošetřena Vyhláškou Ministerstva pro místní rozvoj č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. Tato vyhláška však má mnoho kritiků a v některých bodech je dokonce v rozporu s platnými zákony, přesto je východiskem při navrhování objektů z hlediska bezbariérovosti (Šestáková a Lupač, 2010).

Bezbariérové prostředí je nutným předpokladem pro samostatný a kvalitní život osob s tělesným postižením (Votava a Brabcová, 2003).

2 Kultura a subkultura

2.1 Kultura

Pojem kultura je poměrně složitý definovat. Existují různé výklady původu tohoto slova, například Jandourek (2001) uvádí výraz „colo“, což lze z latiny přeložit jako pěstovat. Kulturu pak definuje jako „souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek obyvatel na časově a prostorově omezeném úseku“ (2001, s. 136). Mezi další významy kultury zařazuje kupříkladu kulturu jako označení pro civilizaci, oblast vysoké kultury (literatura, umění a věda) či kulturu jako souhrn vzorců chování v určité sociální skupině (Jandourek, 2001).

Podle Barkera (2006, s. 95) je kultura „komplikovaný a kontroverzní výraz, protože tento pojem nezastupuje samostatnou jednotku nezávislého objektového světa.“

Petrusek et al. (1996) považuje kulturu za jednu z ústředních kategorií společenských věd. V nejširším pojetí potom vyjadřuje „specificky lidský způsob organizace, realizace a rozvoje činností, objektivovaný ve výsledcích fyzické a duševní práce“ (Petrusek et al., 1996, s. 547).

Výstižnou definici kultury podává filosof a sociolog Herbert Marcuse, když říká: „kultura je ztročením člověka, je to metodicky ovládnutí ukájení pudů“ (Marcuse, 1969, s. 10).

„Kultura je tvořena několika specifickými segmenty. Patří k nim jazyk, filozofie, náboženství, morálka, potřeby, právo, technika a technologie, umění, věda, znalosti, zvyky (obyčejí) a ve stále větší míře i sport, móda a spotřební vzorce chování“ (Smolík, 2017, s. 26).

2.2 Subkultura

Subkultura je podkategorií kultury (Kolářová, 2011). Jednotlivé subkultury jsou velmi rozdílné, proto je obtížné uvést jedinou definici, jež by postihovala celé spektrum subkultur (Smolík, 2017). Laughey (2006) poukazuje na fakt, že neexistuje žádná jednoznačná všeřikající definice pojmu subkultura. Kolářová (2011) dokonce tvrdí, že každý autor/ka se přiklání k jinému vysvětlení tohoto pojmu.

Sociologie tímto termínem popisuje určité zvláštnosti souboru kulturních prvků, které jsou typické pro menší skupiny vymezené v rámci jednoho národa či širšího společenství (Smolík, 2017). Jandourek (2001, s. 243) definuje subkulturu jako „kulturu dílejší skupiny, která se více nebo méně odlišuje od převládající, většinové a „oficiální“ kultury.“ Dle Barkera (2006) je subkultura tvořena skupinou lidí, kteří vyznávají takové hodnoty a normy, jimiž se rozcházejí s mainstreamovou společností. Podle Velkého sociologického slovníku II (1996, s. 1248) označuje termín subkultura „soubor specifických norem, hodnot, vzorů chování a životní styl charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství (...).“

Hebdige (2012, s. 192) poznamenává, že subkultury „představují kulturu v širším smyslu, totiž systémy komunikace, formy výrazy a reprezentace.“ Subkultury v jeho pojetí vyjadřují napětí mezi lidmi, kteří mají moc, a lidmi, kteří jsou odsouzeni k nižšímu postavení a pro které je subkultura formou odporu.

Významným znakem subkultury je viditelné odlišení od dominantní kultury. V každém případě subkultury spoluvytváří majoritní kulturu, ale zároveň se vůči ní vymezují (Smolík, 2017). Subkultury tedy nejsou nikdy úplně izolované od hegemonní kultury (Jandourek, 2001).

Pojem subkultura vyvolává ve společnosti pocity jinakosti, revolty, ohrožení a strachu, často je spojován s deviací. V některých případech však vzbuzuje subkultura i pozitivní odezvu veřejnosti (subkultury zabývající se ochranou přírody) (Smolík, 2017).

Vznik subkultury je vázán na několik činitelů, například komplexnost kultury, diferenciaci populace, etnická příslušnost, městský způsob života či náboženská orientace (Petrušek et al., 1996). Podle Smolíka (2017) vznikají subkultury na základě sdružování jedinců se stejnými specifickými problémy, jehož výsledkem je společný pohled na sociální realitu.

Subkultury uvnitř i mezi sebou komunikují a rozšiřují svoje názory, hudbu a styly prostřednictvím televize, rádia, časopisů, zinů, internetu apod. Zajímavý je fenomén právě zinů (Smolík, 2017). Ziny, případně fanziny, jsou neformální časopisy, které vydávají příslušníci subkultury na vlastní náklad a šíří je ve svém okolí (Kolářová, 2011). Smolík (2017) uvádí, že zine je zkratkou termínu fanzine (časopis pro fanoušky), který vznikl odvozením od slova magazine (časopis). I přes rozmach internetu vychází v současnosti mnoho zinů, které si udržují vysoký standard, a zároveň se stávají cenným sběratelským artiklem (Smolík, 2017).

Dílčí subkultury se vyznačují rozdílným stupněm odlišnosti a rozchodem s většinovou společností, proto mezi nimi může vznikat nepřátelství (Hebdige, 2012).

Subkultury lze členit na základě různých faktorů jako je věk, povolání, náboženství, původ, sociální pozice, rasa, zájmy apod. Z hlediska věku se hovoří o tzv. subkulturách mládeže. Jedná se o typ subkultury vycházející ze specifických způsobů chování mládeže, ze sklonu k určitým preferovaným hodnotám a z akceptování či zavrhování jistých norem (Smolík, 2017). Roli hraje také životní styl mládeže. Tato subkultura pomáhá mládeži „zvládnout přechod ze světa rodiny do širšího světa dospělých (...)“ (Jandourek, 2001, s. 243). Subkulturám mládeže je věnována mnohem větší pozornost než vlivům subkultury na jedince v dospělosti. Přitom vztah k dané zejména hudební subkultuře, zvláště při dlouhodobější příslušnosti, se mění a vyvíjí na základě změn priorit jedince, jeho perspektivách do budoucnosti, vnímání sebe sama a samozřejmě s přibývajícím věkem (Hodkinson a Bennett, 2012).

Vhodné je zmínit i postavení žen v rámci subkultur. Ženy se v subkulturách vyskytovaly výjimečně, vždy byly vnímány jen jako sex symbol, jako pasivní konzumentky módy dané subkultury či jako doplněk partnera. Bylo to dáno tím, že většina subkultur nesla výrazné maskulinní prvky, násilí a protispolečenskou revoltu. Taktéž většina hudebních skupin byla složena z mužů. I tak existovaly v minulosti subkultury pro ženy přijatelnější. Dokonce byly některé významně ovlivňovány a spoluvytvářeny ženami. V současnosti se ženy v subkulturách objevují čím dál více, jejich postavení roste a objevují se výrazné ženské

interpretky, či rovnou hudební skupiny tvořené ženami. Určité styly dnes naopak podporují submisivní roli ženy (Smolík, 2017).

2.2.1 Význam subkultur

Význam členství v subkultuře tkví v usnadnění potřeby člověka někam patřit a mít zde řádnou pozici. Subkultura nabízí možnost kompenzovat si nenaplněný status v rámci dominantní společnosti, sdílet společné hodnoty, nalézt svoji roli ve skupině prostřednictvím disponování takových schopností, které jsou v subkultuře vysoce ceněny (na rozdíl od většinové společnosti), a také dává příslušníkům pocit ochrany před odsouzením ze strany okolí (Smolík, 2017). Subkultura dává svým členům pocit soudržnosti (Laughey, 2006). Subkultura je tedy aktivní zejména ve volném čase (Hebdige, 2012).

Z hlediska pedagogiky je zásadní otázkou, jaký význam nese subkultura při formování osobnosti adolescenta v procesu socializace a výchovy. Je-li jedinec členem subkultury, je jejím prostřednictvím výrazně ovlivňován, socializován, vychováván i vzděláván. Edukační potenciál subkultury vězí v autoedukaci jedince v přirozeném prostředí, tj. v jeho zájmu o hudební styly, názory, postoje nebo o „filozofii“ subkultury (Smolík, 2017). Metalová subkultura konkrétně si zakládá na znalosti metalových žánrů, historii a složení kapel apod. Smolík (2017) dále tvrdí, že specifika jednotlivých subkultur mohou mít vliv na finální osobnost dospívajícího i dospělého jedince, spolupodílet se na utváření individuálních osobnostních rozdílů, volbě životních cílů a priorit a formovat vztah k sobě i ke společnosti. Dle jeho názoru by se měl pedagog seznámit s jednotlivými subkulturami mládeže za účelem lepšího pochopení prožívání a jednání dospívajících pohybujících se v prostředí subkultur a usnadnění komunikace mezi pedagogem (preventistou, psychologem atd.) a žákem či studentem, který se zajímá o určitou subkulturu. Lojdrová (2013) přisuzuje subkulturám roli vzdělavatele a uchopuje je tedy jako aktéry edukační reality.

2.2.2 Styl a scéna

V jednotlivých subkulturách hrají velkou roli symboly neboli znaky. Ty mají pro své příjemce širší význam, než je jejich původní podoba. Symbolem může být gesto, barva, hudební skladba atp. Nejrůznější symboliku také nese oblečení, doplňky, účesy nebo tetování. Prostřednictvím této „módní symboliky“ dochází k identifikaci a komunikaci mezi členy subkultur. S touto problematikou úzce souvisí styl, neboť ho lze chápat právě jako symbol či znak (Smolík, 2017).

Styl je důležitou součástí subkultury a mnoho o ní vypovídá (Smolík, 2017). Rovněž Williams (2007 cit. podle Kolářová, 2011) konstatuje, že subkultury jsou charakterizovány

stylem. Styl se skládá z image (oblečení, účesy, doplňky, tetování), vystupování (výraz tváře, styl chůze, postoj těla, tanec) a jazyka (speciální slang, způsob mluvy). Příslušníci subkultur přikládají stylu zvláštní význam (Williams, 2007 cit. podle Kolářová, 2011) a snaží se pomocí něj odlišit se od většinové společnosti, nebo ji dokonce šokovat (Smolík, 2017). Styl dále pomáhá vymezit hranice vůči jiným subkulturám, ale i uskupením vně subkultury (Williams, 2007 cit. podle Kolářová, 2011).

Styl vyjadřuje hodnoty člověka (Jandourek, 2001). Hebdige (2012) tvrdí, že styl má svůj krátký šokující okamžik. Na tento fakt transformace bychom se měli zaměřit spíše než na předměty jako takové. Vytvoření a rozšíření nového stylu úzce souvisí s procesem výroby, reklamou a způsobem prodeje, protože subkultura komunikuje hlavně prostřednictvím zboží, které ale nese pro svoje členy pregnantní významy. Někde je tedy obtížné jasně vymezit, kdy se jedná o komerční zneužívání, a kdy o kreativitu a originalitu (Hebdige, 2012).

Se subkulturami bývá často spojován, ne-li přímo zaměňován, pojem životní styl. Tímto výrazem je myšlen souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje (Smolík, 2017). Jandourek (2001) definuje životní styl jako soubor psaných i nepsaných norem, identifikačních vzorů a životních podmínek, na které berou lidé ohled ve vztazích a ve svém chování. Dále konstatuje, že výrazný životní styl může přejít právě v subkulturu.

S termínem subkultura je úzce propojen pojem scéna či subkulturní scéna. Ta je založena na subkulturních základech, ale nelze ji přisoudit ke konkrétní subkultuře (Smolík, 2017). Kolářová (2011, s. 16) definuje scénu jako „soubor tvůrců, hudebníků a fanoušků, kteří kolektivně sdílejí svůj hudební vkus a kolektivně se odlišují od ostatních (typem oblečení, užívaných drog, stylu, tance a politiky).“

3 Metalová subkultura

Definovat a popsat metalovou subkulturu je stejně obtížné, jako jasně vymezit její hudební základ, tj. metal. Metalová hudba v sobě kombinuje mnoho stylů a prolíná se i s dalšími subkulturami. Metalová subkultura v mnoha tématech nemá společný pohled na věc, a proto se hovoří spíše o jednotlivých hudebních stylech (Smolík, 2017).¹

Většina autorů, která se zabývá fenoménem metal, považuje za vznik této subkultury 13. února roku 1970, kdy skupina Black Sabbath vydala album *Paranoid*. Přestože toto album nemá moc společného s dnešním pojetím metalu, je považováno za jeden z prvních pilířů

¹ Jaromír Merhaut z časopisu *Spark* (2015) dokonce tvrdí, že kromě věrnosti metalu neexistuje žádný bod, na kterém by se shodli všichni členové této subkultury.

heavy metalu (Smolík, 2017). Podle Kajanové (2010) se prvky heavy metalu objevují už koncem 60. let.

Metalová subkultura také bývá často spojována s konzumací alkoholu a užíváním drog. Nelze to ale vztáhnout na celou subkulturu, neboť zde existují proudy, které přímo odmítají jakékoli psychotropní látky (Smolík, 2017).

Členům metalové subkultury čili posluchačům tohoto hudebního stylu se nejčastěji říká metalisté, ale ujímají se i anglická označení jako metalheads či headbangers.

3.1 Hudební základ

Hebdige (2012, s. 132) tvrdí, že „heavy metal, jak jeho název naznačuje, je velice zesílenou základní podobou rocku, opírající se o stálé opakování standardních kytarových riffů.“

Zvuk heavy metalu vytváří sólové, doprovodné kytary, baskytary a bicí se zpěvem. Různé odnože metalu však přidávají rozmanité hudební nástroje, například klávesy, housle, violoncella, dudy, klavír, flétny atd. Dochází k přehodnocení funkce baskytary, která se stává harmonickou oporou v písních. Rytmicko-melodický motiv je ponechán sólovým, doprovodným kytarám a baskytaře. V heavy metalovém slangu se v této souvislosti užívá pojem *riff*. V metalu se prohlubuje vzdalování se od černošského blues a jazzových prvků. Heavy metal preferuje rychlé tempo, princip repetitivnosti v práci s rytmickými patternami, čímž je možné docílit údernosti, napětí a dynamiky (Kajanová, 2010).

Heavy metalové skupiny se lišily od předcházejícího období hippies především morbidní tematikou textů, ve kterých se pracovalo se symboly nebe, pekla, d'ábla, smrti, rituálů, dobra a zla, deprese, násilí, alkoholu, drog či sexu (Kajanová, 2010).

3.2 Image

Image hraje v metalové subkultuře velmi podstatnou roli, jelikož jeho prostřednictvím dochází k vzájemné identifikaci členů. Dokonce ani v image není tato subkultura zcela jednotná. Objevují se zde značné variace hlavně na základě preferovaného subžánru (Bukszpan, 2004). Image je také to, co většinové společnosti vadí na příznivcích metalu (Smolík, 2017).

Základním poznávacím znakem je všudypřítomná černá barva. Ale i zde lze najít výjimky, a to zejména ve spojení s glam metalem², který přinesl módní vlnu vyznačující se nadměrnou barevností, rozmanitými vzory a jejich kombinacemi (Bukspan, 2004).

Nezbytnou součástí metalové image jsou bezpochyby trička oblíbených skupin. Takové tričko nosí úplně každý příznivec metalu, a dává tak najevo svoje hudební preference. Některé nápisy či výjevy na tričkách, které jsou mnohdy šokující, děsivé až brutální, mohou méně tolerantní jedince pobuřovat (Smolík, 2017). Nositel trička ale zároveň poskytuje neplacenou reklamu kapele, již má vyobrazenou na prsou a na zádech (Bukspan, 2004). Metalová trička jsou dále výbornou záminkou k navázání konverzace, obzvláště setkají-li se příznivci stejné kapely.

Dalším velmi nápadným a typickým znakem symbolizujícím sounáležitost s metalovou subkulturou jsou dlouhé vlasy. Zvláště za minulého režimu byly u nás dlouhé vlasy spojovány s provokací (Smolík, 2017).

Zajímavým prvkem vzbuzujícím nemalé emoce je makeup. Můžeme se setkat jak s metalisty zcela bez makeupu, tak s výrazným líčením očí, nebo i s tzv. corpse paint anebo war paint (černě pomalovaný obličej, mrtvolné líčení), kterým se vyznačují příznivci black metalu (Smolík, 2017). Specifickou skupinou jsou opět glam metalisté, kteří si zakládají na zženštilosti a využívají k tomu běžné kosmetické přípravky žen (Bukspan, 2004).

Pro členy metalové subkultury jsou velmi typické džínové vesty s nášivkami. Metalisté si nejčastěji na festivalech kupují nášivky s vyobrazením oblíbené kapely a následně si je většinou vlastnoručně přišívají na vesty. Na tomto příkladu lze vidět v subkultuře hojně využívaný D. I. Y. princip (Do It Yourself, tj. „udělej si sám“), který se týká i fungování některých hudebních vydavatelství (Smolík, 2017).

Kromě džínoviny je v současnosti v metalové subkultuře velmi oblíbené kožené oblečení s kováním (kalthoty, bunda – tzv. křivák), kožené doplňky jako jsou stahováky, náramky a pásky s hroty či pyramidami apod. Tyto suplementy se mohou veřejnosti jevit násilnicky. Další složkou image jsou motocyklistické nebo „těžké boty“ (Smolík, 2017), často označované jako „glady“. Je zde tedy značná podobnost s image subkultury motocyklistů. Mimo zmíněné kožené a kovové doplňky se zejména ženy zdobí náušnicemi, prsteny a řetízky s přívěsky (vše s obdobným motivem, například s pentagramem, hadem, drakem, křížem, lebkou aj.), ale ani muži nezůstávají v tomto ohledu pozadu.

² Glam metal je jedním z podstylů metalu vyznačujícím se komplikovanými kytarovými sóly a stylem oblékání, v rámci kterého se interpreti snažili přijmout *unisex image* skrze hojně užívání make-upu, důrazem na módní doplňky apod. (Smolík, 2017).

Bukszpan (2004) spojuje módu zahalování se do kůže a opásávání se okovanými řemeny, řetězy a náramky s přiznáním Roba Halforda (zpěvák heavy metalové britské skupiny Judas Priest) k homosexualitě.

S rostoucím zájmem žen o tuto muziku se do metalové módy začaly dostávat dlouhé šaty, sukně a korzety, které mají v oblibě zejména zpěvačky a fanynky symphonic a gothic metalových kapel. Ženy jako zpěvačky i instrumentalistky se v metalové hudbě objevily již v 80. letech, čímž odstranily dosavadní předsudky vůči metalu, který byl dosud vnímán jako výhradně mužská záležitost (Kajanová, 2010).

3.3 Symbolika

Paroháč

Metalisté často na koncertech či festivalech sdělují vystupujícími interpretovi svoji spokojenost kromě potlesku i tzv. paroháčem. Toto gesto slouží zároveň jako pozdrav mezi příslušníky metalové subkultury, kterým metalheads vyjadřují vzájemnou sounáležitost.

Obrázek 1 Paroháč

Metalisté jsou často přirovnáváni k poslům ďábla (zejména v některých vysoce religiózních zemích). Mezi metalem a satanismem ale není rovnítko a nelze tedy tyto dva pojmy spojovat. Přestože část metalových kapel se zabývá v textech magií a používá okultistickou symboliku, jedná se většinou pouze o show pro posluchače, která nemá hlubší vztah k černé magii. Samozřejmě existují metalové kapely, které přímo opěvují Satana, ale na druhé straně se objevují i křesťanské metalové hudební skupiny (Smolík, 2017).

Dále se často používá číslo 666, obrácené kříže a pentagramy neboli pěticípé obrácené hvězdy, jež symbolizují kozi hlavu (kozel představuje právě Satana) (Smolík, 2017).

3.4 Metalový tanec

Chování metalových fanoušků na koncertech je velmi specifické. Základním tancem hojně užívaným na všech metalových koncertech je *headbanging*, který spočívá v házení hlavou do rytmu hudby. *Headbanging* je nejefektivnější, pokud má daný jedinec dlouhé vlasy.

Metalový tanec se obecně nazývá *moshing*. Dnes používaný pojem *mosh pit* reflektuje původní význam slova *moshing*. V *mosh pitu* dochází ke zběsilému poskakování do rytmu hudby, kdy do sebe metalisté různé naráží. *Mosh pit* má jasně daná pravidla, která každý pravý *mosher* dodržuje, aby nedocházelo ke zraněním. *Moshing* a jeho druhy jsou k vidění spíše na koncertech extrémnějších metalových kapel.

Pravidla *mosh pitu* šíří subkultura mezi své členy například prostřednictvím fanzinů. Zásadní pravidla lze najít například v periodiku *Rock & Pop*³, který se částečně zabývá i tematikou metalové hudby. Uvádí se zde následující:

1. Jdete-li do kotle poprvé, musíte vědět, do čeho jdete. Ačkoli cílem není zranění, riziko je značné.
2. *Moshing* není v žádném případě způsob, jak někomu ublížit! Je třeba používat zdravý rozum.
3. Nově příchozí do kotle nijak neodstrkujeme.
4. Pokud v kotli někdo upadne, zvedněte ho a ujistěte se, že je v pořádku.
5. Někdo se může dostat do *mosh pitu* nedopatřením. Pokud vidíte, že chce někdo pryč, pomozte mu.
6. Není to boj! Pokud někomu nechtěně ublížíte, udělejte přátelské gesto, omluvte se.
7. Nezapomeňte se správně obléknout! Pohodlně pro vás a bezpečně pro ostatní. Počítat musíte také s roztrhnutím nebo úplným zničením oděvu.
8. Rozhodně je potřeba pohodlná a pevná obuv.
9. Buďte ve střehu!

Druhem *moshingu* je také *circle pit*, kdy se uprostřed davu vytvoří kruh a jedinci v něm běhají do kola. Častým úkazem na metalových koncertech je dále *wall of death*. Fanoušci se rozestoupí a na povel se rozeběhnou proti sobě. Mnohdy je k vidění (v současnosti nejen na metalových koncertech) *stage diving* a s tím související *crowd surfing*. Při *stage divingu* interpret nebo fanoušek skočí z pódia do davu (s rozběhem nebo bez). Pokud jej dav unáší dále tím, že si jej předává nad hlavami, mluvíme o *crowd*

³ ŠNAJDROVÁ, Jitka. Škola rockového tance: *Moshing*: tanec, nebo bláznovství?. *Rock & Pop*. **XXVIII**(8/340), 85. ISSN 0862-7533.

surfingu. Zřídka se lze setkat s *rowing pitem* spočívajícím v posedání si do řad za sebou a společným veslováním. Někteří metalisté pohlceni hudbou pak v pokleku předstírají hru na *air guitar*.

4 Člověk na vozíku uvnitř metalové subkultury

Člověk na vozíku musí bezpochyby čelit náročnější životní situaci než člověk bez postižení. Členství v metalové subkultuře a jeho přijetí subkulturou pro něj může nabývat nezměrného významu. Lze předpokládat, že zapojením se do aktivit této subkultury dochází k určité kompenzaci důsledků postižení, k seberealizaci, uspokojení dalších potřeb a snazší socializaci s intaktní společností. Prostřednictvím členství v metalové subkultuře může člověk na vozíku dosáhnout vysokého statusu na základě norem a hodnot, které jsou v této subkultuře zvláště ceněny (image, symbolika, znalost historie žánrů i hudebních skupin apod.).

Kneřová (2015) ve své bakalářské práci zabývající se osobami s postižením na hudebních festivalech zmiňuje roli neformálního prostředí typického například pro hudební akce. Předpokládá, že člověk je při těchto příležitostech více uvolněný, a proto i interakce mezi lidmi s postižením a lidmi intaktními probíhá spontánněji a přirozeněji.

4.1 Vliv postižení na osobnost

Procesy utváření a zrání osobnosti jsou těsně spjaty s vlivem rodiny, jelikož zde se formují základy emocionálního přijetí, pocity životní jistoty, seberealizace, vztah k sobě samému atd. (Procházka, 2012).

Postižení má zásadní vliv na strukturu a jednotlivé složky osobnosti. Jinak působí na vývoj osobnosti postižení vrozené a jinak získané. Vrozené postižení závažněji ovlivňuje vývoj jedince, poznávací procesy, mění sociální vztahy, omezuje od začátku vývojové možnosti dítěte atp. Na druhou stranu člověk žijící s postižením od narození se na něj lépe adaptuje. Získané postižení má menší vliv na vývoj funkcí osobnosti, které se do doby vzniku postižení vyvíjely normálně. Mnohem náročnější ale je adaptace na postižení. Získané postižení je velkým zásahem do osobnosti, způsobuje duševní trauma, představuje zásah do osobních perspektiv člověka a do budoucnosti (Vágnerová, Hadj-Moussová a Štěch, 2001).

Tělesné postižení nevytváří samo o sobě nové zvláštní vlastnosti člověka, ale připravuje mu náročnější životní situaci, která přináší zvýšené nároky na přizpůsobení, a důsledkem toho specifická nebezpečí pro psychický vývoj jedince (Matějček, 2001).

Postižení je velmi náročnou životní situací zvyšující stres, působící řadu konfliktů či frustraci. Existují mnohé aktivní i pasivní techniky řešení a vyrovnání se s náročnou situací. S ohledem na zaměření práce je nezbytné zmínit techniku *identifikace* se skupinou, institucí nebo silnější osobností. Identifikace je jedním z mechanismů procesu socializace. Další významnou aktivní technikou je *kompenzace*. Jedná se o přesun zájmů nebo zvýšení výkonů v dostupné oblasti, jenž významným způsobem může pomoci překonat omezení daná postižením (Vágnerová, Hadj-Moussová a Štěch, 2001). Jinými slovy jde o vytvoření jakési protiváhy k postižení. Usoudí-li člověk, že je pro své tělesné postižení vyloučen ze společenského života, může najít kompenzaci kupříkladu v kultivaci svých kulturních zájmů (Blažek a Olmrová, 1985). Z únikových technik stojí za zmínku *izolace*. Tato tendence je zesílena u lidí s tělesným postižením v důsledku vnějších překážek, kterými jsou architektonické bariéry ztěžující sociální kontakt (Vágnerová, Hadj-Moussová a Štěch, 2001).

4.2 Socializace jedince s postižením

Velmi citlivým obdobím ve vývoji jedince je puberta a dospívání. Mimořádnou roli hrají v tomto období vrstevnické sociální skupiny. Dospívající zde hledá vlastní identitu, sociální přijetí potvrzující jeho význam pro ostatní, oporu pro vlastní názory, postoje a hodnoty. Vrstevnické normy jsou pro dospívajícího významnější než ty, které mu dosud předávala rodina. Pro dospívajícího jedince s postižením je vrstevnická skupina stejně významná, avšak jeho začlenění do skupiny je podstatně komplikovanější. Jeho přijetí či nepřijetí závisí i na osobnostních rysech, schopnosti navazovat a udržovat sociální vztahy a zvláště u člověka s postižením má velice závažné důsledky pro sebehodnocení. Pro jedince s postižením je obtížný už samotný výběr skupiny, tělesné postižení konkrétně limituje například možnost volného pohybu (Vágnerová, Hadj-Moussová a Štěch, 2001). Identifikace s vrstevníky je pro jedince s tělesným postižením obtížná, poněvadž si uvědomuje svou odlišnost a určitou míru nedostačivosti. Může dojít k tomu, že je izolován na okraji skupiny, důsledkem čehož strádá nedostatkem sociálních kontaktů a má potíže s vytvářením vztahů. Nenaučí-li se daný jedinec s vrstevníky přijatelným způsobem jednat, může tyto nefunkční způsoby chování zafixovat (Vágnerová, 2004). Aby nedošlo ke všem výše zmíněným jevům, je velmi důležité, aby člověk s postižením byl začleněn do vrstevnické skupiny či subkultury.

Dosažení zmíněné identity znamená získat pocit vlastní jedinečnosti, celistvosti, spolupatričnosti k určitým ideálům a hodnotám, resp. pocit vlastní sociální hodnoty a podpory od druhých. Uvědomovat si osobní hodnotu, mít úctu a prestiž v očích druhých, vytvářet si

představu osobní životní perspektivy zůstává v naší kultuře na vrcholu osobní hierarchie zájmů a hodnot (Macek, 2003).

Identita je jedním ze stěžejních pojmů souvisejících se subkulturami. Část vrstevnických skupin se může se subkulturami identifikovat. Subkultury jsou tedy vlastně utvářeny slučováním jednotlivých skupin mládeže na základě zájmů, aktivit, vědomí společné identity, módy, společných hodnot a ideálů i pod vlivem hudebního průmyslu. V rámci subkultury si může daný jedinec budovat i paralelní kariéru, což je důležité zejména pro jedince, kteří jsou například ve škole či v zaměstnání neúspěšní. Vrstevnické skupiny na bázi subkultur mají neodmyslitelné místo v socializaci (Smolík, 2017).

V prostředí vrstevnických skupin tedy probíhá základní proces socializace, a to vštěpováním různých životních cílů, zásad, norem, pravidel jednání a vzorů chování. Ve vrstevnických skupinách má jedinec možnost sebeuplatnění. Jejich činnost probíhá převážně ve volném čase. Podstata procesu socializace obecně spočívá v postupné přeměně člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, v postupném začleňování se do společnosti, v procesu učení se žít v dané společnosti. Tento proces probíhá celý život a vždy se odehrává v nějakém prostředí (Kraus, 2014).

Podle Nakonečného (2009) je socializace komplexní proces, který začíná v rodině, pokračuje ve škole a v zaměstnání, je determinován masmédií či příslušností k různým skupinám. Dále tvrdí, že se jedná v podstatě o sociální učení určované sociálními podněty, vztahy a odehrávající se v sociálním prostředí.

Procházka (2012) rozlišuje primární a sekundární socializaci. Primární socializací jsou myšleny procesy odehrávající se v rodině, sekundární socializace nastupuje v momentě interakce s vrstevníky. Socializaci definuje jako vrůstání jedince do společnosti prostřednictvím přebírání sociálních rolí či zvládání životních situací. Tímto procesem se člověk začleňuje do společnosti, socializace tvoří základ pro další společenské aktivity jedince (Procházka, 2012).

Socializace jedince se získaným postižením je odlišná od té u člověka s postižením vrozeným, zejména vzniklo-li v období adolescence a později. Takové postižení totiž většinou zásadním způsobem nenaruší vytvořené vztahy s intaktním okolím. Jedinec se získaným postižením se musí adaptovat na svoji novou situaci, najít nový smysl svého života, změnit hierarchii svých hodnot apod. (Vágnerová, 2004).

4.3 Potřeby a volný čas

Každý člověk má svoje potřeby. K jejich uspokojování dochází prostřednictvím celé řady aktivit, je individuálně odlišné a závisí na motivaci, zkušenostech, sociálním učení i podmínkách života. Je tedy zřejmé, že postižení významně ovlivňuje možnosti i způsob saturace potřeb. Jedinec s postižením nemůže často dosáhnout uspokojení svých potřeb pouze vlastní aktivitou, záleží i na typu a stupni postižení. Často je málo uspokojována například potřeba láskyplného vztahu a bezpečí, sociálních kontaktů a kladného sociálního přijetí, seberealizace či poznávání a estetických prožitků (Vágnerová, Hadj-Moussová a Štěch, 2001).

Osoby s postižením potřebují uspokojovat a naplňovat všechny životně důležité potřeby shodně s lidmi bez postižení. Mohou se realizovat například v rámci svých volnočasových aktivit. I jedinci s postižením chtějí trávit svůj volný čas aktivně a smysluplně tak, aby jim poskytoval regeneraci psychických a fyzických sil, podporoval utváření osobnosti i socializaci člověka (Žumárová, 2003).

Volný čas je důležitou součástí života člověka v každém věku. Ve volném čase uspokojuje jedinec svoje potřeby, zájmy a seberealizuje se. Problematika výchovy mimo vyučování patří do obsahu pedagogiky volného času, jež se zabývá otázkami cílevědomé výchovně-vzdělávací činnosti mimo vyučování ve škole orientované na smysluplné využívání volného času. V rámci volnočasové pedagogiky je volný čas považován za základní sociálně-pedagogický faktor. Volný čas má mimo jiné také funkci socializační, jelikož se v rámci něj vytváří podmínky pro širší vrstevnické a sociální kontakty (Kratochvílová, 2001).

Způsob využívání volného času je jedním z ukazatelů životního stylu. Životní styl zahrnuje hodnotovou orientaci člověka a projevuje se v jeho chování. Důležitým aspektem životního stylu jsou také sociální interakce, vztahy s jednotlivci i sociálními skupinami. Osobní zájmy a záliby dokážou někdy jedince doslova zachránit v náročných životních situacích (Pávková, Hájek a Hofbauer 2008).

Zejména dospívající se často v rámci volného času snaží realizovat a hledat své já v prostředí subkultur (Smolík, 2017).

Avšak postižení ovlivňuje zrod a vývoj nových získaných potřeb a zájmů a stimuluje vznik náhradních kompenzačních aktivit (Vágnerová, Hadj-Moussová a Štěch, 2001).

4.4 Lidé a hudba

Hudba bývá mnohými považována za vrcholnou formu umění a kultury. Umožňuje člověku vnímat přítomnost „tady a teď“, ale na druhé straně dokáže také vyvolat některé

vzpomínky (Laughey, 2006). Hudba se oproti artefaktům výtvarného umění jeví jako nehmotná, hudba je totiž děj (Franěk, 2007).

Hudební vnímání je psychofyziologický proces, v němž dochází ke zpracování hudby a jejích informací v lidském vědomí prostřednictvím analyzátorů. Hudba uskutečňuje specifickou lidskou komunikaci a přináší komplexní estetický zážitek. Hudební vnímání je ovlivněno úrovní všeobecného i hudebního vzdělání, životní a hudební zkušeností, hudebními zájmy, postoji a hudebním vkusem. V aktivním hudebním vnímání působí motorické složky a pohybová zkušenost. Sluchové vnímání přebírá zrakové obrazy, představy a pocity pohybů, jež vykonává interpret pomocí hudebního nástroje. V této souvislosti se hovoří o tzv. hudebním vžívání, které je zprostředkováno *vtělesněním*, tj. pohyby hlavou, rukou či tělem. Tyto představy pohybů jsou u posluchače zvláště silné, pokud poslouchanou skladbu důvěrně zná (Sedlák, 1990).

Hudba bývá považována za nejemocionálnější umění, je velice účinným prostředkem na vyvolání silných fyziologických reakcí především při mimořádně silném hudebním prožitku. Tento vrcholný zážitek je jednou z charakteristik seberealizace jedince. Lze jej popsat vnitřními stavy, jako je výjimečně intenzivní pozornost jedince, kompletní pohlcení zážitkem, dezorientace v čase a prostoru, fyzické propojení s tím, co je vnímáno, či stavy transu (Maslow, 1954 cit. podle Franěk, 2007). Výzkumem vrcholného zážitku se zabýval také například Gabrielsson (1993 cit. podle Franěk, 2007), jež provedl testy asi u 800 osob různého věku, většinou nehudebníků. Respondenti uváděli silné tělesné reakce, například mrazení okolo zad, husí kůže, změny v dýchání a tepu srdce, závratě, či dokonce pocity beztíže a vznášení. Dále zmínili pocity relaxace, velké množství pozitivních emocí (štěstí, euforie, radost, harmonie), pocit posílnění a společenství s jinými.

Hudba je prostředkem k definování prostředí. Okolní prostředí ovlivňuje naše chování. Jedinec se chová v rozdílných typech prostředí tak, aby nebyl společensky trestán. Toto chování odpovídá zažitým kulturním zvyklostem (Franěk, 2007).

Mezi odborníky se stále vedou diskuze o tom, zda preference určitých hudebních žánrů vyvolává agresivitu či antisociální chování, nebo jej spíše následuje. Nejčastěji se v této souvislosti uvažuje o heavy metalu. Je pravděpodobné, že poslech některých druhů heavy metalu sám o sobě nezpůsobuje negativní změny v chování, ale může dále podporovat a posilovat již rozvinuté způsoby chování. Není však jasné, zda se tak děje na základě excitačního charakteru této hudby a dalších hudebních vlastností, či také tím, že poslech heavy metalu je spojen s kulturním a hodnotovým vlivem některých sociálních skupin preferujících tento druh hudby (Franěk, 2007).

Při poslechu hudby vnímá posluchač odlišným způsobem čas, než jak mu to diktují každodenní činnosti. Toto rozdílné prožívání času může být velmi osvobozující pro jedince se zdravotním postižením. Hudba má dále význam pro osoby s postižením díky svojí sociální povaze. Vytváří totiž empatii mezi posluchači, jež je zesílena přítomností na koncertu, kde se členové kapel spojují díky hudbě se svými fanoušky. Hudba také dává člověku pocit příjemného sdílení jeho světa s ostatními. Toto tvrzení nabývá na významu u lidí s postižením, neboť hudba boří bariéry a spojuje svět lidí intaktních s osobami s postižením (Lerner et al., 2016).

Olmrová (1983 cit. podle Blažek a Olmrová, 1985) uvádí studii, v rámci níž lidé s postižením odpovídali na otázku, k čemu je jim v životě umění. Uvedli kupříkladu, že jim pomáhá žít, dále k odreagování, zastavení, rozptýlení, zpestření života, naplnění času či k širší sociální integraci. Integrace je oboustranný proces. Jde o vztah intaktní populace a lidí s postižením, jehož kvalita se promítá do všech oblastí vzájemného soužití (např. volný čas, edukace, zaměstnání). Jedná se o začleňování jedince s postižením do společnosti na jedné straně, a o míru akceptace a identifikace se lidí bez postižení s tímto procesem na straně druhé (Jankovský, 2001).

Uměleckým prožitkem získává člověk téma k rozhovoru, a mezi lidmi s postižením a lidmi intaktními se tak objevuje spojovací můstek – komunikace o umění (Blažek a Olmrová, 1985).

5 Praktická část

5.1 Výzkumné šetření

K řešení výzkumné otázky jsou využívány kvalitativní nebo kvantitativní výzkumné strategie, případně jejich kombinace (Hendl, 2008). Výzkumné šetření bylo provedeno formou kvalitativního výzkumu.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 17).

Hendl (2008) řadí mezi přednosti kvalitativního výzkumu získání hloubkového popisu a vhled při zkoumání, jedince, skupiny nebo fenoménu, který je prozkoumáván v přirozeném prostředí, možnost podrobné komparace jednotlivých případů či použití celé škály postupů vedoucí k zajištění hodnověrnosti svých výsledků. Jako nevýhody uvádí například obtížnou zobecnitelnost výsledků vzhledem k menšímu počtu jedinců získaných obvykle na jednom místě, časovou náročnost sběru a analýzy dat nebo nesnadnost kvantitativní predikce.

5.2 Vymezení cílů výzkumu

Bakalářská práce si klade za cíl popsat, jakým způsobem jsou lidé na vozíku přijímáni metalovou subkulturou. Dílčími cíli je prozkoumání přístupnosti metalových akcí a odкрыtí přínosu metalové subkultury osobám na vozíku.

5.3 Metodologie výzkumného šetření

5.3.1 Případová studie

Případová studie je základním přístupem kvalitativního výzkumu. Jedná se o detailní studium jednoho nebo několika málo případů s cílem zachytit složitost případu a popsat vztahy v jejich celistvosti. Existuje předpoklad, že důkladným prozkoumáním jednoho případu dojde k lepšímu porozumění jiným podobným případům (Hendl, 2008).

Jednotliví autoři se ovšem v odborné literatuře bezvýhradně neshodují v přesném vymezení případové studie (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014). Například dle Chrastiny (2019) případová studie poskytuje hloubkový obraz problému, jenž je zkoumán a popisován v rámci širšího prostředí a kontextu. Dále zmiňuje, že může být metodou autonomní neboli samostatně aplikovanou či metodou komplementární čili doplňující jiné metody.

Hendl (2008) uvádí pět typů případových studií rozlišených dle sledovaného případu: osobní případovou studii (detailní výzkum určitého aspektu u jedince), studii komunity (popis a analýza vzorců hlavních aspektů života komunity a jejich komparace), studium sociálních skupin (popis a analýza vztahů a aktivit v malých i velkých skupinách), studium organizací a institucí (zkoumání firem, škol, kultury organizací, adaptace aj.) a zkoumání programů, událostí, rolí a vztahů (studie zaměřené na určitou událost).

5.3.2 Metoda sběru dat

Sběr dat byl realizován formou polostrukturovaných rozhovorů. V rozhovoru jde o kontakt tváří v tvář, třebaže se někdy používá i telefonické interview. Dále uvádí, že se v interview používají uzavřené, polouzavřené a otevřené otázky. Rozhovor ovšem umožňuje volnost a pružnost, proto jsou preferovány otázky otevřené. V jeho průběhu lze otázky přeformulovat, požádat respondenta o vysvětlení či rozšíření odpovědi, klást dodatečné otázky apod. (Gavora, 2011).

Podle Skutila a kol. (2011) je polostrukturovaný rozhovor s velkou pravděpodobností nejrozšířenější podobou interview. Uvádí, že se jedná o kompromis mezi strukturovaným a volným rozhovorem spočívající v tom, že se tazatel drží předem připravených otázek, ale průběžně reaguje na podněty ze strany respondenta.

Rozhovory měly připravenou strukturu, jejich vedení odpovídalo specifickým potřebám respondentů. U respondentů, kteří měli problémy s komunikací, byl použit předem připravený seznam otázek (viz Příloha A), případně obohacený o upřesňující dotazy. S verbálně zdatnými respondenty probíhal rozhovor spíše neformálním způsobem a byly kladeny doplňující otázky. Oslovení byli na začátku rozhovoru rovněž ujištěni o zachování jejich anonymity a možnosti neodpovídat na otázky, které by jim mohly být nepříjemné. Rozhovory trvaly v rozmezí přibližně dvaceti minut až hodiny a půl.

5.4 Výzkumný soubor

Respondenti byli vzhledem k členství autorky v metalové subkultuře oslovováni přímo na různých metalových akcích od konce roku 2018 do léta roku 2019. Celkem bylo získáno 17 respondentů. Nejvíce respondentů, celkem 12, bylo osloveno na festivalu Masters of Rock, který probíhal od 11. do 14. 7. 2019.

Masters of Rock je největším a nejslavnějším metalovým festivalem v České republice konající se v areálu likérky Rudolfa Jelínka ve Vizovicích. Festival každoročně navštíví

20 000 až 30 000 diváků (Guevara, 2015).⁴ Jiří Daron, ředitel pořádající agentury Pragokonzert, o Masters of Rock říká: „Jsme evropský festival pořádaný v Česku, vstupenky prodáváme do přibližně čtyřiceti zemí. I novinářů ze zahraničí je u nás akreditovaných více než těch tuzemských a recenze festivalu vycházejí v prestižních hudebních magazínech po celém světě. Když otevřete největší světový metalový časopis Metal Hammer, uvidíte tam velkou pozvánku na Masters of Rock. Povědomí o nás je už celosvětové a Vizovice díky tomu mají obrovskou propagaci,“ (Skácel, 2019).

Jeden respondent byl osloven na charitativním rock-metalovém festivalu NADĚJEFest, jehož výtěžek putuje dětem s postižením nebo vážnou nemocí (NADĚJEFest, © 2019). Další respondentka byla oslovena na Vánoční merendě rockové kapely Harlej a rock-metalové skupiny Komunál, dva respondenti byli kontaktováni na základě dřívější známosti a jeden respondent byl získán metodou sněhové koule. Tato metoda spočívá v doporučení dalšího respondenta osobou, s níž byl již výzkum realizován (Hendl, 2008).

Dva lidé na vozíku byli osloveni na koncertě trash metalové skupiny Metallica, ale jeden se nechtěl výzkumu účastnit, druhý ano, ale bohužel se nepodařilo navázat s ním kontakt. Další dva respondenti, kteří na pokusy navázat kontakt nereagovali, byli osloveni na festivalu Masters of Rock.

5.4.1 Charakteristika jednotlivých respondentů

Z důvodu zachování anonymity byla respondentům změněna jména.

Andrea, 29 let

Andrea kvůli nedostatku kyslíku během porodu trpí dětskou mozkovou obrnou, konkrétně se jedná o kvadruparetický typ. V domácnosti využívá mechanický vozík, pro pohyb používá elektrický vozík.

Andrea navštěvuje spíše koncerty, a to zhruba třikrát do roka. Na festivalu byla jednou.

Mezi její volnočasové aktivity patří florbal na elektrickém vozíku, za kterým dojíždí do Prahy, kde hraje v týmu v tamější lize.

Rozhovor s Andreou proběhl v kavárně, ochotně odpověděla na otázky a souhlasila s pořízením audio záznamu rozhovoru.

⁴ Informace pochází z fanzinu *Fakker!* vydávaného příslušníky metalové subkultury

Arnošt, 58 let

Arnošt měl před pěti lety cévní mozkovou příhodu, k tomu se přidala operace krkavice, bederní páteře a kyčlí. Podle svých slov chodit může, ale následkem CMP mívá závratě, takže k pohybu musí využívat mechanický vozík. Dalším důsledkem cévní mozkové příhody je u Arnošta porucha paměti.

Arnošt navštíví rockový či metalový koncert téměř každý týden, nedělá mu problém jet napříč celou republikou za svou oblíbenou kapelou.

Ve volném čase vaří, čte knihy, chodí do lesa na procházky (o francouzských berlích či se prý může chytit stromů) a rád plaval, ale poslední dobou za něj plavčíci nechtějí ručit, protože bazén navštěvuje bez doprovodu.

Rozhovor s Arnoštem proběhl v kavárně, odpověděl na všechny otázky a svolil s nahráním celého rozhovoru.

Bára, 28 let

Bára vlivem předčasného porodu trpí dětskou mozkovou obrnou, konkrétně spastickou kvadruparézou. K pohybu využívá mechanický i elektrický vozík.

Momentálně jezdí už jenom do Vizovic na Masters of Rock, další metalové akce navštěvuje minimálně.

Ve volném čase Bára ráda chodí na procházky, čte si a baví ji kosmetika, které se už nemůže tolik věnovat od doby, co pracuje.

Rozhovor s Bárou proběhl u ní v bytě za přítomnosti osobní asistentky. Bára velice ochotně zodpověděla všechny dotazy a souhlasila s nahráním celého rozhovoru.

Daniel, 28 let

Daniel má vlivem úrazu přerušenu míchu v oblasti krčních obratlů C5 a C6, následkem čehož je upoután na mechanický vozík.

Daniel jezdí pravidelně už třináct let na Masters of Rock, často navštěvuje i jiné rock-metalové festivaly či samostatné koncerty.

Ve volném čase fandí a podporuje svůj oblíbený hokejový tým české extraligy.

S ohledem na vzdálenost Danielova bydliště, nemohl být uskutečněn osobní rozhovor. Daniel si z nabízených variant vybral možnost vyplnění dotazníku elektronickou poštou.

Jakub, 21 let

Jakub se narodil s nízkou porodní váhou, proto musel do inkubátoru, „*no a v inkubátoru jim vypadla eletriha a mně se dostala krev do mozku a kvůli nějakým třiceti sekundám jsem skončil v záložním generátoru.*“ Lékaři a fyzioterapeuti si prý nejsou jistí, zda Jakub trpí kvadruparézou nebo hemiparézou. Jakub si osobně myslí, že se jedná o kvadruparézu, protože na nějaké úrovni má postižené všechny čtyři končetiny, „*ale jakoby levou stranu mám postiženou víc, proto některý tam píšou, že mám levou hemiparézu.*“ K pohybu Jakub využívá mechanický vozík, ke kterému si momentálně objednal elektrickou koloběžku.

Jakub jezdí pravidelně na Czech Death Fest, několikrát do roka na místní metalovou kapelu a snaží se občas vyjet na větší koncert například do Prahy.

Mimo poslechu hudby Jakub hraje ve volném čase profesionálně bocciu, rád čte hlavně fantasy a s radostí si zahraje počítačovou hru.

Rozhovor s Jakubem proběhl u něj na koleji. Jakub velmi ochotně, obsáhle a rád odpověděl na všechny otázky a souhlasil s nahráním celého rozhovoru.

Jan, 26 let

Jan popsal svoje postižení jako ochrnutí spodní části těla v důsledku zánětu míchy. Myelitida je zánětlivý proces míchy, který může vzniknout z důvodu virové, bakteriální nebo specifické infekce objevující se jako komplikace při jiných infekčních nemocích. Postihne-li zánět míchu v oblasti C2 – Th1, může dojít k motorickému i senzitivnímu postižení horních i dolních končetin. Při postižení oblasti hrudní míchy (Th1 – Th12) dochází ke spastické paraplegii. Pokud je mícha postižena v nižší části (L1 – S5), jsou zasaženy neurony dolních končetin a dochází k obrně močového měchýře a konečníku (Pražský, 2012). Jan využívá k pohybu mechanický vozík.

Z metalových akcí navštěvuje letní festivaly a koncerty jeho oblíbených kapel.

K jeho volnočasovým aktivitám patří sporty, jak pasivní sledování, tak aktivní hra například para hokeje či jízda na handbiku.

Jan si z nabízených možností vybral zodpovězení otázek písemně, byly mu tedy zaslány elektronickou poštou.

Juraj, 25 let

Juraj měl před pěti lety úraz, při kterém došlo ke zlomení krčního obratle C5. Jeho diagnózou je tetraplegie. K pohybu využívá pouze mechanický vozík.

Juraj se zúčastnil festivalu Masters of Rock poprvé a chystá se i na další ročník. Další akce se liší rok od roku, letos ho čekají ještě dva samostatné koncerty.

Ve volném čase rád hraje s přáteli počítačové hry a cestuje.

Jelikož je Juraj až ze Slovenska, vybral si z nabízených možností rozhovor přes program Skype. Kvůli technickým problémům ale nakonec proběhl hovor přes aplikaci Messenger. Rozhovor byl průběžně písemně zaznamenáván.

Karel, 56 let

Karel měl před dvaceti lety autonehodu, při které došlo ke zlomení obratlů Th11, Th12 (hrudní obratle) a L1 (bederní obratle). Jeho diagnózou je tedy paraplegie a potíže s vyměšováním. Pohybuje se za pomoci mechanického vozíku.

Karel navštěvuje pravidelně festival Masters of Rock, samostatné koncerty si vybírá podle počasí nebo dle oblíbenosti dané kapely. Kromě velkých koncertů se účastní i malých akcí.

Dlouhodobým koníčkem Karla je také historie, a proto s přítelkyní hodně cestuje po památkách. Před autonehodou rád lyžoval, tento sport mu chybí, ale dle svých slov si na monoski netroufá.

Protože Karlovo bydliště je podstatně vzdáleno, probíhal rozhovor přes program Skype. Karel odpověděl ochotně a obsáhle na všechny otázky a svolil s pořízením videozáznamu.

Libor, 39 let

Liborovou diagnózou je dětská mozková obrna, diparetický typ. Během porodu došlo k asfyxii, DMO byla diagnostikována ale až později. Libor využívá k pohybu mechanický vozík.

Pravidelně jezdí na festival Masters of Rock, z větších akcí navštíví zhruba čtyři koncerty za rok plus nějaké menší akce. Četnost závisí na tom, zda jim prarodiče pohlídají děti.

Libor je momentálně na otcovské dovolené, takže se stará o děti, ve volném čase poslouchá hudbu, chodí na procházky se psem a hraje počítačové hry.

Libor pochází ze vzdáleného kraje, tudíž rozhovor proběhl telefonicky. Zodpověděl ochotně a velice obsáhle všechny otázky, souhlasil s nahráním celého rozhovoru.

Lukáš, 23 let

Lukáš byl po porodu osm minut bez kyslíku, důsledkem čehož trpí dětskou mozkovou obrnou, kvadruparetickou formou. *„Z lékařského hlediska zahrnuje můj handicap všechny čtyři končetiny, ale levou ruku mám naštěstí tak dobrou, že se dokážu sám najíst, napít nebo psát na počítači.“* Lukáš využívá doma a na přepravu ve městě elektrický vozík, ale na akcích, které nejsou bezbariérové, je mechanický vozík nezbytností.

Lukáš si spíše pouští živé koncerty z internetu, dlouho na metalové akci nebyl. Rád by ale někdy navštívil festival Masters of Rock.

Ve volném čase se rád projíždí po městě, čte knihy a sleduje filmy.

Lukášovo bydliště je také poměrně vzdáleno, z nabízených možností si vybral možnost odpovědět na otázky písemně prostřednictvím dotazníku, který mu byl zaslán na email.

Mirek, 42 let

Mirkova diagnóza zní dětská mozková obrna, kvadruparetická spastická forma. Jeho řeč je méně srozumitelná. Využívá mechanický i elektrický vozík.

Mirek se pravidelně účastní Masters of Rock, další metalové akce navštěvuje asi osmkrát ročně.

Ve volném čase maluje obrazy ústy.

Rozhovor s Mirkem proběhl přes program Skype, jelikož pochází z daleka. Mirek ochotně odpověděl na otázky a souhlasil s pořízením videozáznamu.

Patrik, 41 let

Patrikovou diagnózou je paraplegie. Došlo u něj k fraktuře sedmého a osmého hrudního obratle, k ruptuře (roztržení) tlustého střeva a k oboustranné kontuzi mozku s následným otokem týlního mozkového laloku. K pohybu využívá mechanický vozík.

Patrik navštěvuje pouze tři akce nacházející se v jeho blízkém okolí, mezi nimi i Masters of Rock, jinak za hudbou nikam necestuje.

Volnočasové aktivity momentálně nemá.

Protože Patrik pochází ze vzdáleného kraje, proběhl rozhovor telefonicky. Odpověděl na všechny otázky a souhlasil s nahráním rozhovoru.

Radek, 35 let

Radkovou diagnózou je těžká hemofilie s inhibítořem⁵. „*Je to vlastně genetická porucha srážlivosti krve, kdy je možný, že dojde ke krvácení, aniž bych se musel třeba praštit, něco dělal, může dojít ke krvácení třeba i během spánku, hlavně krvácení do kloubů, svalů, takže následkem toho je pohybový aparát nějakým způsobem postižený, klouby poničené, některý svaly zkrácený a podobně.*“ Dle Haka (2011) se onemocnění navenek projevuje chorobnou krvácivostí (krevními výrony do svalů a kloubů) a omezenou schopností organismu zastavit krvácení.

Radek využívá k pohybu pouze mechanický vozík, elektrický odmítá, protože si chce zachovat vlastní tělesnou aktivitu. Je schopný se postavit na levou nohu, ale chůze o francouzských berličích není možná kvůli pravé noze, která je slabá a skrčená, navíc by mohlo dojít k dalšímu krvácení.

Radek navštěvuje pravidelně Masters of Rock, k tomu jezdí přibližně na šest koncertů ročně, někdy je to i více.

Radkovo hobby a práce v jednom je počítač, dále jsou to fantasy filmy a dlouholetým koníčkem je také fotografování.

Rozhovor s Radkem proběhl v kavárně, velmi ochotně a obsáhle odpověděl na všechny otázky a souhlasil s pořízením audio záznamu rozhovoru.

Robert, 55 let

Robert měl před dvaceti sedmi lety pracovní úraz – na šachtě spadl strop. Následkem úrazu je paraplegie a s tím související inkontinence. Desátý nebo jedenáctý (nebyl si jist) obratel má nahrazený. „*Tam je do míchy dokonce kousek zapadlý, takže mi to řekli hned, že už to nerozhodím, protože ta mícha by se nenatáhla a nespojila se.*“ K pohybu využívá mechanický vozík.

Robert se účastní pravidelně festivalu Masters of Rock, k tomu navštíví zhruba sedm větších metalových koncertů za rok. S přítelkyní jezdí i na festivaly jiných hudebních žánrů, například na Colors of Ostrava či Beat for Love, tudíž má možnost komparace festivalů.

Před úrazem se ve volném čase věnoval hlavně sportu. Aktuálně si koupil k vozíku sportovní příslušenství a vyráží na výlety.

⁵ Inhibitor je v případě hemofilie protilátka znevažující účinek srážecího faktoru, jehož aplikace je základem léčby. Inhibitor se objevuje především u těžších forem onemocnění (Český svaz hemofiliků, © 2012)

Jelikož bydlí Robert ve vzdáleném kraji a program Skype neovládá, proběhl rozhovor telefonicky. Robert velmi ochotně odpovídal na všechny otázky a svolil s nahráním rozhovoru.

Tereza, 29 let

Tereza trpí dětskou mozkovou obrnou, diparetický typ, spastická forma. Těhotenství matky probíhalo bez problému, problém nastal během porodu, který probíhal bez přítomnosti lékařů. Když matka zahlédla zdravotní sestru a řekla jí, že rodí, sestra odpověděla „tak rodíte“. „Narodila jsem se s pupeční šňůrou kolem krku a celá fialová.“ Z nemocnice byla Tereza propuštěna jako zdravé dítě. Když jí byl rok a půl, postavila se sice na nohy, ale neudělala ani krok, proto jí rodiče vzali na vyšetření. Až v tomto momentě jí byla diagnostikována dětská mozková obrna. Tereza je schopná přejít krátkou vzdálenost ve známém prostředí s pomocí francouzských holí, jinak s pohybuje na mechanickém vozíku.

Tereza navštěvuje pravidelně Masters of Rock a rock-metalové letní zábavy. Na samostatné koncerty kapel se vypravuje, jsou-li v jejím blízkém okolí.

Ve volném čase se Tereza věnuje čtení knih, hraní počítačových her a aranžování květin.

Tereza je z dalekého kraje a z nabízených možností si zvolila možnost odpovědět na otázky písemně prostřednictvím elektronické pošty.

Tomáš, 27 let

Tomáš má diagnózu dětská mozková obrna, hemiparetický typ, s přidruženou epilepsií a není schopen verbální komunikace. Tomáš se pohybuje za pomoci mechanického vozíku, který ale na kratší vzdálenosti nevyužívá.

Tomáš jezdí pouze jednou za rok na Masters of Rock, protože jinak nechce.

Kromě poslechu metalu nemá žádné jiné volnočasové aktivity.

Vzhledem k tomu, že Tomáš není schopen řeči a pochází ze vzdálenějšího kraje, proběhl rozhovor telefonicky s jeho matkou, která souhlasila s nahráním rozhovoru.

Václav, 30 let

Václav trpí dětskou mozkovou obrnou, kvadraparetickou formou s atetoidními řetězy v levé horní končetině. Jeho řeč je málo srozumitelná. Pohybuje se převážně za pomoci elektrického vozíku, ve vnitřních prostorách využije i mechanický vozík.

Václav navštěvoval hlavně akce v okolí, ale bohužel jich hodně zrušili, proto momentálně skoro na žádné koncerty nechodí. Ale tak před pěti lety navštěvoval akce každý víkend.

Ve volném čase hraje florbal na elektrickém vozíku v rámci české ligy.

Rozhovor s Václavem proběhl přes program Skype. Václav ochotně zodpověděl otázky a svolil s pořízením videozáznamu.

5.5 Analýza získaných dat

Všechny nahrávky rozhovorů byly přepsány doslovným přepisem neboli transkripcí. Podle Hendla (2008) se transkripce nazývá časově velmi náročný proces převodu mluveného projevu z interview do písemné podoby. Přínosem doslovné transkripce je například zachycení dialektu či jiných aspektů verbálního projevu (Skutil a kol., 2011). Vulgarismy ve výpovědích respondentů byly graficky upraveny nahrazením jednoho písmene hvězdičkou.

Samotná analýza dat byla uskutečněna technikou otevřeného kódování. Tato procedura spočívá v rozdělení přepsaného rozhovoru na jednotky (tou může být slovo, věta, odstavec). Takto vzniklé jednotce výzkumník přidělí nějaký kód. Jako kód lze použít odborné termíny, anebo tzv. in vivo kódy, což znamená, že kódy odpovídají výrazům, jež užívají sami respondenti. Po vytvoření seznamu kódů jsou kódy kategorizovány čili seskupovány podle podobnosti (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014).

5.6 Interpretace dat

Interpretace získaných dat byla provedena technikou „vyložení karet“. Tato technika spočívá v uspořádání kategorií vzniklých otevřeným kódováním do nějakého obrazce či linky. Následně sestavený text je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014). Interpretace dat je stěžejní kapitolou celé práce.

Význam metalu pro lidi na vozíku

Ve skupině respondentů se vyprofilovaly tři přístupy ve vnímání role metalu v životě. Za prvé je pro respondenty v životě důležitá obecně hudba, přičemž metal je preferovaným hudebním žánrem nad ostatními žánry. Radek například říká: „*Obecně vzato hudba je pro mě hodně důležitá už v podstatě od mládí. Kdybys mě zavřela někam, kde by tejdén nemohlo nic hrát, tak bych asi začal trošku bláznit. Metal a rock jsou pro mě hlavní směry.*“ Libor prostřednictvím hudby saturuje svoji potřebu estetických prožitků, když tvrdí: „*Muzika*

všeobecně mě naplňuje. Vlastně vyplňuje celý můj den.“ Robert poslouchá dle svých slov všechno, ale „*metal a rock je určitě na prvním místě.*“ Lukáš přidává svůj postoj: „*I když metal se sám o sobě dá nazvat životním stylem, pro mě je hudba důležitá obecně a nejsem zaměřen pouze na metal.*“

Lukáš se zároveň dotkl i druhé kategorie respondentů, kteří vnímají metal jako svůj životní styl, metal hraje v jejich životě zásadní roli. Maminka Tomáše: „*Syn poslouchá jenom metal, nic jiného. Já bych řekla, že on tím žije.*“ Jakub vidí v metalu víc než jen hudbu a spojuje svůj postoj se vzájemnou sounáležitostí metalistů: „*Tak jako jenom hudbu bych to rozhodně nenazval, je to stoprocentně něco víc, protože já když jsem v metalový komunitě na nějakém koncertu, tak když seš v tom kotli hlavním, tak tam jsou ty lidi, který jsou napojený na tu stejnou vlnu, prostě uctívaj to samý a jsou strašně přátelský.*“ Jan dodává: „*Metal je pro mě rozhodně důležitý, těžko si představit, že bych poslouchal hudbu, kdyby neexistoval.*“ Pro Arnošta je metal životním stylem, zdůrazňuje že je pro něj velice důležitý, „*na devadesát devět procent, jedno procento je práce. ...Metal, to je moje srdíčko, moje srdce,... no prostě žiju tím metalem.*“ Respondentka Bára poslouchá převážně metal, má k němu oproti ostatním zcela specifický vztah: „*Vzhledem k tomu, že jsme se přes hudbu poznali s manželem, tak to patří do mého života*“. Někteří respondenti natolik žijí metalem, že dokonce kvůli němu porušují pravidla: „*I když jsem to neměl v práci povolený, tak jsem bez té muziky nevydržel, jsem si tajně nasadil sluchátko a líp mi ta práce šla i od ruky.*“ (Libor)

Třetí skupinou jsou respondenti, pro které je metal pouze jedním z hudebních stylů, jenž poslouchají. „*Poslouchám tak většinou všechno, co se mi líbí, nejsem nějak vyhraněná. Životní styl to určitě pro mě není, je to jenom o tý hudbě, která se mě líbí,*“ říká Andrea. „*Mně je jakžtakž jedno, co poslouchám, hlavně když mi tady něco hraje, spíš to mám jako pod kulisu,*“ dodává Václav.

Účinky metalu

Ať je pro respondenty metal více či méně důležitý v životě, všichni v podstatě bez výjimky se shodují v tom, že jim pomáhá překonávat různě náročné životní situace. Arnošt a Jakub jsou dokladem toho, že jim metal pomohl ve velmi náročné situaci. Pro Arnošta takovou situací bylo odvrácení se rodiny i přátel po jeho upoutání na vozík a pro Jakuba smrt dobrého kamaráda. „*Rok jsem ležel po mrtvici na posteli, v Luži mě dostali na vozejk, ale všichni se na mě takříkajíc, prostě celá rodina se na mě vys*ala a i kamarádi, no spíš nevěděli, jak se maj ke mně chovat, tak jenom pozdravili, ale víc se nebavili. No a hlavně v tomhleto mi metal pomohl, vlastně ve všem, co mohlo.*“ (Arnošt). „*Ted' se třeba*

stalo, že mně bohužel umřel dobrý kamarád a taky mně pomohla metalová hudba, abych se z toho dostal.“ (Jakub) Naopak například Karlovi a Robertovi metal nepomohl překonat tak extrémně náročnou životní situaci, kterou získané postižení bezpochyby je. Karel: „Vyložené záchranu, to jsem v žádný muzice nehledal, i když jsem si ji u toho pouštěl, ale ne že bych se na to upínal a nějak symbolicky si tam hledal náhradu nebo pomoc, abych se z té nouze dostal, to ne.“

Metal, potažmo metalová akce, může také motivovat člověka ke zlepšení jeho stávajících schopností. Konkrétní situaci popisuje Jakub: *„Abych mohl být na festivalu třeba přes celý víkend, tak já jsem třeba vůbec neuměl převízt skleničku s pitím, a i když to bylo na louce na hrbolatém terénu, tak jsem si to prostě nějak zařídil, abych uměl převízt pití od jedné stage ke druhé. Takže metal má i nějaký vliv na pokrok. Může to být dobrý motivační prostředek, aby ses mohl zúčastnit, tak se potřebuješ naučit tohle a tohle.“*

Kromě vybití negativních emocí se naprostá většina respondentů shoduje i v tom, že metalová hudba na ně má velmi pozitivními účinky, nabíjí je, dodává jim sílu a mohou se skrze ní odreagovat, odpočinout si. *„Dává mi sílu jít dál, zažívám radost a návaly energie,“* říká Lukáš. Podobně se vyjádřil také Mirek: *„Tahle muzika dokáže tak nějak povzbudit, pomoci, když se chceš odrazit a jít dál, abys mohl něco dalšího vykonat.“* Pro Arnošta je metal *„takzvanou nabíječkou telefonu“*. Karel popisuje, jak čerpá sílu ze vzpomínek na metalový festival ve Vizovicích: *„Já se tam jedu nabít. Nabít tam energii, která se pak později vybíjí. Postupně, pokud bych k nějakým stresům, jakože já jich až za tolik nemám, mělo dojít, tak ta vzpomínka na to by mi to vykompenzovala.“* Jakub vysvětluje, že je pro něj nabití energie z koncertu znásobeno, zvláště pokud se musí potýkat s obtížemi se zařizováním koncertu: *„Prostě když máte s užitím hudby, nebo zajištěním si toho koncertu takový obtíže, a pak se to povede, tak z toho čerpáte tak dlouho energii, že vám stačí jeden takovejhle koncert za půl roku a prostě člověk je úplně, úplně odpočatej, na všechno připravený a tak. Z toho zážitku jsem pak čerpal celý zkouškový.“* Jakub dále demonstruje sílu metalu vlastním příkladem z koncertu své oblíbené kapely: *„Kdyby mě tam někdo viděl, co jsem tam byl schopný dokázat, tak už mě nikdo nebude brát za postiženýho. Já jsem tam skákal s rukama nad hlavou, a ta hudba vám dá takovou energii, že handicap jde stranou.“* Juraj využívá metal jako podpůrný prostředek při učení se: *„Člověka metal uvolní, má lepší náladu, ľahšie sa pri ňom učí. Keď mám dajakú ťažkú skúšku, vždy si púšťam na počítači do pozadia metal lebo rock.“* Bára pozitivní působení metalu shrnuje: *„Většinou mi pomáhá, když mám třeba depku, nebo je třeba člověk naštvanej, tak mu to pomůže. Vypnu u toho a prostě je mi potom líp. Je to pro mě relax.“*

V neposlední řadě je pro mnoho respondentů metalová hudba prostředkem k úniku z reality. „Třeba jsme měli v rodině problémy, já jsem si prostě dal sluchátka a bylo,“ vysvětluje Libor. „Ne že bych k muzice vyloženě jenom utíkal, ale rozhodně třeba v takovejch těch chvilkách, řekněme, když člověk jde spát a nemůže usnout, tak to jsem si to pustil, protože kdybych si u toho pustil jinou muziku nebo prázdno, to prázdno je takové nejhorší, občas se člověku motaj všelijaký kraviny do hlavy, tak to prázdno jsem nechtěl,“ (Karel). Jakub také využívá metal jako únik z reality, „protože ta realita je opravdu někdy krušná.“ Lukášovi metal pomáhá vytvořit si vlastní svět, když je našťvaný, nebo když nemá co dělat.

Metal a agresivita

Metal je pro respondenty jedním z mála prostředků, jak vyventilovat svůj vztek a uklidnit se. Lidé na vozíku mají kvůli omezené hybnosti k dispozici mnohem méně způsobů, jak vybit negativní emoce. Metal díky svým vlastnostem, jako je například údernost, síla, tvrdost apod., nabízí osobám na vozíku možnost vybití negativní energie. Jakub a Libor se svými drsnými zkušenostmi se šikanou na škole jsou dokladem toho, že metalová hudba jim pomohla vyventilovat vztek, frustraci a bezmoc. Jakub: „*Jak vidíš, tak já se asi nemůžu moc prát a mám metal jako takovej ventilační prostředek. Na střední škole jsem byl terčem šikany, a to jsem byl na škole pro postižený. Jeden „chodák“ mně tam třeba i topil v bazéně, když dám příklad, nějaký jako fyzický násilí tam bylo. No a prostě já kdybych neměl ten death metal, tu největší tvrdárnu, ve který jsem dokázal vyventilovat ten vztek, tak nevím, kde bych skončil, nebo jak bych skončil.*“ Libor: „*Já jsem trpěl hodně v pubertě takovýma stresama, tlakem, co se týče okolí, a byl jsem hodně takovej výbušnej, i jsem se rvával se spolužákama, než jsem přišel k tomu metalu a tam jsem se úplně uklidnil a začal jsem si z toho nic nedělat, třeba z posměchu od spolužáků.*“ Libor poznamenává, že ho metal uklidňuje i v současnosti: „*Když se potřebuju vybit, někdo mě rozčilí, nebo jsem nějak psychicky rozhozenej, tak si pustím takovej pohodovej heavy metal a to mě spíš uklidní, dostanu se do takový pohody. Ale někdy když se potřebuju opravdu vyblbnout, vybit, tak si pustím nějakou ten agresivnější trash, death nebo black metal, a ta negativní energie spíš ze mě odchází.*“ Radek též není výjimkou a využívá metal jako společensky tolerovaný způsob vybití agrese: „*Když jsem jako joo že nakrknutej a chci ten vztek nějak ze sebe vybit, aniž bych teda obtěžoval svý okolí a šel někomu rozbít držku třeba, tak si zalezu k počítači, pustím si nějakou střilečku, k tomu pořádně hudbu nahlas a za hodinku jsem jako beránek.*“

Tato tvrzení respondentů jsou v rozporu s výzkumy zabývajícími se metalem, podle kterých je pravděpodobné, že metal zvyšuje agresivitu či podporuje antisociální chování

(Franěk, 2007). Respondenti byli v této souvislosti tázáni, zda si myslí, že metalová hudba zvyšuje agresivitu. Jediný Patrik odpověděl, že ano. Všichni ostatní se domnívají o opaku, tedy že je osobně metal uklidňuje, a dále, že metal nemá vliv na povahu člověku. Karel k tématu dodal: *„Ta hudba působí tou svojí akustickou stránkou někdy až agresivně, ale většinou ne pro metalisty. I kdyby se v nich nějaký ten adroš zrodil, tak oni si ho vybijou právě tímhle tím, a potom jdou z koncertu a jsou jako ovečky.“* Juraj na otázku agresivity odpovídá následovně: *„(smích) to je totálna blbosť. Keď to človek v sebe má, tak prosto má, a je blbosť zhadzovať to na hudbu. Ten môj kamarát je totálny flegmatik, poslúcha iba metal, nič iného, a toho som nikdy nevidel agresívneho.“* Jakub si myslí, že člověk bez psychických problémů se nedá strhnout jenom hudbou, ač může poslouchat sebeostřejší hudbu včetně textu.

Fyziologické a emoční reakce

Velká část respondentů vnímá metalovou hudbu tak intenzivně, že se při poslechu dostávají různé fyziologické a emoční reakce. Respondenti nejčastěji zmiňují husí kůže, mrazení, pocity euforie, naplnění a štěstí. Karel zmiňuje, že po úraze se mu změnila emoce, je více empatický a často ho hudba rozechví. Nadto mnoho respondentů zažívá při poslechu kompletní pohlcení hudbou. Všechny tyto reakce jsou zesíleny přítomností na koncertu či festivalu. Juraj ale pohlcení hudbou vnímá i při poslechu doma: *„Stává sa mi to i doma, keď počúvam hudbu, zavriem oči, je to ako by som tam bol a prežívám to.“* Jakub již zmínil, že metal je pro něj mnohem víc než hudba. Toto tvrzení dokazuje i velmi intenzivním vnímáním metalové hudby: *„Tak ten domáci poslech, tak ten navodí pocit štěstí, uspokojení, prostě se cejtíš fajn. Ale jakmile tam jsou ty pořádný festácký bedny, ty decibely, tak já mám prostě pocit, že bych mohl chodit.... já miluju, když jsem v tý první řadě a tělem ti proudí decibely, to je tak skvělej pocit a říkám, já bych pak mohl chodit, úplně v rytmu těch decibelů cejtím, že by to šlo, ale to zatím nějak.. nejde.“*

Význam členství v metalové subkultuře

Pro mnoho respondentů vytváří metalová subkultura rodinu. Například Libor říká: *„Je to taková moje větší rozšířená rodina, mimo tu nejbližší rodinu, tak se bereme jako rodina, a je jedno, jestli dotyčnému je sedmdesát nebo pět.“* Arnošt k tomu dodává: *„Ty lidi, který jdou na ten koncert, tak jsou pro mě jakoby ta rodina. Takže to nejsou pro mě cizí lidi.“* Tereza také zmiňuje pojem rodina, když popisuje, že na metalové subkultuře se jí líbí, *„že metalisti se*

k sobě chovají jako rodina.“ Trefně vystihl metalovou subkulturu Jakub, když ji popsal jako „*family-friendly komunitu.*“

Respondenti též uvádějí, že v metalové subkultuře nepociťují odlišnost, cítí se být plnohodnotnými členy. „*Když jsem v té skupině těch metalových fanoušků, tak nepociťuju, že bych byl nějak odlišnej, že mám vozejk, to vůbec, nikdo se nad tím nepozastavoval.*“ (Libor). I Bára potvrzuje, že metalisté zkrátka vozík neřeší: „*Tam mě ten vozík neomezuje, vlastně je úplně jedno, jestli chodím, nebo ne.*“ Některým respondentům dává metalová subkultura také pocit sounáležitosti či naplňuje jejich potřebu někam patřit.

Přátelský až rodinný charakter metalové subkultury potvrzuje i fakt, že respondenti uvedli jako hlavní důvod návštěvy metalových akcí seznamování se s novými lidmi a setkávání se. Hudbu jako důvod účasti považovali respondenti za samozřejmost. Radek odpovídá na otázku, proč navštěvuje metalové akce, následovně: „*Já bych to asi rozdělil, koncerty jsou o té hudbě, protože to je jednorázová akce,... takže tam je to vyložené o těch kapelách, který člověk má rád a chce je vidět na živo. No a pak co se týče festáků, tak to je vlastně pro nás taková dovolená,..člověk je tam mezi svejma, potká tam spoustu známějších za ty roky, co tam jezdí, tak za ty čtyři dny v podstatě všechny potkáš, i když tam je dvacet pět tisíc lidí, tak se prostě potkáte, nebo se seznámíš s někým novým.*“

Někteří však dokonce vidí hudbu jako vedlejší faktor, metalové akce jsou pro ně spíše místem setkávání a naplňování potřeby sociálních kontaktů. Václav si chce na těchto akcích najít přítelkyni. Robert říká: „*Kdysi jsem to bral kvůli kapelám, dneska je mi to celkem jedno, je to spíš, že jednou za rok se tam potkám s těma lidma, co jezdí z celé republiky na Masters, tam neřeším kapely, tam jezdím už automaticky.*“

Respondenti se často s přáteli z metalových akcí potkávají několikrát do roka většinou v restauračních zařízeních. Pro některé však festival zůstává (především Masters of Rock) zejména z důvodu roztroušenosti účastníků pro celé republiky jediným místem, kde dochází k setkávání se se známými: „*Setkávám se tam s kamarádama, na sebe jindy nenarazíme, nebo nemáme čas, ale na tom festivalu se vždycky potkáme.*“ (Libor)

Juraj shrnuje důvody návštěvy metalových akcí svou první zkušeností s festivalem Masters of Rock: „*Hlavne kvôli tej hudbe. Ale mal som myšlienku, že tam spoznám i iné vozičkari a iných ľudí. Hrozne som si to užil i z tej sociálnej stránky.*“

Navazování sociálních kontaktů na metalových akcích

Neformální prostředí metalových akcí usnadňuje navázání kontaktu mezi člověkem s postižením a intaktním návštěvníkem. Všichni respondenti uvedli, že na metalových akcích

se snáze seznamují s novými lidmi. Radek si to vysvětluje přátelskostí metalové subkultury: *„Je to určitě jednodušší na tom festáku, kde tak jako všichni jsou na jedný vlně, protože všichni si užívají tu muziku, atmosféru a tak. V podstatě tím, že všichni tam jsou metalisti, tak je tak nějak standardní, že si tam všichni mezi sebou tykáme.“*

Libor tvrdí, že *„muzika sblíží národy“*. Toto tvrzení dokazuje tím, že věk není rozhodujícím kritériem při rozhovoru členů subkultury o hudbě: *„Takže tam se mně líbí, že mám hodně přátel napříč věkovým spektrem, já se bavím jak s desetiletýma klukama o muzice, co poslouchají taky metal, tak i kmetama sedmdesátníkama. To není vůbec problém, vždycky to téma najdem, sedneme si, dáme pívko a bavíme se o muzice.“* Libor se dokonce jako pár dalších respondentů seznámil na metalové akci se svojí nynější manželkou. Karlovi se líbí kromě věkové rozmanitosti členů metalové subkultury také jejich rozličné profesní uplatnění: *„Co se mi na tom fantasticky líbí, tam potkáte takovýhle cvrčky, děti, a starý páprdy, ale fakt už nad hrobem. Potom se s někým pustíte do řeči a zjistíte, že kope kanály, pak se pustíte s někým jiným do řeči a on je to chirurg, tam to rozpětí fakt je takový, to se mi na tom hrozně líbí.“*

Respondenti zmínili, že často je motivem okolí pro navázání kontaktu právě vozík, případně aktivita člověka na vozíku na parketě. *„Občas lidi navážou kontakt právě proto, že je třeba překvapit, že tam jsem a že jsem na vozečku. A já se i výrazně maluju na koncert, tak je to zaujme, že jsem na tom vozečku a jsem tam, tak se třeba začnem bavit, ale nikdy to není v negativním smyslu,“* (Bára). Andrea a Jakub se setkali s obdivem okolí, na základě kterého s nimi byl započat rozhovor. *„To se stává, že řeknou „Ježiš já tě obdivuju, jak můžeš prostě s tím vozečkem do toho kotle“, většinou jsou to teda chlapi,“* (Andrea). *„Většinou jako začnou „Jooo ty seš dobrej, paříš tady s náma stejně dobře“, všichni mě tak nějak obdivuju a pak se začnou zajímat, ty se dozvíš něco o nich, pak jim řekneš něco o sobě, a někdy z toho vznikne takovýhle festácký přátelství, že se s nima začneš potkávat právě na tom festivalu.“* (Jakub)

Vozík jako námět k hovoru uvedlo překvapivě více respondentů, než zapředení rozhovoru například na základě metalového trička či právě zažitého koncertu, ale přesto i tyto důvody někteří respondenti zmínili: *„Člověk si vezme tričko kapely, která je třeba dopoledne a není třeba z těch hlavních, tak samozřejmě se ptají, odkud jsem, že poslouchám to a to,“* (Robert). Karel si myslí, že vozík nehraje roli při navazování kontaktu na základě metalového trička či koncertu: *„No tak samozřejmě, ale to se podle mě stává každému. Tam ten vozejk podle mě nehraje roli.“*

Respondenti mnohokrát odpověděli, že na metalových akcích dochází k oboustrannému navazování kontaktu, tedy že oni jsou oslovováni okolím, ale sami se též

seznamují s ostatními návštěvníky. Z výpovědí ale vyplývá, že spíše zahajuje rozhovor intaktní návštěvník akce. Výjimkou je Patrik, který tvrdí, že lidé mají obavy z reakce člověka na vozíku, a proto musí zapřít rozhovor sám: „Většinou musím já, je určitý odstup lidí, prostě neví, jak to ten člověk vezme a jestli se nedotkne, jsou to sice obavy zbytečné, ale tak je to vrozené. Když někoho oslovím, pak už ten rozhovor probíhá bez problémů.“ Václav naopak vidí svoji méně srozumitelnou řeč jako bariéru při navázání kontaktu, a proto nikdy nikoho sám neoslovil: „Mě to mluvení limituje, takže jsem se kvůli tomu s nikým do řeči nedal.“ Libor měl problémy s navázáním komunikace hlavně dříve kvůli výchovnému stylu jeho matky. Až jeho manželka mu dodala sebevědomí potřebné k započetí hovoru: „Já jsem měl dřív problémy s komunikací, měl jsem takovou blokaci, protože jak jsem vyrůstal u rodičů dlouho, tak tam mně maminka všechno zařídila, nic jsem nesměl dělat, jen aby se mně něco nestalo, takovej mamánek.“ Mirkova řeč je stejně jako Václavova hůře srozumitelná, leč nebrání mu to v zahajování konverzace.

Ať už je důvod k navázání kontaktu jakýkoli a započne ho člověk na vozíku či intaktní příslušník subkultury, dochází na metalových akcích k seznámení se mnohdy vedoucí k navázání dlouholetého přátelství. Daniel říká, že se seznámí s novými lidmi téměř na každé akci, Jan to považuje za běžnou věc. „Jednou jsem jel na Masters of Rock a potkal jsem tam Pražáka, dodnes jsme kamarádi a navštěvujeme se.“ (Mirek)

Vytváření a ovlivňování identity

Metalová subkultura se podílí významným způsobem na utváření identity. Hledání a utváření vlastní identity je typické pro období adolescence, kdy se jedinec definuje příslušností k nějaké skupině, se kterou se identifikuje, a mnohdy si tak určuje hranice toho, vůči čemu se vymezuje (Vágnerová, 2000). V tomto období naprostá většina respondentů začala metal poslouchat nehledě na fakt, zda je jejich postižení vrozené či získané. Pár respondentů poslouchá metal dle svých slov celý život, tedy již od dětství. „Už v dětství jsem poslouchal většinou to, co starší bratr a můj otec (rock, punk, metal), ale pak přišla puberta, kde jsem se dlouho hledal, až nakonec na plné čáře zvítězil metal,“ říká Daniel. Andrea spojuje svoje začlenění do subkultury s nenaplněnou potřebou sociálních kontaktů, zejména těch vrstevnických, které vygradovalo právě v pubertě: „Já jsem to měla v dětství těžký jako najít si kamarády a tak, vlastně začlenit se do společnosti, tak možná i tím to bylo daný.“ Výjimkou je Tereza, která naopak v době dospívání přestala metal poslouchat: „Mojí rodiče poslouchají rock a metal, takže ho poslouchám od malička. Jen v pubertě se to trochu zvrhlo na hip hop, ale kolem sedmnáctého roku jsem se k metalu zase vrátila.“

Mnozí adolescenti vytvářejí vlastní identitu nápodobou vzorů. Důležitou součástí adolescentní identity je tělesný vzhled. Je-li jedinec v této oblasti nějak znevýhodněn, například právě postižením, bude v této oblasti identity ohrožen zvýšenou nejistotou a negativním sebehodnocením (Vágnerová, 2000). Pro respondenty byla v tomto období též velmi důležitá fyzická atraktivita, kterou řešili nápodobou metalových ikon. Například Patrikovi se líbí vousy baskytaristy z metalové skupiny Five Finger Death Punch. Libor říká: *„Když jsem byl mladší, tak určitě jsem se chtěl podobat třeba zpěvákovi z Van Halen,... co si budu povídat, hrál jsem si na drsňáka, ze začátku jsem to bral i jako image, holky některý mě obdivovaly, některý říkaly, že jsem moc drsnej, hrubej, i to kování k tomu patřilo. Člověk v té pubertě chce někam patřit, nikdo nechce být sám, a já jsem se prostě našel v těch metalistech.“* Ženy mají v oblasti metalu v současné době nemalé zastoupení, takže například Bára se zhlédla ve zpěvačce skupiny Within Temptation Sharon den Adel. Lukášovým vzorem je frontman blackmetalové skupiny Root a zakladatel české odnože Církve Satanovy Jiří Valter alias BigBoss. Dalším jeho specifickým vzorem je *„Jeff Becerra, zpěvák kapely Possessed. To z toho důvodu, že je také na vozíku. Tuším, že je po úrazu, ale cením si toho, že ani přes těžký osud s hudbou nepřestal.“* Zde se nabízí prostor pro další zkoumání, jehož předmětem by bylo, jakým způsobem vnímají zpěváka na vozíku intaktní metalisté, zda je pro ně taktéž vzorem, či by se jeho pojetí lišilo.

S přibývajícím věkem je pro respondenty důležitější než vzhled spíše *family-friendly* povaha metalové subkultury.

Identifikace respondentů s metalovou subkulturou

Styl a móda jsou prostředkem k sebevyjádření a společně s hudbou slouží k identifikaci se subkulturou či ideologií (Young, 2017). Prostřednictvím módy ale dochází také ke vzájemné identifikaci členů. Respondenti zaujímají ve vztahu k identifikaci se s metalovou subkulturou tři různé postoje.

Většina respondentů se identifikuje se subkulturou neustále, tzn. i mimo metalové akce. Výjimku tvoří pouze společenské události. Respondenti se v souladu s metalovou image nejčastěji oblékají do černého oblečení, triček a mikin s potiskem oblíbených kapel, někteří nosí mimo akce i metalové vesty s nášivkami, bundy či glady. Mezi doplňky často zmiňují řetízky a náramky s různou symbolikou, stahováky, ale i polepy na autě apod. Libor říká: *„Co se týče té metalové vizáže, tak já to nosím všude, nejenom na koncerty, už je to součástí takový uniformy....Pravidelně na krku nosím i Törrova kladiva, jsem jejich sběratel.“* Radek se též neustále identifikuje se subkulturou, doplňky ale nosí pouze na koncerty: *„Metalový oblečení*

nosím pořád a v rámci koncertů pak přibíjvají doplňky.“ Jakub na otázku, zda nosí metalové oblečení i mimo metalové akce odpovídá následovně: „*Joo, protože jinak bych musel chodit nahej. Černá tvoří víc jak padesát procent mého šatníku, takže určitě.*“

Druhou skupinou jsou respondenti, kteří se zahalují do metalové image pouze na koncertech či festivalech. Například Robert o nošení metalového oblečení mimo akce říká: „*Třeba sem tam si vezmu něco černého a tak, ale v normálním životě nenosím nějaká trička kapel, to spíš na ty koncerty anebo na festák.*“ Robert dokonce metalové doplňky nosí pouze na festival Masters of Rock, na samostatné koncerty nikoli. Lukáš se nepřetržitě identifikoval s metalovou subkulturou hlavně dříve, nyní je situace jiná: „*Nicméně už nejsem typ člověka, co by pořád chodil v černém. Svůj metalový šatník jsem víceméně obměnil, ale nezanevřu na něj.*“ Neustále ale nosí na krku černý kříž jako doplněk a před návštěvou metalové akce se vždy náležitě oblékne do černé. Bára má možná strach z reakce okolí: „*Je to jak kdy, podle nálady, ale jelikož teď pracuju jako sociální pracovnice, tak do práce bych to úplně jako, nevím, jestli by to bylo vhodné,*“ (smích).

Respondenti ve třetí skupině se nikterak neidentifikují s metalovou subkulturou ani na metalových akcích. Patrik na otázku, jak se identifikuje s metalovou subkulturou, odpovídá: „*Vůbec ne. V mém mládí mě to nějak lákalo, ale teďka už ne.*“ Václav, přestože si myslí, že identifikace mezi metalisty je nutná, oblečení nijak neřeší: „*Metalisti vyžadují dress code, aby věděli, že je jejich, ale já se vůbec nějak nevyjadřuju, já tím tak moc nežiju, abych se oblékal do těsných džín.*“

Specifické potřeby lidí na vozíku versus metalová image

Václav ve své předchozí výpovědi zdůvodnil neidentifikování se se subkulturou takto: „*Do těsných džín bych se nenasoukal.*“ To otvírá zajímavou oblast, kterou jsou specifické potřeby lidí na vozíku a metalová móda. Respondenti zmínili několik částí metalové image, které důsledkem svého postižení nemohou zařadit do svého stylu. Například Jakub mluví o nepraktičnosti koženého oblečení, které je často těsné, ozdobené kovovými prvky a pásky. Problém nastává již při samotném oblečení se do tohoto oděvu nejen doma před akcí, ale následně také například na toaletě: „*Takový to kožené oblečení, to se mně strašně líbí. Taky bych to nosil, ale jako na vozečku je to strašně nepraktický. Vono jako navlíct se do kůže, pak když tam jsou ty podmínky se záchodem, kdy ten záchod je třeba takhle širokej, tak pak se v takovémhle prostoru dostávat z těch páskovejch kožených oblečků, to není úplně praktický.*“ Jakub tento problém řeší tak, že kožené oblečení nenosí a obléká se do pohodlných volnějších kalhot. Ženy to mají v tomto ohledu snazší. Bára nenosí kalhoty

vůbec, vyřešila to tak, že se odívá pouze do sukni, stejně jako mnoho metalových zpěvaček. „Sukni mám hodně, protože já kalhoty nenosím, nosím jen sukně, zjistila jsem, že je to strašně pohodlný.“

Další problematickou oblastí metalové image jsou prsteny. Radek vyjádřil problém velmi stručně a výstižně: „Nenosím prsteny, protože mně vadí na vozejků při ovládní.“ Lukáš k potížím s ovládním vozíku přidal ještě následující problém: „Na palci levé ruky mám dva, jinak mám pocit, že by mi na ruce buď vadily, nebo by na prstech nedržely.“ Respondenti problematiku prstenů řeší taktéž převážně tím, že je nenosí.

Pro některé respondenty jsou nesnází glady neboli „těžké boty“. Jak označení těchto bot napovídá, překážkou je jejich poměrně velká hmotnost. To potvrzuje Tereza: „Už dlouho si přeji glady, ale kvůli jejich váze je nemůžu nosit.“ Respondenti je proto většinou nenazouvají.

Z šetření vyplývá, že respondenti nemohou určité prvky metalové image nosit. Naopak se lidem na vozíku ale naskýtá originální varianta umožňující vyjádřit jejich hudební preference, a identifikovat se tak se subkulturou. Touto možnou alternativou jsou polepy vozíku. Proto jsou odpovědi na otázku polepů na vozíku velmi překvapivé, jelikož je v podstatě žádný respondent nemá. Někteří respondenti si vozík polepit nechtějí, poněvadž nejsou příznivci samolepek. „Na nějaký samolepkování fakt nejsem, to se mi spíš hnusí, já mám rád čistej design, když nalepíš samolepku, tak tím to vlastně trochu kazíš...já mám vozejk sladěnej do černý metalízy,“ (Radek). Mirek taktéž nesdílí zálibu v polepech: „Já ty nálepky moc nevyhledávám, sem tam si něco koupím, něco by se našlo určitě, ale ne na tom vozíku.“ Jiné respondenty vůbec tato možnost nenapadla, například Tereza říká: „Je škoda, že mě fakt nenapadlo si metalově polepit vozík. Děkuji za inspiraci.“

Přístup intaktních příslušníků metalové subkultury k lidem na vozíku

O metalové subkultuře panuje spousta předsudků, které ironicky shrnul Radek do své výpovědi: „Metalisti jsou přeci ty, co choděj v černým, většinou uznávaj Satana a zpěv je akorát blití.“ Takoví vyznavači metalu samozřejmě existují, ale je to spíše malá část celé subkultury. Ač metalisté vypadají na první pohled drsně a poslouchají tvrdou muziku, z odpovědí respondentů jednoznačně vyplývá, že metalisté se k lidem na vozíku chovají velmi ohleduplně a slušně. Všichni respondenti bez výjimky uvedli, že přístup ostatních návštěvníků akcí k nim je pozitivní. Několik oslovených dokonce odpovědělo, že nemají jedinou negativní zkušenost s ostatními fanoušky. Jakub do své výpovědi zahrnul kontrast mezi předsudky a skutečným chováním metalistů na akcích: „Všichni si představujou, že jsou ty death metalový

festáky takový, že se lidi ušlapou, že si ubližují a že se vožerou a já nevím, co všechno, ale ono je to fakt krásný, že i když se nějak rozjedou a já třeba vidím, že už by mě mohli zasednout nebo spadnout na mě, tak jim takhle poklepeš na rameno a řekneš „Kámo, hele já tady stojím, mohl bys to trochu ztlumit?“ a nikdy se mně nestalo, že by mě poslali do háje, že jako otravuju.“ Bára komparuje přístup metalových fanoušků a návštěvníků diskoték: „Jednou v životě jsem byla na diskotéce, a co tam ty lidi předváděli, třeba i vůči mně, tak to se mi nikdy nestalo na koncertě nebo ve Vizovicích, že by mně někdo nechtěl pomoci, nebo byl na mě hnusnej kvůli tomu, že jsem na vozejku, což jinde jako jo.“ Často respondenti uvádějí, že nemají jedinou negativní zkušenost s ostatními metalisty: „Já si myslím, že metalisti jsou naprosto féroví a hodní lidé. Zatím jsem neměl jediný problém, vždycky mně každý pomohl, vždycky.“ (Mirek)

Stejně jako Mirek se všichni respondenti shodují na tom, že ostatní návštěvníci metalových akcí jsou velmi ochotní pomoci v případě potřeby (často se jedná o překonání různých architektonických bariér). Tuto pomoc ve velké míře nabízejí sami od sebe. „Okoloidúci sa zastavujú a pomôžu, nebolo treba ani slov. Prišli treba tri chlápci, nič neriešili a hneď mi pomohli,“ (Juraj). Podobné zkušenosti jako má Juraj a Karel, popisují taktéž všichni respondenti: „Když jsem se přimotal k plošině pro vozíčkáře, tak ta moje ženská mě tam nevytlačí, tak jsem koukal jako nahoru a v tu ránu asi pět takovejch kluků a „potřebuješ nahoru?“ Já říkám, že asi jo a už jsem byl tam jo. Pak jsem si vzpomněl zase, že už tam nechci bejt, tak prostě stačilo jenom se podívat a už naklusali a zase mě strčili zpátky.. Ta pomoc přichází naprosto ihned. Ono stačí, když se zastavím a začnu si měřit nějaký ten schodek a během pár sekund někdo „hele, nechceš s tím pomoci?“ a je to,“ (Karel). Arnošt natolik spoléhá na ochotu okolí pomoci, že si nikdy dopředu nezjišťuje, do jaké míry je daná akce bezbariérová: „Nee, nic si nezjišťuju, voni mně lidi pomůžou.“ Problematika bariérovosti metalových akcí zmíněná nejen v této výpovědi bude řešena v jedné z následujících kapitol.

Část respondentů zmiňuje ve spojitosti s přátelským chováním metalistů hlavně festival Masters of Rock. Radek například říká: „Já jezdím na Masters už nějakým osmým rokem a nezažil jsem, že by se tam někdo pobodal, porval, že by lidi na sebe byli hnusný.“ Karel vysvětluje specifickou situaci festivalu ve Vizovicích na poněkud extrémnějším příkladu: „To prostředí je tam úplně famózně neagresivní, pohodovka, takže já si tam můžu dovolit, když to blbě řeknu, klidně někomu vych*at na záda a nic mi neřekne, joo.“

Bára shrnuje celou problematiku: „Myslím si, že obecně, co třeba vím i od kamarádek, co jsou na vozíku a metal neposlouchaj, jejich zkušenosti, tak mi přijde, že metalisti ty lidi na vozíku víc přijímaj.“

Členové metalové subkultury jsou k ohleduplnosti nejen k lidem na vozíku vedeni i skrze fanziny. V článku *Metal bez bariér*⁶ autor kromě popisu příhod osob na vozíku z metalových koncertů apeluje na návštěvníky akcí, aby se dívali kolem sebe a nechovali se bezohledně.

Negativní zkušenosti s ostatními návštěvníky

Přestože respondenti zmiňují hlavně pozitivní přístup ostatních návštěvníků metalových akcí k nim, mají někteří z nich také negativní zkušenosti. Vícekrát se u odpovědí respondentů objevuje motiv přehnané pomoci okolí. „*Obtěžuje mě, když se někdo snaží pomáhat až moc, například má pocit, že nevidím a hodlá s tím něco udělat, třeba mě i odtlačit skrz kotel na rampu pro vozíčkáře,*“ (Jan). Jakub spojuje přehnanou pomoc okolí s předsudky lidí o osobách na vozíku: „*Oni si ty lidi často myslí, že my, když jsme na vozíku, a je typický se nějak pohybovat, tak to je většinou takhle, protože víc místa není, a oni si myslí, že prostě potřebuješ pořád s tím vozejkem takhle jezdit, točit se a že potřebuješ pomoci hejbat rukama, ale ono to není pravda a je to strašně k nas*ání, když někdo zezadu přijde a začne ti tam takhle páčit ruce, abys jakože nějak pařil. Já tohleto nepovažuji za paření a otravuje mě to.*“

Další zmiňovanou oblastí je neohleduplnost ostatních návštěvníků, kteří si často stoupnou před člověka na vozíku, který potom nevidí vůbec nic. Takovou situaci popisuje například Tomáš: „*Před obrazovkou většinou sedávali vozíčkáři, ti, co se nedostanou na rampu, no a na jednom ročníku tam nějakí mladí vrčeli, jako by si nemohli stoupnout kousek dál.*“ Tereza má obdobnou zkušenost: „*Najdu si místo, ze kterého konečně vidím a někdo cizí a hlavně vyšší si stoupne přímo přede mě.*“

Václav a Andrea se setkali také s lítostí okolí: „*Spíš mě litují, jakože „já bych to nedal, já bych se musel zabít“ a tydlety kecý,*“ (Václav). „*Já jsem se třeba setkala na koncertě, že vás lidi litují.*“ (Andrea)

Výše uvedené negativní zkušenosti týkající se přehnané pomoci, neohleduplnosti a lítosti ostatních návštěvníků má vždy jen několik respondentů. Velká část oslovených ale zmínila alkohol a jeho vliv na chování lidí. Například Mirek říká: „*Tak jako občas se tam někdo naleje a chová se jako hovado.*“ Bára se též přidává se svojí zkušeností s lidmi pod vlivem alkoholu: „*Párkrát se stane, že když jsou ty lidi řekněme více podnapilí, tak se chtějí hodně kamarádit třeba i s tím vozíkem a to úplně nejde, jako že by chtěli blbnout a úplně si*

⁶ DLOUHÝ, Jan. *Metal bez bariér?! Fakker!: život končí ve třiceti! : rock, emo, hard core, metal, gotika*. Praha. 2018, (10), 8 - 9. ISSN 2336-3649

neuvědomujou, že to není bezpečný, ale jako v pohodě, vždycky se to nějak vykomunikovalo, takže nic zásadního.“ Václav pít alkohol nemůže kvůli lékům, které bere. Jeho silná averze vůči opilým lidem pramení zejména ze strachu o vozík: „Když nejsou ty lidi nalitý, tak se cítím dobře. Ale když jsou, což jsou hned, tak se spíš bojím o ten vozejk, protože vozejk je pro mě život.“ Právě lidé pod vlivem alkoholu se často chovají nepřiměřeně vůči lidem na vozíku, kupříkladu Andrea popisuje zmíněnou přehnanou pomoc: „Většinou takový ty přiopilí se hnou, i když pomoci nechcete, takže je to pak těžký vysvětlovat, že nic nepotřebuješ.“

Provázanost metalové subkultury s alkoholem

Z výzkumu vyplynulo, že metalová subkultura je určitým způsobem spojená s alkoholem, ale nikoli s nelegálními drogami. Jakub situaci popsal velmi stručně a výstižně: „Metalisti prostě pijou.“ Sám se avšak označuje za výjimku v této záležitosti, neboť si chce užít hudbu. Mnoho respondentů se přiznává k tomu, že alkohol k metalové hudbě prostě patří, k festivalům zvláště. Masters of Rock je s alkoholem neodmyslitelně spojený už jenom názvem areálu, který nese jméno výrobce likérů Rudolfa Jelínka. „Chlastá se tam, mezitím ti něco uteče, to k tomu patří, je to tam supr, ať jsi na pivku nebo na rampě pro vozičkáře,“ (Mirek). „Já vypiju třeba, a to se přiznám, deset piv, protože to já se vyřádím, vypotím, prostě se tam vybiju,“ (Arnošt). Podle WHO je pro zdravého dospělého člověka bezpečnou dávkou alkoholu 20 gramů čistého lihu za den, což odpovídá zhruba 0,5 litru piva (Vavrinčíková, 2007). Arnošt tedy na akcích vysoce překračuje požití neškodné dávky alkoholu. Jan zmiňuje, že dle množství alkoholu se zapojuje do aktivit metalové subkultury. Karel do areálu dojíždí autem, proto si na začátku dá „jenom“ hruškovici: „Ve Vizkách si dávám akorát hrušku, nic jinýho, protože tam jsem autem... Jinak tam cucám prostě šťávy, je to na ho*no.“ Alkohol se též hojně vyskytuje v textech metalových písní a nevyhýbají se mu ani samotní interpreti. U některých respondentů se objevuje zajímavý posun v klasifikaci omamných látek, poněvadž zejména alkohol nepovažují za drogu. „Já jsem třeba k tomu takhle nikdy drogy nepotřeboval, neříkám, že jsem si nedal trávu nebo panáka jako stimulant, ale prvotní tam u mě byla hudba a kamarádi... Stalo se mi, že mi nabízeli i na fesťáku nějakou takovou pilulku, a to jsem ho odmítl, říkám, když budu něco chtít, tak si dám tady radši panáka slivovice a nepotřebuju žádný finty,“ říká například Libor.

Zapojení lidí na vozíku do metalového tance

Metalovým tancem je myšlen *headbang*, *moshing*, *wall of death*, *stage diving* s následný *crowd surfingem*, *circle pit* a *rowing pit*. Naprostá většina respondentů věděla, oč

se jedná. Pár oslovených tato označení neznalo, ale po vysvětlení daného pojmu věděli, o jaký tanec jde. „*Já abych se přiznal, tak ani nevím pořádně, co to je. To je takový moje mínusko metalový,*“ říká Karel.

Respondenti se do metalového tance spíše nezapojují, a to z různých důvodů, které budou popsány níže. Často ale provozují základní tanec, kterým je *headbang* neboli *házení hlavou*, jež považují za samozřejmost během metalových koncertů. „*Joo, házení hlavou to samozřejmě,*“ (Mirek). Výjimkou je Arnošt, který nemůže *headbang* provádět ze zdravotních důvodů: „*To nejde, já nosím límec, já ho musím mít, protože mám sedum obratlů srostlejších.*“ Karel k otázce *headbangu* říká: „*To bych z toho vozejku spadl, žejjo, ale někdy mě ta rytmika tak rozkejšává, že se přistihnu, že s tou hlavou škuibu, to jo.*“

Nejaktivnějším respondentem byl především dříve bezesporu Libor. Zúčastnil se *mosh pitu*, *crowd surfingu*, *circle pitu* a *headbanging* považuje též za samozřejmost. Do metalového tance se ale dostal pasivně, za dopomoci ostatních fanoušků. „*Vždycky mě někdo vzal a protlačil mě skrz ten dav,*“ popisuje Libor, jak se dostal do *mosh pitu*. V *circle pitu* se objevil podobným způsobem: „*Dal jsem si jedno kolečko, když mě někdo vzal a obešel si to tam se mnou.*“ Ani u *crowd surfingu* nebyl postup jiný: „*Vždycky, když jsem si myslel, že se tam nedostanu, tak mě vyvedli z omylu a šel jsem nahoru a už jsem plul.*“ Během popisu toho, jak se dostal do *crowd surfingu* se objevuje motiv spontánní pomoci okolí vyvolaný atmosférou koncertu: „*Prostě mě někdo uviděl a řekl „vemte ho na ramena“.* Chytli mě s vozejkem a já jsem tak jako doplaval po těch lidech, po rukách až dopředu, hodili mě až za to zábradlí, takže jsem se dostal až před pódium. Stalo se mi, i že vozejk šel na druhou stranu, než jsem plaval já, takže jsem musel volat, kde jsem (smích),“.

Nyní už ale tyto aktivity dle svých slov nechává mladším, pozoruje je z povzdálí a pouze provádí *headbang*.

Robert se sice zúčastnil *circle pitu*, ale spíše provozuje vlastní styl metalového tance: „*A tak já jsem zas takovej, že si zatančím na zadních kolech a prostě takové ty tanečky, to mě baví, takže já jsem takovej akčnější na tom vozejku.*“ Tereza taktéž na otázku týkající se metalového tance odpověděla, že má vlastní tanec a zaslala video ukázkou. Na videu je Tereza zachycena točící se na zadních kolech vozíku kolem své osy. Ostatní metalisté běhají dokola kolem ní, takže Tereza je v oku *circle pitu*. Není ale součástí *circle pitu*, je spíše segregována uprostřed. Zde se nabízí opět otázka pro další bádání, jehož předmětem zkoumání by bylo, jak Terezu vnímají ostatní metalheads, proč utvoří *circle pit* kolem ní, ale ne s ní, zda se jedná o segregaci Terezy či spíše její exkluzivitu.

Lukáš a Juraj se metalového tance neúčastní, ale chtěli by si ho někdy vyzkoušet. „*Wall of death bych určitě zkusit chtěl, jen jsem neměl tu možnost, a hlavně by to asi nebylo*

moc bezpečné, ale o tom to přece je,“ (Lukáš). *„Ked' idu na koncert, rád by som si išiel zapogovať, ale bojím sa, že mi rozoberú vozík (smích). Ale chcel by som to určite skúsiť, keby sa naskytla príležitosť, treba surfovať nad hlavami, čo som veľa videl na koncertoch,*“ říká Juraj, který jako pár dalších respondentů zaměňuje pojem *pogo*⁷ typický pro punk a *moshing* odpovídající metalovému tanci.

Respondenti, kteří se účastní metalového tance, si přivodili již mnohá zranění. Libor: *„Tolikrát se mi povedlo dostat se do mosh pitu, že mám tak omlácený žebra, aj hlavu, jak jsem mlátil, tak se mi stalo takovejch úrazů, rozbil jsem hlavou püllitr, ale na štichy to nebylo.*“ Andrea, která též ráda chodí do *kotle*, poznamenává, že lidé se snaží být ohleduplní, leč zranění v některých případech nelze uniknout: *„Třeba když jsem v tom kotli, tak ty lidi jsou všeobecně ohleduplný, jakože ví, že tam ten vozejčkár je. Ale je fakt, že někdy prostě dostanete loktem a je to nepříjemný, no ale s tím musí člověk počítat, když tam jde.*“ Andrea by si také ráda v budoucnu vyzkoušela *crowd surfing*.

Většina dotázaných se však do metalového tance nezapojuje. Velmi často je důvodem strach o sebe, o vozík, o ostatní účastníky tance či kombinace předchozích možností. *„Já potřebuju kolem sebe mít jistotu, aby mně nikdo nerozbil brejle.... Ale jinak plavat nad davem, prostě jak říkám, já jsem tam jeden z těch na koncertě, kdo nepije, a já bych měl strach, že mě pustěj,*“ říká Jakub, který spojuje svoje obavy o sebe s problémem spojení metalové subkultury a alkoholu. I pro Václava jsou opilí lidé ve spojitosti se strachem o vozík hlavním důvodem neúčasti na metalovém tanci: *„Vzhledem k tomu, že jsem na vozejku, tak se spíš bojím o vozejk, a když jsou ty lidi nality, tak nevědí, co dělaj, tak se spíš držím v ústraní. Kdybych věděl, že nejsou na plech, tak bych tam i šel.*“ Karel vidí *mosh pit* a *wall of death* s vozíkem jako nerealizovatelný, *crowd surfing*u by se možná pod vlivem atmosféry koncertu spontánně zúčastnil, avšak má o sebe strach, stejně tak u *circle pitu*: *„To se těžko posuzuje tady v místnosti, to by musela ta atmosféra bejt. Kdyby mě někdo drapnul zrovna nad ty hlavy, tak tam bych celkem nerad, protože já jsem párkrát z vozejku spadl, to už mám nějaký nášivky na hlavě, jako není to nic příjemnýho. Já jsem vždycky někde bokem nebo vzadu, protože to ne, to by na mě někdo spadl nebo by tam začali jezdit dokola a to by mě semlelo.*“ *„Vozík je dražší než boty a je to nebezpečné i pro ostatní účastníky. Kdybych byl zdravý, určitě bych se zapojoval často,*“ říká Jan, který ve své odpovědi spojuje strach o vozík, o ostatní a zároveň vidí vozík jako bariéru. Ačkoli se Libor mnoha metalových aktivit účastnil, do *wall of death* by ale nešel ze strachu o ostatní a o sebe, též vnímá jako bariéru vozík *„Byl jsem kousek*

⁷ Pogo je specifický a vizuálně divoký tanec neodmyslitelně spjatý s punkem. Základem je hromadné skákání do rytmu i mimo něj a srážení se s ostatními (Smolík, 2017).

od toho, ale tam do toho bych se nerad dostal, do takovýho masakru. Jak říkám, kdybych byl zdravěj, tak se tomu určitě nebráním a jdu do toho taky, ale nikdo se nebude chtít srážet s vozíkem, žejo (smích). To by bylo votrhaných nohou a já bych skončil brzo na zádech.“ Radkovi v účasti na metalovém tanci brání jeho zdravotní stav: *„Jakejkoli úraz je v mém případě průser, takže žádný strkanice.“* Báru a Daniela metalový tanec nikterak neláká. Lze se jen dohadovat, zda se jedná také o strach, či se opravdu zapojit nechtějí.

Přístupnost metalových akcí pro lidi na vozíku

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že metalové akce mají mnohé nedostatky a lidé na vozíku musí čelit nejen fyzickým, ale i informačním bariérám.

Vyvýšené plošiny pro lidi na vozíku

První zkoumanou oblastí byly vyvýšené plošiny pro osoby na vozíku. Respondenti ve většině případů využívají plošinu, pouze když chtějí vidět svoji oblíbenou kapelu. *„Som i medzi ľuďmi, ale na oblíbenú kapelu som určite na plošine, aby som ju videl,“* říká Juraj. Mirkova odpověď je obdobná: *„Bez toho bych za prvé nic neviděl, a za druhé nejezdíš tam furt, ale na ty kapely, co chceš vidět, si tam zajedeš.“* Daniel odpovídá, že rampu využívá pouze v případě, kdy chce kapelu opravdu hodně vidět. Většina respondentů ale tráví koncerty spíše mimo rampu mezi ostatními návštěvníky, případně sledují koncert z obrazovky. Arnošt kupříkladu vůbec netuší o existenci vyvýšené plošiny pro vozíčkáře, Jakub se s žádnou ještě na akcích, které navštěvuje, nesetkal.

Poněvadž respondenti mají zkušenosti především s plošinou na festivalu Masters of Rock, budou popsána pozitiva a negativa této konkrétní rampy. Plošina je zde umístěna při pohledu na pódium vlevo, stojí stranou a je oddělena od parketu uličkou, kterou proudí návštěvníci od jednoho z vchodů ke stánkům s občerstvením. Respondenti se shodují na tom, že nájezd na plošinu je tak prudký, že sami se na ni rozhodně nedostanou. Jsou tedy odkázáni na pomoc druhých a nemohou být na festivalu soběstační. Radek problematiku shrnuje: *„Tam máš udělanou tu zvednutou plošinu, z který je dobře vidět, což je fajn. Co není fajn, je to, že tam na ní není místo, a ten nájezd, kterej na ní je, je šíleně prudkej. Žádnej vozejčkář se z tý plošiny nedostane sám a nedostane se na ni sám. Takže to už je taková místní zvyklost, většinou tam buď nějakej securitáček nebo kolemjdoucí metalisti, vždycky někdo pomůže, ale je to zase postavený na ten step, že ti někdo musí pomoci a že nemůžeš bejt soběstačná.“* Patrik též není spokojen s tím, že je nucen být odkázán na pomoc další osoby: *„Občas jsem se tam musel nechat vytlačit, ale bez pomoci to tam nejde.“* Juraj se domnívá, že organizátoři

festivalu počítají s ochotou pomoci ostatních metalistů: „*Sám bez šance, ale vždy tam je aspoň jeden z organizátorov, plus vždycky niekto z kolem idúcich zastaví, takže mám troška pocit, že i s tím organizátori počítajú.*“ Bára sklon nájezdové rampy popisuje stručně a výstižně: „*To je prudký jak prase. Manžel má i s mechanikákem co dělat.*“ Libor poznamenává, že strmý sklon nájezdové rampy je nebezpečný i pro kolemjdoucí lidi: „*Na Mástru se mi to zdá docela nešikovný, aj i skrz to, že je tam ulička, kterou prochází lidi ven, takže se občas stane, že i najíždí na ty nohy. Když už je člověk rozjetej z toho kopce dolů, z toho nájezdu, tak je to nebezpečný pro ty lidi okolo. Stačí, když tam trošku naprší, nebo se tam vylije pivo, tak to jede jak na klouzačce, to člověk neubrzdí.*“ Libor se vyvýšené plošině doslova vyhýbá z důvodu prudkého nájezdu. Nesmyslně strmý nájezd tak brání tomu, aby rampa sloužila svému účelu.

Nájezd není bohužel jediným nedostatkem plošiny. Maminka Tomáše si stěžuje na malou kapacitu plošiny pro vozičkáře: „*On musí mít pořád vedle sebe někoho, buď mě, nebo manžela, a ta rampa je strašně malá, jako já ho tam nemůžu nechat samotnýho a stoupnout si někde bokem. Takže když se podíváte na tu rampu, tak vlastně je tam třeba deset vozičkářů a nazdar.*“ Tomáš proto rampu vůbec nevyužívá a koncerty sleduje z obrazovky mezi lidmi. Mirek také nešetří kritikou, co se rampy týče: „*Jedna rampa je málo, je to daleko, když je tam třicet tisíc lidí, mohli by ji dát někde blíž a ne tak z boku, to je naprd no.*“

Co se týká výhledu na pódium a zvuku z plošiny, výpovědi respondentů se liší. Dělí se téměř přesně na dvě poloviny, kdy první skupina respondentů je spokojená, vidí a slyší z rampy dobře. Jan poznamenává: „*Vidět z ní bývá dobře a zvuk záleží na nazvučení.*“ Patrik se také domnívá, že plošina je na Masters of Rock vhodně umístěna, a dodává: „*Třeba zábradlí tam nevdá v žádném případě.*“ Druhá skupina respondentů by umístila rampu více doprostřed, Mirek za účelem lepšího výhledu: „*No slyším perfektně, zvuk je jako dobrý, ale umístění, já bych jí dal někde na středu, jak bývá to ozvučení.*“, Karel kvůli lepšímu zvuku: „*Vždycky je lepší bejt co možná nejvíc uprostřed, protože já rád muziku vnímám prostorově.*“ Bára se nad umístěním rampy zamýšlí následovně: „*Možná jestli by nebyla lepší uprostřed, ale zase tedka je pravda, že na tom místě, jak je, tak vlastně na tom trávníku a nikomu se neplete. Ono záleží, jak by třeba lidi o to zakopávali, takže kdyby to bylo uprostřed, tak je to ještě horší.*“

Další záležitostí spojenou s plošinou je možná izolovanost osob na vozíku od ostatních metalistů. Zde se respondenti opět rozdělili do dvou stejně početných skupin. První skupina tuto izolovanost pociťuje: „*No tak samozřejmě, když ten kontakt je někde vepředu a já musím bejt vzadu,*“ (Václav). Jan a Tereza zmínili pocit izolace při odpovědi na otázku, proč plošinu nevyužívají: „*Mám pocit, že mě izoluje od ostatních i od kapely, pokud není dobře umístěna,*“

(Jan). *„Připadá mi, že mě to odřízne od ostatních,“* (Tereza). Druhá skupina tuto izolovanost nevnímá. *„I na rampě jsou všichni metalisti,“* vyjadřuje se k problematice stručně Daniel. Libor říká: *„Tak většinou tam je i doprovod těch vozičkářů, takže může to tak někdo brát jako izolaci, ale já jsem to tak nebral.“* Radek naopak vidí pobyt na plošině i její umístění jako výhodu z důvodu setkávání se s lidmi. Do své výpovědi zahrnul i již zmíněný alkohol, který je spojen s metalovou subkulturou: *„Tak za prvý nejsem na tý rampě dvanáct hodin denně, a naopak je to dobrý potkávací místo, protože všichni choděj kolem, takže všichni vědí, kde to je a vědí, kde mě najdou. A občas se to teda stává i lehkou nevýhodou ve chvíli, kdy se sejde moc známých a všichni přijdou s panákama (smích).“*

Místa pro osoby na vozíku v koncertních halách

Respondenti se často s místy vyhrazenými pro lidi na vozíku ještě nesetkali. *„Zatiaľ som ich nikde nevidel, vždycky som bol na parkete,“* říká kupříkladu Juraj. Jan také o takových místech neví, na koncertech se setkává s ohleduplností ostatních lidí: *„Nevím, v halách chodím do první řady, lidé vždy pouští, když přijdu včas.“* Andrea však poukazuje i na nevýhodu trávení koncertu v první řadě: *„Já jak jsem níž, tak třeba těm zpěvákům je hůř rozumět.“*

Bára poznamenává, že ve velkých halách jsou místa pro vozičkáře alespoň nějakým způsobem řešena, ale v malých klubech je nucena být na parketě a nevidí vůbec nic. V naprosté většině případů jsou ale vyhrazená místa dle respondentů špatně udělaná. Jakub popisuje svůj zážitek z koncertu v Malé sportovní hale v Praze. Se špatně vyřešeným místem v sekci pro vozičkáře si poradil po svém: *„Přijedu tam a tam je vyhraněná ta zóna, ohraničená páskou s obrovským vysokým zábradlím, přes který nebylo vidět. Tam byla takováhle škvírka mezi těma trubkama, kudy se asi podle organizátorů měl vozičkář koukat. Já jsem tam byl s kamarádem, tak jsme vymysleli, tam byly obrovský odpadkový koše, tak jsme vyndali pytel, ten koš jsme obrátili, a že budu sedět na koši. No a prostě na metalovým koncertě nechcete sedět, prostě chcete skákat, prožívat tu hudbu, takže jsem si proseděl předkapelu, a pak jsem to celý ustál. Já jsem pak nemohl tejdén skoro ani postavit.“* Organizátoři si zřejmě neuvědomují, jak ponižující musí pro člověka na vozíku být, když musí absolvovat koncert na odpadkovém koši, aby vůbec něco viděl. Jakub se dále potýká s tím, že na místech pro vozičkáře, mu bývá zima.

Robert nachází výhodu v bočním výhledu na pódium: *„Třeba v O₂ areně jsou dva placy, jeden je v pohodě, ale na tom druhým vidí člověk z boku, ale zase ten zvuk je v pohodě. Ale taky to mělo něco do sebe, protože vlastně ta příprava šla z toho boku vidět a všechno.“*

Libor má také negativní zkušenosti se sekcí pro vozíčkáře. Ve výhledu opět překáželo zábradlí, navíc se zde ostatní vozíčkáři téměř nemohli pohybovat a ještě k tomu byl segregován od své manželky: *„Ten výhled, to bylo z boku to pódium za takovým zábradlíčkem. Dalo se tam dívat, ale zase tam neprošli lidi. Bylo tam šest vozíků, a když chudák ten vepředu potřeboval třeba na záchod, tak my jsme se museli uhnout, složit třeba vozík, nebo on musel složit vozejk a přetáhnout ho přes hlavy. Taky jsem tam nemohl být se ženou, protože když byla na klíně, tak zavazala⁸ těm ostatním, protože přes ní neviděli.“* Arnošt si postěžoval, že na jednom z koncertů ho „vyhnali“ do VIP prostoru na balkón, odkud sice viděl na pódium, ale on dává přednost kontaktu s interpretem. Narazil i na další problém, kterým je omezená kapacita míst pro vozíčkáře: *„My vozejkáři to musíme všechno dávat přes e-mail, jako rezervaci, a pozdě jsem to zadal no, vozejkáři už byli plný.“* S problémem omezených míst pro osoby na vozíku se potýká i Daniel. Patrik s kritikou šetří a naopak oceňuje snahu organizátorů: *„Je to nějaký určitý nadstandard, snaží se vytvořit určité podmínky pro nás handicapované, abysme byli schopní nějakým způsobem ten koncert absolvovat, takže nějaké chybičky, o tom není ani řeč, v určitém ohledu na nás myslí, abysme z toho něco měli, abysme nehleděli jenom lidem na zadky v davu.“*

Bezbariérové toalety a sprchy

Další problematickou oblastí, kterou je rozhodně nutné vylepšit, jsou bezbariérové toalety a sprchy. Konkrétně na festivalu Masters of Rock respondenti zápolí s mnoha problémy, mezi které patří vzdálenost toalet od plošiny, malý počet toalet, volná přístupnost těchto toalet i pro lidi bez postižení a s tím související špatná hygiena. Celou situaci popisuje Radek: *„Bezbariérový toiky jsou dvě. Ty toiky se daj naprosto běžně objednat, jsou o pár stovek dražší než ta běžná, ale v rámci toho, že maj sto toiek, tak je to vyjde o tisícovku dráž, takže o tomhle to asi není. Ale zas je to nedotažený, protože ty bezbariérový toiky jsou úplně na druhý straně areálu oproti tomu, kde máš tu stage pro vozíčkáře, takže skončí koncert, musíš se tím davem proplst, máš dvacet až třicet minut, než začne hrát další kapela a musíš se stejným problémem vrátit zpátky. Druhá věc je, že ty toiky nemaj nějak extra označený, aby tam nechodili normálně chodáci, takže tam choděj úplně všichni, s tím souvisej dva problémy, a to sice, že musíš čekat, a v podstatě vozejkář, když potřebuje na záchod, tak potřebuje hned, no a druhej problém je ten, že tím, že tam choděj úplně všichni, taky záchody jsou samozřejmě standardně špinavý, no a jako vozejkář se potřebuješ minimálně něčeho*

⁸ zavazet - oblastní moravský výraz, znamenající překážet či vadit (Havránek, 2011)

opřít a zapřít, aby ses jako přesunula, takže nějaká hygiena tam je na dost prachbídňým bodě.“ Tyto potíže popisuje obdobným způsobem většina respondentů. Radek dokonce psal agentuře Pragokonzert, která festival organizuje, a požadoval zřízení placených bezbariérových toalet, „Ale oni to tam prostě nechtěj dát. Oni to neřešej, ono na tom festáku bejvá třicet až čtyřicet vozejčkářů, což zase v rámci dvaceti pěti tisíc lidí pro ně není zas tak zajímavěj kšeft.“ Také Bára každý rok píše organizátorům ohledně plošiny a bezbariérových toalet, leč stále bez odezvy, organizátoři s ní vůbec nekomunikují. Bára navíc potřebuje neustálou asistenci a na toaletu na festivalu se s asistentkou nevejde. „Myslím si, že když už je to tak velkej festival a chtěj za to takový peníze a maj tam tolik lidí, že by jim nic neudělalo mít jeden pořádněj záchod, kterej bude hlídanej a bude trošku normální,“ přidává Bára vlastní názor. Radek dále uvádí takřka ideální řešení, které organizátoři vymysleli pro jeden ročník. Bohužel neohleduplností okolí byl tento nápad ještě tentýž ročník zrušen: „Jeden rok zkoušeli a byla to dobrá věc, že dali bezbariérovou toiku k tý rampě, takže to vozejčkáři měli kousek, bylo to i takhle bokem od těch ostatních, takže tam nechodilo ani moc ostatních lidí, takže to přirozeně nějak fungovalo. Ovšem pak tam nějakěj píp píp, brknul o nájezd, kterej byl k tý rampě, byl tak asi tři čtvrtě metru dlouhej, aby to vykompenzovalo ten obrubník, a nějak si stěžoval a byl z toho hroznej problém, a za dva dny to tam sundávali a už více rampa se záchodem tam nebyla. A to ještě ta rampa byla oblepená takovou tu žlutočernou páskou.“

Žalostná situace s bezbariérovými toaletami vede lidi na vozíku k vlastní kreativité řešení. K tomu má opět co říct Radek: „Vzhledem k tomu, že už tam jezdím osmej rok, tak už znám trošku nějaký zákoutí, takže jsem si tam našel takovej ne úplně oficiální záchod. U těch placenejch záchodů je jeden označenej, jakože vlastně není záchod, používá se jako skladová místnost, ale je to trošku větší komůrka, dokonce tam je i jedno madlo nějak zapomenutý. A tam je v podstatě každej rok stejná banda, takže vždycky jim tam takhle dám flašku Božkova, kterej chlastaj ve velkým a pak chodim tam (smích). Ale je to všechno neofiko, prostě na nějaký domluvě a že jsou ochotný vyhovět.“ Mimo hlavní poselství výpovědi si zde lze ovšem povšimnout motivu alkoholu, který se tak prolíná snad všemi oblastmi metalové subkultury.

Andrea si stěžuje obecně na nedostatek bezbariérových toalet: „Bezbariérový toalety by mohly bejt víc. Protože mě kolikrát obtěžuje i třeba říct si manželovi, protože přece jenom to soukromí je soukromí.“ Bára zmiňuje, že v malých klubech nejsou bezbariérové toalety vůbec. Jakub poukazuje na zlepšující se situaci, kdy například na Czech Death festu mají „normální bezbariérovej záchod, normálně porcelánovej i se sprchou.“ Jan se též domnívá, že přístupnost toalet se zlepšila: „Alespoň na toaletu se dá už většinou dostat bez problémů.“

Radek na závěr dodává, že by byl rád za možnost připlatit si za komfort: „*My jako vozejčkáři, dáš za to klidně deset korun, za to, že máš nějaký komfort, ale mít aspoň tu možnost no.*“

S bezbariérovými sprchami je situace ještě horší, neboť je dle respondentů organizátoři většinou vůbec nezajistí. Respondenti jsou oprávněně nespokojeni s absencí sprch na festivalech. „*To už som si smrdel sám sebe po piatich dňoch bez sprchy,*“ (Juraj). „*Uvítal bych bezbariérové sprchy,*“ (Patrik). „*Sprcha by se rozhodně hodila ostatním vozičkářům, protože jsou vozičkáři, co spí ve stanech. A když to jde jinde, tak proč by to nemohlo být na všech těch festivalech,*“ míní Bára. Libor zmiňuje další nedostatek. Pokud už sprcha na akci je, nastává problém s teplou vodou: „*Už tam třeba neteče teplá voda, ale to je pochopitelný, když je tam tolik lidí. Takže samozřejmě nezbytná součást – hygienický ubrousky.*“ Mirek má k hygieně na festivalu svérázný postoj: „*Nejsem žádné prase, něčím se navoním, ale nehrotil bych to, když už jede člověk na festák, tak musí počítat s tím, že bude smrdět za čtyři dny no.*“ Problematika bezbariérových toalet a sprch je zejména na metalových festivalech velice špatně vyřešená, pokud vůbec organizátoři na tato zařízení myslí.

Celkové hodnocení bezbariérovosti metalových akcí ze strany respondentů

Respondenti se liší svým přístupem k míře bezbariérovosti metalových akcí. První skupina respondentů se domnívá, že v určitém ohledu už organizátoři na lidi se specifickými potřebami myslí. „*Mám takový dojem, že dneska už je to všude, že berou ohledy,*“ (Robert). Lukáš poznamenává, že akce jsou ve spojitosti s ochotou metalistů pomáhat přístupné: „*Myslím, že dostupnost je dobrá. A pokud máte kolem sebe ty správné lidi, vždy si nějak poradíte.*“

Daniel, Václav a Andrea nejsou zcela spokojeni s bezbariérovostí, ale metalové akce dle nich nejsou zcela nedostupné. „*Je to asi půl na půl. Nikde to není úplně suprový, ale dá se to,*“ říká Andrea.

Další skupina respondentů je velmi nespokojena s mírou bezbariérovosti metalových akcí. Výjimkou je pro ně festival Masters of Rock ve Vizovicích. Radek reagoval na otázku bezbariérovosti koncertů a festivalů ironickým smíchem, načež dodal: „*MoR je na půli cesty. Hodně těžší z toho, že je v tom areálu líkerky, kterej díky tomu je vyasfaltovanej, je skoro na rovině, takže tam se dá relativně dobře pohybovat.*“ Radek dále zmiňuje přístupnost ke stánkům s občerstvením ve Vizovicích: „*To jsou různý karavany, takže všechno je vyvýšený, takže spíš je problém, že tě neviděj.*“ Ostatní respondenti uvedli, že na Masters of Rock se dostanou všude, kam potřebují. Respondent Radek též umně porovnává Masters

of Rock s dalším velkým metalovým festivalem, kterým je Metalfest Open Air: „*Občas mě láká Metalfest v Plzni, to dělá i stejná agentura, ale ten Metalfest je pro mě blbej, já jsem tam byl na Sabatonech obhlédnout teritorium, jak to tam vypadá. Tam je to v amfiteátru, vlastně všude do kopce, nahoru se nedá vyjet, oni tam jsou takový metrový dlaždice, pak je schod, metr dlaždice, po trávě, jo je to problém. Záchody byly umístěný dole, takže když chceš na koncert, musíš nahoru, když potřebuješ na záchod, zase dolů, pro vozejkáře to úplně není, v tomhle to bych se trochu cejtil jako ve vězení.*“ Metalfest je tak pro osoby na vozíku takřka nepřístupný, což je velice diskriminující pro lidi na vozíku nehledě na fakt, že s nadsázkou lze říci, že v České republice se počet větších metalových festivalů dá spočítat na prstech jedné ruky.

Mirek též považuje festival ve Vizovicích za téměř bezbariérový, ale jinak se domnívá, že zlepšení přístupnosti dalších metalových akcí by mohl napomocť zájem vystupujících interpretů: „*Tak bezbariérový určitě nejsou. Ti muzikanti to neřeší, přijde, zahraje a jede pryč, je mu to jedno.*“ Karel bezbariérovost neřeší, spoléhá na pomoc ostatních: „*V těch halách občas je schodek nebo dva, ale protože tam nejsem sám, tak mě to prostě netankuje. Vizky řešit nemusím, ty jsou tak nějak sami od sebe bezbariérové.*“

Bára opět poukazuje na problematiku malých klubů. „*Většinou je problém v těch malých klubech, tam jsou schody, takže tam mě manžel vytahuje. Přijde mi, že co se týče těch klubů, že se často s tím vozičkářem nepočítá.*“ Jakub podotýká, že kvůli velkým nedostatkům v bezbariérovosti metalových akcí se nemůže spousty koncertů či festivalů vůbec účastnit.

Mezi další problémy, se kterými se respondenti setkávají, patří již několikrát zmíněné schody nejen v malých klubech. Radek popisuje situaci s koncertem: „*Přijedeš si takhle na koncert, zjistíš si z Google, že tam je bezbariérový vchod, přijedeš tam, otevřeš dveře a zjistíš, že tam jsou tři schody.*“ Robert zmiňuje Prahu, kde se koná asi nejvíce koncertů, jako velmi problematickou pro lidi na vozíku z důvodu bariérovosti: „*Ta Praha je pro vozejkáře asi nejhorší. Tam vlastně není ani metro bezbariérové, takže tam je problém dostat se třeba do O₂ areny.*“ Více respondentů má negativní vzpomínky na koncerty pořádané v malých halách, ale s velkou kapacitou lidí. „*Když je to přeřvaný a je to nacpaný v malý hale a ještě tam padáme vedrem....A jak měli oni aj ty efekty, tam pouštěli tu páru, tak jsem se začal dusit,*“ popisuje nebezpečí takových akcí Libor. Jan zmiňuje další problematickou oblast, kterou je terén ve spojení s faktorem špatného počasí.

Přístup organizátorů k lidem na vozíku

Představy organizátorů o specifických potřebách lidí na vozíku

Z šetření vyplývá, že organizátoři metalových akcí mají často velmi nepřesné představy o specifických potřebách návštěvníků. Jakub uvádí příklad: „*No oni si prostě bezbariérovou záchod představují, že je prostornější, ale chybí jim hrazdičky. Bez hrazdiček to není bezbariérovou záchod.*“ Podobné zkušenosti má i Bára: „*Občas se stává, že máte napsané, že toaleta je bezbariérová, tak přijedete na místo a úplně to neodpovídá. Mají takový ty zkrácené představy o tom, co vozíčkář zvládne.*“

Jakub se vrací k problému s místy pro vozíčkáře v halách, když popisuje představy organizátorů o bezbariérovosti: „*I když ti řeknou bezbariérový, tak ty, když tam přijedeš, zjistíš, že to bezbariérový absolutně není a musíš sedět na odpadkovém koši.*“ Tereza zmiňuje také iluze organizátorů ohledně bezbariérovosti: „*I když je někde napsáno, že je prostor bezbariérový, tam je tam třeba rampa, na kterou sám člověk na vozíku nevyjede.*“ Radek se zabývá obecně problematikou bezbariérovosti v České republice: „*Takže ono, že ti někdo tady v České republice řekne, že je něco bezbariérové, tak je to teprve první indicie to prozkoumat a je to trochu jak u debila se ptát, jak jsou široké ty dveře, jestli tam nemají schůdek, jo a prostě řešíš milion věcí.*“ Bylo by vhodné, kdyby organizátoři komunikovali s lidmi na vozíku, případně konzultovali tyto technické záležitosti s odborníky, aby se předešlo nepohodlí lidí se specifickými potřebami na akcích a mohli si koncert užít se vším komfortem, jaký mají intaktní návštěvníci.

Dostupnost informací pro osoby na vozíku

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, lidé na vozíku se opětovaně setkávají i s informační bariérou. Respondenti byli tázáni, do jaké míry mají informace o bezbariérovosti koncertní haly či areálu festivalu, zda lze dohledat například plánky areálu a podobně.

Arnošt, Karel a Václav uvedli, že si žádné informace nezjišťují, na akce jezdí tzv. „na blind“. Arnošt a Karel spoléhají na pomoc ostatních, Václav říká: „*Já to tak neřeším, když tam chci jet, tak tam jedu bez zjišťování nějakých podrobností. Já jsem takovej střelec, že to zkusím, když to nevyjde, tak pojedou domů, což se mi ale ještě nestalo.*“

Početnější skupinu tvoří respondenti, kteří jsou spokojeni s dostupnými informacemi. „*Bývá to dobře vyznačeno, nebo se dá zeptat,*“ říká Jan. „*Vše si zjistím z internetu, takže většinou jsem informován o všem,*“ doplňuje Daniel.

Největší skupinu ale tvoří ti respondenti, kterým nevyhovuje stav informací uvedených kupříkladu na internetu, a jsou odkázáni na vlastní zdoluhavé zjišťování. „Většinou nebejvá uvedený, jak je to s bezbariérovostí, jestli se tam dostaneš, jestli se tam pro tebe vyhrazený nějaký místo, jestli je tam bezbariérový záchod, to se nedozvídáš. Všechno je to o vlastním zjišťování. Většinou je problém, když jdu do něčeho novýho, tak se snažím volat, psát tomu, kdo to pořádá, zjistit, jak to tam budou mít, jestli počítaj s vozičkářema, oni většinou nevědí, protože prej neví, kolik nás bude,“ říká například Radek. Libor popisuje, jak postupuje při návštěvě akce, které se doposavad nezúčastnil: „Pokud jedem tam, kde to neznáme, tak se většinou optáme, když se kupuje ten lístek, jestli je tam bezbariérový přístup a tak. Nebo se díváme na fotky na internetu, všechny areály už jsou zabraný třeba z vrchu na nějakých těch mapách.“ Konkrétně plánek areálu Masters of Rock hodnotí respondenti spíše negativně: „Plánek tam je, ale není to úplně ideální. Ani nevím, jestli je tam označená ta bezbariérová toika,“ (Bára). „No já myslím, že tam není vyznačený, kde je bezbariérový záchod, že tam je prostě jenom udělaný místo jako alej,“ (Radek). Bára s Radkem mají pravdu, na plánek areálu, který je zveřejněn na webových stránkách festivalu, skutečně není vůbec bezbariérová toaleta vyznačena, ba ani vyvýšená plošina pro vozičkáře zde není uvedena. Jakub dále poukazuje na špatné značení uvnitř koncertních hal, například Malé sportovní haly: „Absolutně, absolutně blbý. Internetový mapky to moc nepopisujou. A kdyby si někdo chtěl třeba koupit lístek na místě, tak vůbec nebude vědět, není tam vůbec nijak značený, že vozičkáři mají vchod za rohem. Když jsem tam byl v té zóně, tak tam nebylo vůbec jako označení vozičkářská zóna, mělo by to bejt trošku líp zabezpečený.“ Radek má taktéž zkušenost s nedostatečným značením a zároveň s chybnými informacemi na internetu: „Přijdeš do haly, rozhlídneš se, tak tyjo, kde to asi bude, tady je nějaká šatna, támhle to nějak zatáčí, nikam to nevede, říkám „sakra, tak kde je koncert?“, tak se zeptáš securitářů, ten ti řekne, že musíš támhle dolů po těch schodech a tam jako slušný pětimetrový patro prostě dolů.“ Jakub narazil i na potíže, kterou představuje neinformovanost samotných pořadatelů poukazující na nesystémové řešení těchto akcí. Před koncertem svých oblíbených Skilletů volal do haly, kde se měl koncert konat, aby se zeptal, zda bude zajištěna lokace pro vozičkáře. Organizátoři nevěděli, zavolali Jakubovi za týden s tím, že mu nemohou prodat lístek se slevou ZTP, poněvadž možná zónu pro vozičkáře vyhradí na aparaturu, ať teda vyčkává. Jakub se zeptal, zda mu mohou prodat lístek předem, a když tak mu vrátit peníze, načež mu odpověděli, že nikoli, musí čekat. Jakub si tedy do poslední chvíle nebyl jistý, jestli se vůbec na koncert dostane. A když tam přijel, bylo v úrovni očí zábradlí, jak bylo již

zmíněno v přecházejících kapitolách. Jakub shrnul celou situaci slovy: „*Oni podle mě vůbec nepočítaj s vozíčkářema.*“ A nebyl jediným respondentem, který tuto větu řekl.

Druhou zkoumanou oblastí byla problematiku informovanosti ohledně slev na vstupenkách pro osoby na vozíku. I v této části se odpovědi respondentů rozcházejí.

Bára, Lukáš a Patrik mají dostatečné informace o slevách. „*Většinou je to na stránkách napsaný,*“ říká například Bára. Robert upozorňuje na nejednotnost ohledně slev: „*Tak snažím se samozřejmě, když mají to ZTP nebo s průvodcem. Ale každou tu akci pořádá někdo jiný, takže vždycky je to trochu jinak. Je to podle pořadatelů.*“

Nejvíce respondentů opět musí spoléhat na vlastní zjišťování, chce-li ušetřit na vstupném. Radek srovnává dnešní situaci se zkušenostmi v minulosti: „*Je to lepší než před deseti lety, ale furt to není ono. Za ty roky se určitě dost zlepšilo, aspoň ta informovanost o těch vstupenkách, jestli bude nějaká sleva, to se dřív muselo fakt vždycky docela pracně zjišťovat a prodejci nevěděli, volalo se pořadatel, ten se ozval za dva dny, pak musel vytisknout nějakou speciální vstupenku. Dneska už aspoň tahle informace většinou bejvá uvedená u těch akcí, když zjistili, že vozíčkáři prostě asi taky choděj na koncerty.*“ Další respondenti odpověděli, že často si musí tuto informaci zjišťovat telefonicky a mnohdy se setkají s tím, že prodávající nevědí a musí si to sami zjistit.

Andrea a Karel si nezjišťují, zda by jim byla poskytnuta sleva na vstupném či nikoli. „*Když se to ke mně dostane, že si třeba přes Pragokonzert můžu koupit ZTP, tak si ho koupím, když ne, tak ne. Pokud mě ten koncert láká, tak i kdyby tam byl příplatek pro vozejkáře, tak tam stejně půjdu,*“ (Karel). Maminka Tomáše měla jeden rok se slevou problém, a proto už ji neřeší a kupuje rovnou vstupenky beze slevy.

Zkušenosti respondentů s organizátory

V této podkapitole budou zmíněny pozitivní a negativní zkušenosti respondentů s pořadatelem metalových akcí. Juraj se například setkal s neochotou organizátorů: „*Na jednom koncerte som stál za chrbtami, to bola i chyba organizátorov. Šiel som sa spýtať, či môžu na miesto, zo ktorého by som videl, ale ti nám povedali, že tam nemôžeme.*“ Libor má negativní zkušenost s pracovníky security služby: „*Vždycky se najde nějaký ten securiták, kterej je vyloženě nepřijemnej a kterej i vyhledává kontakt, aby tam mohl někoho zbit. Vyloženě jsem zažil pár akcí, kde ti chlapi dělali dusno a chtěli se porvat no. Oni jsou tím známý některý tyhle agentury, že si berou ty hooligans.*“

Radek se setkal jak s ochotou, tak i neochotou pořadatelů: „*Byl jsem v Praze v Meet Factory na koncertě, v poslední lajně, a šla kolem jedna z pořadatelek a „jéé vy nemůžete*

vidět, pojd'te, já vás vezmu dozadu“. Protáhla nás a skončil jsem v postatě pod schůdkama, pod stagem, takže kapela chodila kolem mě do zákulisí, takže to byl luxus.“ Později jel do stejné haly na koncert jiné kapely, ale organizátoři již nebyli tak ochotní: „Říkám, pojedem, zkusíme, jestli se dá zase protáhnout dozadu a mohlo by to bejt fajn. No tak nebylo, protože nám řekli, že tam budou nosit kytary a že to není vhodné, prostě nás tam nepustili.“

Většina oslovených má však spíše pozitivní zkušenosti. Lukáš zmiňuje, že jsou ochotní vždy pomoci. Tereza odpovídá, že záleží na akci a samozřejmě je to o lidech. „Třeba v Hluku na posledním koncertu U.D.O. nás sám organizátor zavedl do první řady, a to jsme měli lístky do zadní poloviny,“ přidává konkrétní kladnou zkušenost. Patrik též popisuje ochotu organizátorů pomoci: „Byli ochotní mě přes celou louku vytlačit až nahoru do toho areálu, takže ochota tam byla. Dokonce mi převezli i celý stan potom na hlídané parkoviště, abych tam v klidu mohl vegetovat.“

Osobní bezpečnostní kontrola před vstupem

Tereza Kneřová v rámci bakalářské práce týkající se lidí s postižením na hudebních festivalech svým výzkumným šetřením zjistila, že při vstupu do areálu, jsou osoby na vozíku ušetřeny bezpečnostních kontrol. Uvádí, že toto benevolentní jednání lze chápat jako diskriminující ostatní intaktní návštěvníky. Výzkumné šetření této práce její výsledek v podstatě potvrdilo, jelikož respondenti navštěvující metalové akce taktéž nejsou ve většině případů prohledáváni. Na festivalu Masters of Rock prochází lidé na vozíku do areálu téměř bez kontroly. „Nikdy mě neprohlíželi,“ říká Tereza. Radek poznamenává, že kontroly jsou na festivalu větší první den konání: „Co se týče Mástrů konkrétně, tak většinou ty kontroly jsou větší v ten čtvrtek, když to začíná, pak už je to takový volný, v podstatě od pátku do neděle už chodím volně, ostatní třeba taky ještě šacujou, ale mně už se to nestává.“ Juraj poznamenává, že mu byl prohledán batoh, ale pouze při prvním vstupu do areálu: „Prehládajú mi ruksak, ale keď som tam ten deň išiel treba tretí raz, tak ma pustili.“ Karel přiznává, že zavazadlo mu nikdo nekontroluje a je tedy možné provézt dovnitř například alkohol: „Třeba v těch Vizkách jsem měl batoh pověšený zezadu na vozejk, a kdybych tam měl dvou litrovou kořalku, tak bych ji protáhl.“ I další respondenti přiznávají, že si do areálu festivalu Masters of Rock prováží alkohol. „Takže pravidelně flašku denně vozím,“ potvrzuje se smíchem Radek. U Mirka je to zase slivovice. Opět se v odpovědích respondentů objevuje provázanost metalové subkultury s alkoholem. Přesto se ale výpovědi respondentů liší i zde. Někteří uvádí, že při vstupu do areálu festivalu jim batoh či vak prohledán byl. „Prohledávají

mi akorát batoh, jestli tam nemám jako nějaký svůj alkohol, nic víc,“ říká Patrik, u kterého se pracovníci security služby na alkohol zaměřují.

Respondenti se osobním kontrolám, prohlídkám vozíku i příručních zavazadel vyhýbají i na jiných metalových akcích: *„Viděj vozejk a prostě mi řeknou, běž, protože seš na vozejk, máš volnej vstup a hezky se bav,*“ (Václav). Lukáš také nemá zkušenost s osobní kontrolou: *„Nevybavuji si, že by mě někdy prohledávali,*“.

Vícero respondentů se shodlo na tom, že pouze v O₂ areně jsou podrobováni kontrolám stejně jako ostatní návštěvníci. *„Osobně mě prohledávali jenom jednou, to bylo do O₂ areny, kdy jsem se musel i ohnout, dívali se za záda, jestli nemám něco na vozíku, ve vozíku, i batoh mi prohledali,*“ přidává Libor vlastní zkušenost. *„Třeba taková O₂ arena, tam je všechno hrozně ofiko a všechno hrozně hlídaný. Tam chtěj odepnout ten batoh, nebo rozepnout,*“ potvrzuje Radek slova Libora, ale zároveň dodává: *„Ale většinou to jde, i na místech, kde se třeba kouká do kabelek, do tašek, tak mě většinou neprohledávaj. Nebo se třeba jenom zeptá, jestli něco nevezu. Mám dvě teorie, za prvý vozejkářů není moc a za druhý, oni si vozí vždycky batůžek na zádech, a když takhle k někomu jde, on ten batůžek není vidět, že je za mnou.*“

Jakub zmiňuje bezpečnostní rámy, jimiž prochází návštěvník do koncertní haly a které jsou v případě člověka na vozíku neúčinné: *„No voni tě většinou kontrolujou těma gejtama žejo, no a mně pípá celej vozejk. No a každěj vozičkář má nějakěj batoh s věcma, no a nehrabali se úplně v tom.*“

Reakce interpretů na lidi na vozíku

Respondenti se v otázce reakce interpreta na jejich přítomnost na koncertě rozdělili do dvou skupin. První skupina dosud nezaznamenala žádnou reakci vystupující kapely, do druhé kategorie se řadí oslovení, již mají pozitivní zkušenosti s interprety. Žádný respondent se zatím neseťkal s negativní odezvou hudební skupiny.

Do první skupiny se řadí například Tereza, která tvrdí: *„Věřím tomu, že ani neví, že tam jsem.*“ Respondenti byli také tázáni, zda je vystupující interpret vzal na pódium, či zda na jejich přítomnost upozorňuje ostatní fanoušky. Oslovení zařazení do této skupiny po takových výhodách ani netouží. Juraj byl jednou pozván na pódium, ale v té době ještě zřejmě zcela nepřijal svoje získané postižení: *„Na jednom koncerte chceli, ale ja som nechcel, hanbil som sa. Bol som vtedy ešte tak nejako uzavretej do seba, ani som veľa nekomunikoval.*“

Radek stojí na pomezí první a druhé kategorie respondentů. Vysvětluje, proč interpret více reaguje na lidi na vozíku zejména na menších akcích: *„Pokud je to koncert v nějaký hale, tak standardně tam bejvá tma a kapela bejvá osvětlená, takže kapela vidí tak do druhý řady. Dalo by se říct, že když jsem byl třeba v těch menších klubech v tý první lajně, tak si tě všimnou, protože najednou jsi tam prostě o dvě hlavy níž, a dostaneš třeba trsátka, nebo mně dali paličky a takovýhle blbosti. Mám trsátka od Dragonforce, to mi podal kytarista po koncertě do ruky. Výhoda malých akcí, to se ti na fesťáku nestane, protože tam seš desítky metrů od nich. Takže to jo, ale že by jako řekli „a to je super, že je tady dneska deset vozejčkářů“, to ne.“*

Respondenti mající kladné zkušenosti s reakcí interpretů se například dostali k nim na pódium, kde si s nimi zazpívali či zahráli na hudební nástroj. *„Jednou mi podali elektrickou kytaru, ať si jako zkusím zahrát,“* vzpomíná například Jakub. Libor popisuje svůj zážitek, kdy si zazpíval do mikrofonu s bývalým zpěvákem Iron Maiden: *„Blaze Bayley když tady hrál, tak se mi stalo, že jsme si dali písničku, přímo čelo o čelo, opřel se o mě. Nebyl jsem nahoře na pódiu teda, on se vohl dolů ke mně.“* *„Rád'a Řezníček (zpěvák metalové skupiny Alžběta, pozn.) ten mně strašně fandí. No a s nima jsem byl na pódiu. Řekl jsem jim, jestli by mě tam nevzali a oni jakože joo, v pohodě. Tam jsem s nima hrál i na kytaru. No a třeba Luboš z Komunálu nijak slovně na mě neupozorňuje, ale normálně za mnou přijde a pozdraví mě,“* vysvětluje Arnošt, kterak si aktivně zařídil účast na pódiu. Václav kvituje odezvy interpreta, ale výhod nechce využít, protože má strach z reakce okolí: *„Ty zpěváci reagujou, že je fajn, že se zapojujem do těchletěch akcí. Ten zpěvák vidí, jak se ke mně ti návštěvníci chovají, takže jim i něco řekne, když se mu něco nelíbí. Ale kdyby mě vyzvali na pódium, tak bych se asi hodně cukal, že tam nechci, protože nechci nějak vyzývat, pak by ty lidi ukazovali, že mám privilegia.“*

Mnohdy vystupující interpret reaguje na respondenty neverbálně, různými gesty, kýváním hlavy, zdviženým palcem nebo *„si spolu třeba plácne, je to fajn,“* dodává Lukáš. Často také odcházejí respondenti z koncertů s rozličnými suvenýry – trsátky, paličkami apod. I mezi respondenty, kteří zaznamenali kladnou odezvu interpreta, jsou ale tací, kteří netouží být vyzváni například na pódium a zazpívat si s kapelou.

Exkluzivita vozíčkářů

Z výpovědí respondentů vyplývá, že především pořadatelé jsou mnohdy v jejich případě ochotni tolerovat porušování pravidel. Ukázkovou situací je závěr Liborova *crowd surfing*: *„Já jsem tak jako doplaval po těch lidech, po rukách, až dopředu, hodili mě až za to*

zabradlí, takže jsem se dostal až před pódium a securitáci mě tam nechali.“ Pokud by se ovšem před pódium dostal intaktní návštěvník, jistě by pracovníci security služby nebyli tak vstřícní a fanouška by vykázali ven. Nabízí se tedy otázka, do jaké míry se v případě Liborova *crowd surfing* jedná o inkluzi člověka na vozíku, či zda nejde už o zmíněnou exkluzivitu.

Také Radek popisuje příhodu z fronty na autogramiádu, která nese rysy exkluzivity. Radek neměl dosud s autogramiádou žádné zkušenosti, takže se během koncertu zařadil do fronty, načež zjistil, že tato fronta se stojí už na další kapelu. *„Kolem profrčela holčina asi v mém věku a mě tam jako bafla, tak jsme se dali do řeči, „Ty chceš taky na Temptationy? Hele tak pojď, tak to zkusíme prostě.“ Tak jsme tam předběhli nějaký lidi, ona to nějak vykomunikovala se securitákem, takže jsme tam prostě předběhli asi hodinovou frontu, což bychom jinak nestihli, ty autogramiády trvaj půl hodiny, no takže jsme tam profrčeli a mám podpisy a známou k tomu.*“

Dále někteří respondenti přiznávají, že mají známé u pořadatelů akcí či samotných interpretů, a nemusí proto platit vstupné. *„Jestli hrajou kámoši, tak ty mě tam většinou protáhnou i bez placení,*“ říká například Mirek. Tento postup by byl ale zřejmě obdobný i u intaktního návštěvníka akce, který by měl známého u pořadatele.

Dostávají se také často do backstage. *„Tam nás pustěj za bariéry, jsem v kontaktu s každou kapelou, i rauty nám dávaj,*“ podotýká třeba Arnošt. *„Sem tam se dostanu, to se mi teda podaří, že se třeba dostanu na backstage,*“ (Karel).

Jistá exkluzivita respondentů je i v suvenýrech, které jim často osobně vystupující interpret předá. Například Tereza k tématu poznamenává: *„Nafasovala jsem osobně pár pokřtěných cédéček a trsátek.*“

Někteří respondenti ale po takových výhodách vůbec netouží, například Patrik: *„Nějaké velké ústupky a velká privilegia, my po tom moc netoužíme, obecně si myslím.*“ Arnošt sice využívá možnost dostat se do backstage, ale další výhody využít nechce: *„Třeba ten z Komunálu mně říkal, že to budu mít zadarmo, abych ten lístek nekupoval, že tam rovnou najedu, tak říkám ne, já to nechci zadarmo, já to zaplatím, já to nechci, proč bych to chtěl.*“

Nezodpovězenou otázkou zůstává, jakou měrou se těmito výhodami pořadatelé snaží lidem na vozíku kompenzovat například nedostatky v bezbariérovosti, a kdy už se jedná o exkluzivitu osob na vozíku.

Podněty respondentů ke zlepšení

Respondenti byli na závěr tázání ohledně toho, co by si přáli obecně zlepšit, co se týká všech aspektů členství v metalové subkultuře, od přístupu ostatních příslušníků po architektonické bariéry na metalových akcích.

Jen minimum respondentů odpovědělo, že jsou se současným stavem spokojeni a nepřejí si nic měnit. „*Já jsem veskrze spokojenej, i ten přístup,*“ říká například Libor.

Všichni zbývající respondenti si bez výjimky přejí vylepšit bezbariérovost metalových akcí. „*Na bezbariérovosti se dá vždycky zapracovat, třeba myslet i na lidi s horším postižením, nebo na lidi využívající elektrický vozík. Na festivalech třeba lepší přístup ke sprchám, čistota toalet,*“ (Jan). „*Určitě tu bezbariérovost. Tady v Česku je ještě spousta akcí a koncertů, kde se zapomíná na lidi s handicapem, a prostě pro ně nejsou podmínky, aby se mohli některých akcí zúčastnit,*“ (Daniel). Tereza organizátorům akcí vzkazuje: „*Pamatujte, že pro člověka, který je plně handicapovaný, je i malá překážka obrovským problémem.*“ „*Hlavně tu informovanost,*“ (Radek). „*Možná, aby se fakt jako víc s téma vozíčkářema počítalo v těch menších klubech, aby to bylo trošku líp organizačně zajištěný,*“ (Bára). „*Hlavní, co bysme asi chtěli jako vozíčkáři metalisti, aby víc těch koncertů bylo přístupnejch. A lepší informovanost těch organizátorů o tom. Měli by začít počítat s tím, že tady žijeme,*“ nešetří kritikou Jakub, který nabídl i další zajímavý námět ke zlepšení. Přál by si, aby festivaly byly natolik bezbariérové, že by se na ně mohli vypravit sami dva vozíčkáři: „*No a samozřejmě bych si přál, aby ty podmínky byly zlepšený, protože mám třeba nejlepšího kamaráda taky metalistu, kterej je ale hodně postiženej, je na elektrickém vozíku a téměř nehejbe končetinama. Já mám dost starostí se postarat sám o sebe, takže aby mohl jít vozíčkář s vozíčkářem, to úplně nejde. To žádněj takovej festival není, a strašně rád bych byl, kdyby do budoucna se to nějak začalo řešit.*“

5.7 Shrnutí výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem metalová subkultura přijímá lidi na vozíku. Z výzkumného šetření vyplynulo, že lidé na vozíku v metalové subkultuře nepocítují jakoukoli odlišnost a jsou tedy jejími plnohodnotnými členy. Oslovení respondenti mají minimum negativních zkušeností s ostatními členy metalové subkultury, ty se týkají především návštěvníků pod vlivem alkoholu. Ukázalo se, že metalová subkultura je výrazně provázaná s alkoholem. Všichni respondenti se setkávají na metalových akcích s okamžitou nabídkou a ochotou pomoci (jedná se především o překonávání různých architektonických bariér). Metalové akce také svým neformálním prostředím vybízí k navázání komunikace.

Výzkum prokázal, že častěji intaktní metalisté oslovují osoby na vozíku, ale vcelku se jedná o oboustranný proces. Dochází zde tedy k přirozené interakci mezi člověkem s postižením a intaktním jedincem, kdy významným pojítkem je hudba a překvapivě i samotný vozík, který uvedlo mnoho respondentů jako námět k započetí rozhovoru, nikdy však v negativním smyslu.

Prvním dílčím cílem bylo popsat, jaký význam má pro člověka na vozíku členství v metalové subkultuře. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že metalová subkultura vytváří respondentům rodinu, dává jim pocit sounáležitosti, možnost nalézt zde svoji identitu a saturuje jejich potřebu někam patřit. Samotný metal jako hudební základ subkultury chápou respondenti rozličnými způsoby. Pro některé je to převažující žánr hudby, který poslouchají, pro další část respondentů pouze jedním žánrem hudby z mnoha, a pro třetí skupinu je metal více než hudba. Někteří respondenti také uvedli, že jim poslech metalu pomáhá překonávat náročné životní situace. Až na jedinou výjimku oslovené jedince metal uklidňuje a je pro ně prostředkem společensky tolerovaného způsobu vybití agrese, vzteku či frustrace.

Druhým dílčím cílem bylo zmapovat přístupnost metalových akcí pro osoby na vozíku. Mezi zkoumané oblasti patřila celková míra bezbariérovosti koncertů a festivalů, tj. existence a dostupnost vyvýšené plošiny pro jedince na vozíku či vyhrazeného místa v koncertních halách, bezbariérových toalet a sprch, ale také informovanost lidí na vozíku ohledně bariérovosti areálů či hal, ceny vstupenek a další. V této oblasti byly zjištěny velké nedostatky. Z odpovědí respondentů vyplývá, že situace se zlepšuje, ale stále to má k ideálnímu stavu velmi daleko. Častokrát se musí potýkat s nepředvídatelnými schody, zábradlím v úrovni očí, strmostí nájezdové rampy na plošinu znemožňující tak její využití, naprostou absencí bezbariérových sprch, nedořešenou problematikou bezbariérových toalet a v neposlední řadě informační bariérou, která spočívá v nedostupnosti informací ohledně areálu, míst pro vozičkáře v koncertních halách, slev na vstupenkách a mnohé další. Potřebné informace musí respondenti sami složitě zjišťovat. V odpovědích na otázku, co by si respondenti přáli zlepšit, se vyskytuje nejčastěji právě větší míra bezbariérovosti. Tyto především technické záležitosti je tedy nutné vylepšit a hlavně dotáhnout do konce.

Zajímavý podnět na závěr výzkumu přinesla svou úvahou Bára: „*Myslím si, že metal poslouchá dost vozičkářů a přemejšlela jsem, jestli je to třeba tím handicapem, jestli jim to tak pomáhá, nebo se to zrovna tak sešlo, ale vlastně nevím no.*“. Také Robert měl obdobnou myšlenku. Lidé na vozíku navštěvují metalové koncerty a festivaly v poměrně hojném počtu, proto by na ně organizátoři akcí měli začít více myslet, aby si i oni užili koncert či festival se všemi aspekty.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala jedincem na vozíku uvnitř metalové subkultury. V teoretické části byla za pomoci odborné literatury zpracována problematika tělesného postižení včetně klasifikace, kompenzačních pomůcek a specifických potřeb osob na vozíku. Dále bylo objasněno téma kultury, subkultury s konkrétním zaměřením na subkulturu metalovou a její specifika. Následující zkoumanou oblastí bylo téma člověka na vozíku uvnitř metalové subkultury. V rámci této kapitoly byl popsán vliv postižení na osobnost jedince, význam vrstevnických skupin a vlastní identity pro socializaci člověka s postižením, saturace potřeb ve volném čase. Tento oddíl uzavřela tematika hudby. V praktické části byla popsána metodologie kvalitativního výzkumu. Výzkumným designem byla zvolena případová studie realizovaná formou polostrukturovaných rozhovorů se sedmnácti respondenty.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jakým způsobem jsou lidé na vozíku přijímáni a vnímáni metalovou subkulturou. Z výzkumného šetření vyplynulo, že v této subkultuře jsou stírány odlišnosti, postižení zde nehraje roli, a lidé na vozíku se tedy začleňují stejným způsobem jako intaktní jedinec. Subkultura dává osobám na vozíku pocit sounáležitosti, umožňuje jim budovat vlastní identitu, navazovat přátelství, a vytváří rozšířenou rodinu. Navzdory předsudkům panujícím o této subkultuře se ukázalo, že metalisté jsou ohleduplní lidé ochotní vždy pomoci s výjimkou těch, kteří se na akcích uchylují k rizikové konzumaci alkoholu. Během bádání bylo objeveno mnoho zajímavostí například nekompatibilita některých prvků metalové módy se specifickými potřebami lidí na vozíku.

Z hlediska speciální pedagogiky by měli pořadatelé významně zapracovat na přístupnosti metalových akcí pro jedince na vozíku. V metalové subkultuře jsou osoby na vozíku vnímány jako plnohodnotní členové, leč tento přístup přichází vniveč, protože kvůli architektonickým bariérám jsou nedobrovolně odkázáni na pomoc druhých a nemohou tak být soběstační. Metalové akce jsou řešeny velmi nesystematicky, lidé na vozíku se potýkají s obtížemi a špatným řešením ve všech oblastech, od nákupu vstupenek, přes vyvýšené platformy, až po toalety a sprchy. Také se setkávají s velkými informačními bariérami, sami pořadatelé mnohdy začnou s jedinci na vozíku počítat až v momentě, kdy jsou kontaktováni ohledně informací. Lidé na vozíku musí vynaložit obrovské úsilí před absolvováním koncertu či festivalu. Je zřejmé, že se míra bezbariérovosti zvedá, avšak je potřeba, aby organizátoři dotáhli svoje snažení do konce a lidé na vozíku si mohli užít akci jako každý jiný a být především samostatní.

Bakalářská práce otevírá značný prostor pro další zkoumání. Výzkum lze rozšířit o další úhly pohledu, kupříkladu o vnímání osob na vozíku samotnými interprety či intaktními příslušníky metalové subkultury. V kontextu této práce se lze zabývat zmínkami o lidech na vozíku ve videoklipech či textech metalových hudebních skupin, slavnými interprety na vozíku a vnímáním těchto jevů příslušníky subkultury. Výzkum je možno aplikovat i na jinou subkulturu. Lidé na vozíku nejsou jedinými návštěvníky metalových akcí z řad osob s postižením, je tedy možno zaměřit se i na jinou cílovou skupinu a realizovat obdobný výzkum. Třeba někdo svým rozšiřujícím výzkumem objasní, proč má metal tak širokou posluchačskou základnu zrovna u lidí na vozíku.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

- BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7099-2.
- BLAŽEK, Bohuslav a Jiřina OLMROVÁ. *Krása a bolest: úloha tvořivosti, umění a hry v životě trpících a postižených*. Praha: Panorama, 1985. Pyramida (Panorama).
- BUKSZPAN, Daniel. *Heavy metal: encyklopedie*. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-734-1377-9.
- FILIPIOVÁ, Daniela. *Život bez bariér: projekty a rekonstrukce*. Praha: Grada, 1998. Profi & hobby. ISBN 80-7169-233-6.
- FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0965-2.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- HAK, Jiří. *Hemofilie*. In BAYER, Milan, ed. *Pediatricie*. V Praze: Triton, 2011. Lékařské repetitorium. ISBN 978-80-7387-388-2.
- HEBDIGE, Dick. *Subkultura a styl*. V Praze: Dauphin, 2012. ISBN 978-80-7207-835-6.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- CHRASTINA, Jan. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study - a method of qualitative research strategy and research design*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019. ISBN 978-80-244-5373-6.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8535-0.
- JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelený systém rehabilitace dětí s motorickým a kombinovaným postižením*. In JANKOVSKÝ, Jiří, Jan PFEIFFER a Olga ŠVESTKOVÁ. *Vybrané kapitoly z uceleného systému rehabilitace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2005. ISBN 80-7040-826-x.
- JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-725-4192-7.
- JESENSKÝ, Ján. *Referenční pole kvalit života zdravotně postižených a programy jejich systematické podpory*. In JESENSKÝ, Ján. *Zdravotně postižení - programy pro 21. století*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. Aktuální problémy speciální pedagogiky (Gaudeamus). ISBN 80-7041-234-8.

- JONÁŠKOVÁ, Vlasta. *Protetické pomůcky osob s poruchou mobility*. In RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1073-7.
- KÁBELE, František a Jiří KOČÍ. *Speciální pedagogika mládeže tělesně postižené*. In KÁBELE, František. *Somatopedie*. 2. upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, 221 s. Knižnice speciální pedagogiky.
- KAJANOVÁ, Yvetta. *K dějinám rocku*. Bratislava: Coolart, 2010. ISBN 978-80-969080-6-6.
- KANTOR, Jiří, Eva URBANOVSKÁ a Jan PFEIFFER. *Student s omezením hybnosti na vysoké škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4466-6.
- KAPOUNEK, Božetěch a Alois KAPOUNEK. *Ortopedie a neurologie pro speciální pedagogy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 160 s. ISBN 80-7066-073-2.
- KOLÁŘOVÁ, Marta, ed. *Revolta stylem: hudební subkultury mládeže v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-060-5.
- KOMÁREK, Vladimír a Alena ZUMROVÁ et. al. *Dětská neurologie: vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: Galén, c2008. ISBN 978-80-7262-492-8.
- KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-411-3.
- KRAUS, Josef. *Dětská mozková obrna*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-1018-8.
- KUBÍČOVÁ, Zdeňka a Jiří KUBÍČE. *Kompenzační a didaktické pomůcky pro děti a žáky s tělesným postižením v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 2001. ISBN 80-7216-166-0
- LESNÝ, Ivan a Jan ŠPITZ. *Neurologie a psychiatrie pro speciální pedagogy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 229 s. ISBN 80-04-22922-0.
- MACEK, Petr. *Identita jako proces: vývojový přístup a styly sebedefinování*. In HŘEBÍČKOVÁ, Martina, Petr MACEK a Ivo ČERMÁK, ed. *Agrese, identita, osobnost*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2003. ISBN 80-86620-06-9.
- MARCUSE, Herbert. *Psychoanalýza a politika*. Praha: Svoboda, 1969.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. 3. přeprac. vyd. Jinočany: H & H, 2001. ISBN 80-86022-92-7.
- MICHALOVÁ, Zdeňka. *Speciální pedagogika*. Vyd. 2. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-831-1
- MONATOVÁ, Lili. *Speciální pedagogika*. Praha: SPN, 1990. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-210-0164-x.

- MRÁZOVÁ, Alena. *Kvality života z invalidního vozíku*. In JESENSKÝ, Ján. *Zdravotně postižení - programy pro 21. století*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. Aktuální problémy speciální pedagogiky (Gaudeamus). ISBN 80-7041-234-8.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- NOVOSAD, Libor. *Tělesné postižení jako fenomén i životní realita: diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb, člověka a tělesné postižení*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-873-9.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar a Dana ZÁMEČNÍKOVÁ. *Možnosti speciálně pedagogické podpory u osob s hybným postižením*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4575-0.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar. *Metody práce u jedinců s těžkým postižením a více vadami*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3819-5.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK a Břetislav HOFBAUER. *Volný čas*. IN PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PETRUSEK, Miloslav et al.. *Velký sociologický slovník I*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.
- PETRUSEK, Miloslav et al.. *Velký sociologický slovník II*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-718-4310-5.
- PFEIFFER, Jan. *Neurologie v rehabilitaci: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1135-5.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- RENOTIÉROVÁ, Marie. *Speciální pedagogika osob s postižením hybnosti*. In RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1073-7.
- RENOTIÉROVÁ, Marie. *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0532-6.
- SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: celostátní vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-20587-9.
- SKUTIL, Martin a kol.. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

- SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017, 277 s. ISBN 978-80-7509-498-8.
- ŠESTÁKOVÁ, Irena a Pavel LUPAČ. *Budovy bez bariér: návrhy a realizace*. Praha: Grada, 2010. Stavitel. ISBN 978-80-247-3225-1.
- ŠLAPAL, Radomír. *Dětská neurologie pro speciální pedagogy*. Brno: Paido, 1996. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-17-6.
- ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol.. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie, Zuzana HADJ – MOUSSOVÁ a Stanislav ŠTĚCH. *Psychologie handicapu*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001, 230 s. ISBN 80-7184-929-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VAVRINČÍKOVÁ, Lenka. *Typológia drogových závislostí*. In KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.
- VÍTKOVÁ, Marie. 2006a. *Somatopedie. Klasifikace pohybových vad*. In PIPEKOVÁ, Jarmila (ed). *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006, s. 167 - 179. ISBN 80-7315-120-0.
- VÍTKOVÁ, Marie. *Paradigma somatopedie*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1953-0.
- VÍTKOVÁ, Marie. *Somatopedické aspekty*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006b. ISBN 80-731-5134-0.
- VOTAVA, Jiří a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0708-5.
- VOTAVA, Jiří a Libuše BRABCOVÁ. *Bezbariérové prostředí a pomáhající technika pro zlepšení kvality života osob s tělesným postižením*. In JESENSKÝ, Ján. *Zdravotně postižení - programy pro 21. století*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. Aktuální problémy speciální pedagogiky (Gaudeamus). ISBN 80-7041-234-8.
- WHO. *Rehabilitace po cévní mozkové příhodě: včetně nácviku soběstačnosti: průvodce nejen pro rehabilitační pracovníky*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0592-3.
- YOUNG, Caroline. *Módní kmeny: Styl subkultur*. Praha: Slovart, 2017. ISBN 978-80-7529-340-4.

ZIKL, Pavel. *Děti s tělesným a kombinovaným postižením ve škole*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3856-7.

ŽUMÁROVÁ, Monika. *Možnosti volnočasových aktivit v rámci integrace jedince se speciálními potřebami*. In JESENSKÝ, Ján. *Zdravotně postižení - programy pro 21. století*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. Aktuální problémy speciální pedagogiky (Gaudeamus). ISBN 80-7041-234-8.

Časopisecké zdroje

DLOUHÝ, Jan. Metal bez bariér?! *Fakker! : život končí ve třiceti! : rock, emo, hard core, metal, gotika*. Praha. 2018, (10), 8 - 9. ISSN 2336-3649

GUEVARA. Vizovické metalobraní. *Fakker! : život končí ve třiceti! : rock, emo, hard core, metal, gotika*. Praha, 2015, (8), 44 - 45. ISSN 2336-3649.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. Volný čas a pedagogika volného času. *Vychovávateľ*. 2001, **45**(5), 2 - 5. ISSN 0139-6919.

MERHAUT, Jaromír. Je heavy metal hudbou dělnické třídy?: Ani omylem, dnes patří všem věrným ze Společenstva Metalu. *Spark: Rock magazine*. 2015, **24**(11), 90 - 91. ISSN 1211-5223.

ŠNAJDROVÁ, Jitka. Škola rockového tance: Moshing: tanec, nebo bláznovství?. *Rock & Pop*. **XXVIII**(8/340), 85. ISSN 0862-7533.

Internetové zdroje

Hemofilie a inhibitor. In: *Český svaz hemofiliků* [online]. ©2012 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.hemofilici.cz/index.php/cs/accordion-b/hemofilie-inhibitor>

HODKINSON, Paul a Andy BENNETT. *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity* [online]. London: Bloomsbury Publishing, 2012 ISBN 978 0 85752 295 3. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/techlib-ebooks/detail.action?docID=1274364>

KNEŘOVÁ, Tereza. *Osoby s postižením na hudebních festivalech* [online]. Hradec Králové, 2015. [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7zgh72/STAG78486.pdf>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky a logopedie.

LAUGHEY, Daniel. *Music and Youth Culture* [online]. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006 [cit. 2020-03-17]. ISBN 9780748626380. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/techlib-ebooks/detail.action?docID=275804>

LERNER, Neil William et al. *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2016 [cit. 2020-03-17]. ISBN 9780199331444. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=5&sid=e09f0662-b280-4181-834b-9ffb851b8f%40sdc-v-sessmgr03&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=1061507&db=nlebk>

LOJDOVÁ, Kateřina. *Subkultury ve veřejné pedagogice* [online]. Brno, 2013. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/e71ei/disertace_final.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd.

NADĚJEfest: O festivalu. In: www.nadejefest.cz [online]. ©2019 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.nadejefest.cz/>

PRAŽSKÝ, Bohumil. Život pacienta po prodělané myelitidě. In: *Zdravotnictví a medicína* [online]. 10. 2. 2012 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/zivot-pacienta-po-prodelane-myelitide-463439>

SKÁCEL, Petr. Kopce, lesy a areál likérky nám přidávají body, říká ředitel Masters. In: www.idnes.cz: *Kultura* [online]. 10. července 2019 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/hudba/masters-of-rock-2019.A190709_152538_hudba_vha_Zavazet. In: HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého*. In: *Ústav pro jazyk český: Akademie věd České republiky* [online]. 2011 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

Zdroje obrázků:

Obrázek 1: FLAT_ENOT. Heavy metal ruční gesto s hrotem vektor náramek detailní ilustrace v monochromatickém stylu izolované na bílém pozadí. In: *Shutterstock.com* [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-vector/heavy-metal-hand-gesture-spiked-bracelet-710194222>

Přílohy

Příloha A: Připravené otázky pro rozhovor

1. Kolik je Vám let?
2. Můžete prosím popsat Vaše postižení a obtíže z něj vyplývající?
 - a. Využíváte mechanický nebo elektrický vozík?
3. Jaké jsou Vaše volnočasové aktivity?
4. Můžete popsat, co pro Vás metal v životě znamená (např. jen hudba, životní styl apod.)?
 - a. Kdy jste začal metal poslouchat?
 - b. Pomohl Vám metal někdy v těžké situaci (např. stres ve škole, v práci, rozchod s partnerem/partnerkou, ztráta blízké osoby apod.)?
 - c. Je-li Vaše postižení získané, pomohl Vám metal, metalová subkultura nějakým způsobem překonat tuto náročnou situaci?
 - d. Zajímáte se o historii oblíbených kapel, znáte jména členů kapel?
 - e. Máte v oblasti metalu nějaký vzor, k němuž vzhlížíte?
 - f. Jaké pocity zažíváte při poslechu metalu?
5. Máte negativní zkušenosti s chováním okolí ohledně Vámi preferované hudby (např. jste považován/a automaticky za satanistu, výtržníka, devianta)? Uveďte příklad.
 - a. Myslíte si, že metalová hudba zvyšuje agresivitu u posluchačů?
6. Jak často a jaké metalové akce navštěvujete (koncerty, festivaly)?
7. Z jakého důvodu navštěvujete metalové akce? (možnost označit více odpovědí)
 - a. hudební zážitek
 - b. setkávání a seznamování se s lidmi
 - c. náplň volného času
 - d. jiné, uveďte:
8. Setkáváte se s dalšími lidmi poslouchajícími metal i mimo metalové akce?
9. Jak se identifikujete s metalovou subkulturou (např. metalové oblečení)?
 - a. Máte pocit, že je nutné mít metalové oblečení, abyste zapadli (např. na akcích)?
 - b. Nosíte metalové oblečení i mimo akce?
 - c. Jaké máte další metalové doplňky? (např. glady, polepy na vozíku, na autě, řetízky, stahovány, ..)

10. Zapojujete se do aktivit metalové subkultury?
- Účastníte se metalového tance (headbang, mosh pit, wall of death, circle pit, crowd surfing apod.)? Proč? Popřípadě chtěl/a byste?
11. Jaký je přístup ostatních účastníků k Vám?
- Zapředl/a jste někdy hovor s cizím člověkem na základě např. metalového trička, právě zažitého koncertu atd., případně začal takto někdo hovor s Vámi?
 - Jak se cítíte na metalových akcích?
 - Máte negativní zkušenosti s ostatními návštěvníky akcí, případně jaké?
12. Jak na Vás reaguje vystupující interpret?
- Vzal Vás například někdy interpret na pódium? Upozorňuje na Vaši přítomnost ostatní fanoušky?
13. Jaký je přístup organizátorů k Vám?
- Máte dostatek informací o areálu? (např. bezbariérovost, umístění toalet, rampy atd.)
 - Máte informace o ceně vstupenek?
 - Provádí u Vás před vstupem běžné prohlídky? Prohledávají Vám vozík?
14. Jsou dle Vás metalové akce dostatečně bezbariérové?
- Dostanete se všude, kam potřebujete (občerstvení, toalety, stánky,..)?
 - Pomohou Vám ostatní návštěvníci sami od sebe nebo po oslovení?
 - S jakými jinými problémy se na metalových akcích potýkáte?
15. Využíváte plošinu pro vozíčkáře? Pokud ne, proč?
- Sledoval/a jste někdy koncert mimo rampu?
 - Jak z plošiny vidíte a slyšíte? Umístili byste ji jinam?
 - Jak kvalitně jsou podle Vás zařízena místa pro vozíčkáře v koncertních halách?
 - Máte pocit, že jste kvůli rampě izolovaní od ostatních metalistů?
16. Jaký koncert považujete za nejpovedenější a proč? (z hlediska organizace, hudebního zážitku, bezbariérovosti atd.)
- Jaká akce byla naopak nejhorší?
17. Přál/a byste si něco zlepšit?
18. Chcete něco dodat na závěr?